

Prop. 42 LS

(2018–2019)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak og stortingsvedtak)

Endringer i straffeloven og
straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og
samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale
konvensjon av 20. desember 2006 om
beskyttelse mot tvungen forsvinning,
med forbehold og erklæringer

Prop. 42 LS

(2018–2019)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak og stortingsvedtak)

Endringer i straffeloven og
straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og
samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale
konvensjon av 20. desember 2006 om
beskyttelse mot tvungen forsvinning,
med forbehold og erklæringer

Innhold

1	Hovedinnholdet i proposisjonen	5	7	Rett til innsyn i frihetsberøvelser	27
2	Bakgrunn	7	7.1	Konvensjonens artikkel 18, jf. artikkel 20 nr. 1	27
2.1	Generelt om konvensjonen	7	7.2	Norske regler om underretning og rett til innsyn for pårørende i ulike typer frihetsberøvelser	27
2.2	Konvensjonens tilblivelse og forhandlingene	7	7.2.1	Innledning	27
2.3	Andre stater	8	7.2.2	Politiarrest og varetekts- fengsling	28
3	Nærmere om de enkelte bestemmelsene i konvensjonen	9	7.2.3	Soning av fengselsstraff og forvaring	30
4	Høringen	12	7.2.4	Frihetsberøvelser på helse- og omsorgsområdet	31
5	Gjennomføring i norsk rett	14	7.2.5	Plassering og tilbakeholdelse av barn i institusjon	33
6	Forslag om straffebud om tvungen forsvinning i straffeloven	16	7.2.6	Internering etter utlendingsloven	33
6.1	Konvensjonens artikkel 4, jf. artikkel 2, 6, 7, 8 og 9	16	7.2.7	Frihetsberøvelser i Forsvaret	34
6.2	Gjeldende rett	16	7.3	Departementets vurdering i høringsnotatet	35
6.2.1	Straffebud	16	7.4	Høringsinstansenes syn	36
6.2.2	Strafferammer	16	7.5	Departementets vurdering	37
6.2.3	Medvirkning og forsøk	16	7.5.1	Innledning	37
6.2.4	Foreldelse	16	7.5.2	Departementets tolkning av artikkel 20 nr. 1	37
6.2.5	Jurisdiksjon	16	7.5.3	Departements vurdering av om norske regler om taushetsplikt er tillatt etter artikkel 20 nr. 1	39
6.3	Internasjonal praksis	17	7.5.4	Forslag til tolkningserklæring til artikkel 20 nr. 1, jf. artikkel 18	40
6.3.1	Generelt	17	8	Konvensjonens forhold til den internasjonale humanitærretten – forslag til erklæring og forbehold til artikkel 17 nr. 2	42
6.3.2	Nederland	17	9	Komiteen for tvungne forsvinnings, herunder om konvensjonens frivillige individ- og statsklageordning...	44
6.3.3	Frankrike	18	9.1	Generelt	44
6.3.4	Østerrike	19	9.2	Departementets forslag i høringsnotatet vedrørende konvensjonens individ- og statsklageordning	44
6.4	Behovet for straffebud om tvungen forsvinning	20	9.3	Andre stater	44
6.4.1	Forslaget i høringsnotatet	20	9.4	Høringsinstansenes syn	44
6.4.2	Høringsinstansenes syn	21	9.5	Departementets vurdering	45
6.4.3	Departementets vurdering	21			
6.5	Plasseringen av straffebud om tvungen forsvinning	21			
6.5.1	Forslaget i høringsnotatet	21			
6.5.2	Høringsinstansenes syn	21			
6.5.3	Departementets vurdering	22			
6.6	Utformingen av straffebud om tvungen forsvinning	22			
6.6.1	Forslaget til ny § 175 a og § 175 b i høringsnotatet	22			
6.6.2	Høringsinstansenes syn	24			
6.6.3	Departementets vurdering	26			

10	Økonomiske og administrative konsekvenser	46	Vedlegg	
			1	Forbehold og erklæringer som foreslås avgitt i forbindelse med ratifikasjon
11	Merknader til lovforslaget	48		52
			2	Internasjonal konvensjon om beskyttelse mot tvungen forsvinning.....
12	Vurdering og tilrådning	49		53
A Forslag til lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning)				
		50		
B Forslag til vedtak om samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer				
		51		

Prop. 42 LS

(2018–2019)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak og stortingsvedtak)

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

*Tilråding fra Utenriksdepartementet 20. desember 2018,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Hovedinnholdet i proposisjonen

Det foreslås at Norge ratifiserer FNs internasjonale konvensjon om beskyttelse mot tvungen forsvinning. Konvensjonen ble vedtatt av FNs generalforsamling 20. desember 2006 og trådte i kraft 23. desember 2010, etter at 20 stater hadde sluttet seg til den. Norge undertegnet konvensjonen 21. desember 2007. Konvensjonen er den sist vedtatte av FNs ni internasjonale kjernekonvensjoner på menneskerettsområdet. Den har som formål å forhindre tvungen forsvinning samt å bekjempe straffrihet for denne forbrytelsen.

Det fremmes samtidig forslag om et eget straffebud om tvungen forsvinning i straffeloven. Det foreslås også en endring i straffeprosessloven som vil legge avgjørelsen av tiltale for forbrytelsen til riksadvokaten. Forslagene er utarbeidet i samråd med Justis- og beredskaps-

departementet. Dette er behandlet i proposisjonens kapittel 6.

Ratifikasjon av konvensjonen anses for øvrig ikke å kreve lovendringer. Det foreslås imidlertid at Norge, i likhet med Tyskland, ved ratifikasjon avgir en tolkningserklæring om forståelsen av konvensjonens artikkel 20 nr. 1, jf. artikkel 18, om adgangen til å gjøre unntak fra slektingers rett til innsyn i frihetsberøvelser. Dette spørsmålet er behandlet i proposisjonens kapittel 7. Når det gjelder frihetsberøvelser i væpnet konflikt, foreslås det at Norge ved ratifikasjon tar et forbehold mot kravet i konvensjonens artikkel 17 nr. 2 om at vilkårene og prosessgarantiene for frihetsberøvelser må fastsettes i den enkelte statsparts lovgivning. Dette er behandlet i proposisjonens kapittel 8.

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

Det fremmes ikke nå forslag om at Norge avgir en erklæring etter konvensjonens artikkel 31 og 32 om anerkjennelse av komiteen for tvungne forsvinnings kompetanse til å behandle klager fra henholdsvis individer eller stater. Det legges opp til at dette spørsmålet vurderes uavhengig av og etter ratifikasjon av konvensjonen. Dette er omtalt i proposisjonens kapittel 9.

Konvensjonen anses å være en sak av særlig stor viktighet, og det anses hensiktsmessig med

lovendring i forbindelse med ratifikasjon. Stortingets samtykke til ratifikasjon av konvensjonen er derfor nødvendig i medhold av Grunnloven § 26 annet ledd.

Forslagene til forbehold og erklæringer til konvensjonen samt konvensjonen i engelsk originaltekst med oversettelse til norsk følger som trykte vedlegg til proposisjonen.

2 Bakgrunn

2.1 Generelt om konvensjonen

Med «tvungen forsvinning» menes i konvensjonens forstand all form for frihetsberøvelse begått på vegne av eller med tillatelse, støtte eller stilltende samtykke fra staten, og der frihetsberøvelsen nektes vedgått, eller der det forties hva som er skjedd med den forsvunne personen eller hvor vedkommende befinner seg, slik at vedkommende unndras fra lovens beskyttelse. Norges eksisterende menneskerettsforpliktelser beskytter allerede mot tvungen forsvinning, men konvensjonen bidrar til å styrke det menneskerettslige vernet mot slik hemmelig og ulovlig frihetsberøvelse.

Konvensjonen fastsetter en ufravikelig rett til ikke å bli utsatt for tvungen forsvinning. Den pålegger statspartene å kriminalisere tvungen forsvinning med strafferammer og foreldelsesregler som reflekterer forbrytelsens grovhet, samt å straffeforfølge og yte hverandre gjensidig strafferettslig bistand i saker om tvungen forsvinning.

Konvensjonen fastsetter et forbud mot hemmelige frihetsberøvelser og stiller vilkår for lovlig frihetsberøvelse. Videre stiller den krav til notoritet rundt frihetsberøvelser, herunder krav om at frihetsberøvelser registreres på nærmere bestemt måte samt gir slektninger og andre personer med berettiget interesse en rett til innsyn i frihetsberøvelser. Konvensjonen gir også enhver som har lidd skade som en direkte følge av en tvungen forsvinning, rett til å vite sannheten og til erstatning. Konvensjonen inneholder særlige bestemmelser om beskyttelse av barn mot, og i forbindelse med, tvungen forsvinning. Den pålegger bl.a. statspartene å ha rettslige prosedyrer som gir adgang til en fornyet vurdering av vedtak om adopsjon eller annen plassering av barn som har opphav i en tvungen forsvinning.

Konvensjonen etablerer en komité for tvungne forsvinninger som skal overvåke statspartenes etterlevelse av konvensjonen.

2.2 Konvensjonens tilblivelse og forhandlingene

FNs generalforsamling omtalte første gang temaet forsvunne personer i resolusjon 33/173 av 20. desember 1978. Forsamlingen uttrykte dyp bekymring for rapporter fra flere deler av verden om tvungne eller ufrivillige forsvinninger og ba FNs menneskerettskommisjon om å vurdere temaet og gi passende anbefalinger. Menneskerettskommisjonen etablerte ved resolusjon 20 (XXXVI) av 29. februar 1980 en arbeidsgruppe for tvungne eller ufrivillige forsvinninger (Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances), bestående av fem medlemmer, som fortsatt eksisterer i dag. Arbeidsgruppen har bl.a. som mandat å bistå familiemedlemmer i å oppklare skjebnen til eller å lokalisere forsvunne personer. Den 18. desember 1992 vedtok FNs generalforsamling i resolusjon 47/133 en FN-erklæring om beskyttelse av alle personer mot tvungen forsvinning. Arbeidsgruppen for tvungne eller ufrivillige forsvinninger overvåker statenes etterlevelse av denne erklæringen.

De amerikanske statene ledet an i arbeidet med et rettslig bindende instrument mot tvungen forsvinning. Allerede i 1994 vedtok Organisasjonen av amerikanske stater (OAS) en interamerikansk konvensjon mot tvungen forsvinning. FNs menneskerettskommisjon etablerte ved resolusjon 2001/46 av 23. april 2001 en åpen arbeidsgruppe med mandat til å utarbeide utkast til et internasjonalt rettslig bindende normativt instrument for beskyttelse mot tvungen forsvinning. Arbeidsgruppen ble bedt om blant annet å ta i betraktning et utkast til konvensjon fremlagt av FNs underkommisjon for fremme og beskyttelse av menneskerettighetene i resolusjon 1998/25 av 25. august 1998. Forhandlingsgruppen avholdt fem møter i perioden 6. januar 2003 til 23. september 2005 og kom til enighet om et utkast til konvensjon. Konvensjonen om beskyttelse mot tvungen forsvinning ble vedtatt av FN menneskerettsråd 29. juni 2006 og deretter av

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

FNs generalforsamling 20. desember 2006. Konvensjonen ble åpnet for undertegning i Paris 6. februar 2007.

Norge deltok i gruppen som fremforhandlet konvensjonen, og var blant 103 medforslagsstillere til FNs generalforsamlings resolusjon om vedtak av konvensjonen.

2.3 Andre stater

Så langt har 98 stater undertegnet konvensjonen og 59 stater sluttet seg til den ved ratifikasjon eller tiltredelse. Av europeiske stater er bl.a. Belgia, Frankrike, Nederland, Sveits, Tyskland og Østerrike statsparter til konvensjonen. Alle de nordiske landene har undertegnet konvensjonen, men har så langt ikke ratifisert den.

3 Nærmere om de enkelte bestemmelsene i konvensjonen

Fortalen viser til at tvungen forsvinning er en ytterst alvorlig forbrytelse som må forhindres, og at straffrihet for denne forbrytelsen må bekjempes.

Artikkel 1 fastsetter en ufravikelig rett til ikke å bli utsatt for tvungen forsvinning, heller ikke under ekstraordinære omstendigheter som krig eller trussel om krig, indre politisk ustabilitet eller andre offentlige krisesituasjoner.

Artikkel 2 definerer tvungen forsvinning. Med tvungen forsvinning menes i konvensjonens forstand all form for frihetsberøvelse begått på vegne av eller med tillatelse, støtte eller stilltiende samtykke fra staten, og hvor frihetsberøvelsen nektes vedgått eller det forties hva som er skjedd med den frihetsberøvede, slik at vedkommende unndras fra lovens beskyttelse.

Artikkel 3 pålegger statspartene å treffe tiltak for å etterforske og straffeforfølge handlinger definert i artikkel 2, men som er begått av personer eller grupper av personer som handler uten tillatelse, støtte eller stilltiende samtykke fra staten.

Artikkel 4 pålegger statspartene å treffe nødvendige tiltak for å sikre at tvungen forsvinning, slik dette er definert i konvensjonens artikkel 2, er et straffbart forhold i henhold til statens straffelovgivning.

Artikkel 5 viser til at utstrakt eller systematisk praksis med tvungen forsvinning er en forbrytelse mot menneskeheten slik dette er definert i gjeldende folkerett, og skal få de følgene som er fastsatt i folkeretten.

Artikkel 6 nr. 1 bokstav a fastsetter at enhver som begår eller beordrer, som oppfordrer eller tilskynder andre til å begå, som forsøker å begå, medvirker til eller deltar i en tvungen forsvinning, skal holdes strafferettslig ansvarlig for handlingen. I henhold til artikkel 6 nr. 1 bokstav b skal en statspart også treffe tiltak for å holde en overordnet strafferettslig ansvarlig under nærmere fastsatte vilkår. Artikkelen fastsetter videre at ingen ordre eller instruks fra en offentlig myndighet, det være seg sivil, militær eller annen, kan påberopes for å rettferdiggjøre en tvungen forsvinning.

Artikkel 7 bestemmer at statspartene skal fastsette en passende strafferamme for tvungen forsvinning som tar hensyn til forbrytelsens grovhet. Etter bestemmelsen kan statspartene i denne forbindelse fastsette formildende og skjerpende omstendigheter, og det angis relevante momenter i en slik vurdering. Blant mulige straffeskjerpende omstendigheter nevnes om den tvungne forsvinningen har ført til død, eller om personen som har vært utsatt for en tvungen forsvinning, er en gravid kvinne, en mindreårig, en person med nedsatt funksjonsevne eller av andre grunner en særlig sårbar person.

Artikkel 8 pålegger statspartene som har foreldelsesregler for tvungen forsvinning, å treffe nødvendige tiltak for å sikre at foreldelsesfristen er lang og står i forhold til at dette er et ytterst alvorlig straffbart forhold. Foreldelsesfristen skal først begynne å løpe når den tvungne forsvinningen opphører. I henhold til artikkel 8 nr. 2 skal hver statspart garantere den rett et offer for tvungen forsvinning har til et effektivt rettsmiddel frem til foreldelsesfristen utløper.

Artikkel 9 pålegger statspartene å treffe nødvendige tiltak for å skaffe seg myndighet til å utøve strafferettslig jurisdiksjon over forbrytelsen tvungen forsvinning når den tvungne forsvinningen skjer på statens territorium, eller når handlingen er begått av en borger av staten. En statspart skal også etablere jurisdiksjon over forbrytelsen tvungen forsvinning når den forsvunne personen er borger av staten, og staten anser dette hensiktsmessig. Videre skal en statspart etablere jurisdiksjon over forbrytelsen tvungen forsvinning i andre tilfeller enn de som er nevnt ovenfor, når handlingen er foretatt i utlandet og gjerningspersonen befinner seg på statspartens territorium, med mindre vedkommende kan utleveres eller overleveres til en annen stat eller internasjonal straffedomstol.

Artikkel 10 pålegger statspartene å iverksette tiltak for å sikre etterforskning og straffeforfølgning av personer mistenkt for tvungen forsvinning som befinner seg på territoriet.

Artikkel 11 slår fast at den stat som har jurisdiksjon over territoriet der en person som antas å

ha begått en tvungen forsvinning, blir funnet, har en plikt til å innlede straffeforfølgning mot vedkommende, med mindre staten utleverer eller overleverer vedkommende til en annen stat i samsvar med sine internasjonale forpliktelser, eller overleverer vedkommende til en internasjonal domstol.

Artikkel 12 pålegger statspartene å undersøke forholdene dersom enkeltpersoner varsler om en tvungen forsvinning. Vitner, pårørende og deres representanter skal beskyttes mot trusler, press og represalier.

Artikkel 13 gir regler om utlevering i saker om tvungen forsvinning og fastsetter at en tvungen forsvinning i denne forbindelse ikke skal anses som et politisk lovbrudd. En begjæring om utlevering basert på et slikt straffbart forhold kan derfor ikke avslås utelukkende på dette grunnlaget.

Artikkel 14 gir regler om statspartenes plikt til å yte hverandre gjensidig bistand i straffesaker som gjelder tvungen forsvinning.

Artikkel 15 pålegger statspartene å samarbeide om bistand til ofre for tvungen forsvinning og med blant annet å ettersøke, lokalisere og løslate forsvunne personer.

Artikkel 16 pålegger statspartene å ikke overføre en person til en annen stat dersom det er skjellig grunn til å anta at vedkommende vil stå i fare for å bli utsatt for tvungen forsvinning (*non-refoulement*).

Artikkel 17 forbyr hemmelig frihetsberøvelse og stiller krav til lovlig frihetsberøvelse. Nasjonal lovgivning skal fastsette vilkårene for frihetsberøvelser, angi kompetent myndighet, garantere bruk av offentlig anerkjent sted for frihetsberøvelse underlagt offentlig tilsyn, gi den frihetsberøvede rett til kommunikasjon og besøk, garantere kompetente og lovlig godkjente myndigheter adgang til steder for frihetsberøvelse og gi rett til å bringe frihetsberøvelsens lovlighet inn for en domstol. Artikkel 17 pålegger også statene å opprette ett eller flere registre og/eller journaler over frihetsberøvede personer som skal omfatte nærmere bestemte opplysninger.

Artikkel 18 fastsetter at statspartene skal sikre at slektninger og andre personer med berettiget interesse får rett til innsyn i nærmere bestemte opplysninger vedrørende frihetsberøvelser.

Artikkel 19 gir regler om beskyttelse av personopplysninger i forbindelse med ettersøking av en forsvunnet person.

Artikkel 20 gir statspartene rett til, dersom en person er under lovens beskyttelse og frihetsberøvelsen er underlagt domstolskontroll, å begrense innsynsretten etter artikkel 18 på nær-

mere vilkår. Personer med berettiget interesse skal kunne få prøvet spørsmålet om rett til innsyn for domstolene.

Artikkel 21 stiller krav til etterprøvbarhet ved løslatelse av personer som har vært frihetsberøvet, samt til beskyttelse av løslattes fysiske integritet.

Artikkel 22 pålegger statspartene å treffe tiltak for å forebygge samt å sanksjonere brudd på følgende: retten til en rettslig prøving av lovligheten av en frihetsberøvelse, jf. artikkel 17 nr. 2 (f), retten til en rettslig prøving av retten til innsyn i en frihetsberøvelse, jf. artikkel 20 nr. 2, plikten til å registrere en frihetsberøvelse og plikten til å gi opplysninger om en frihetsberøvelse, jf. artikkel 17 nr. 3 og artikkel 18.

Artikkel 23 omhandler opplæring av relevant personell for å hindre tvungne forsvinninger.

Artikkel 24 definerer hvem som regnes som offer i konvensjonens forstand, og gir ofre rett til sannferdig informasjon og til erstatning. Artikkel 24 fastsetter også en plikt for statene til å ettersøke, lokalisere og løslate forsvunne personer.

Artikkel 25 pålegger statspartene å treffe tiltak for å beskytte barn mot og i forbindelse med tvungen forsvinning. Statspartene pålegges å straffe urettmessig forflytning av barn når barnet eller foreldre eller verge er utsatt for en tvungen forsvinning, samt å straffe forfalskning, hemmeligholdelse eller tilintetgjøring av dokumenter som viser barnets egentlige identitet. Det skal være rettslig adgang til å foreta en fornyet vurdering av vedtak om adopsjon eller annen plassering av barn som har opphav i en tvungen forsvinning.

Artikkel 26 bestemmer at statspartene skal etablere en komité for tvungne forsvinninger. Denne skal bestå av ti uavhengige eksperter som velges av statspartene for fire år etter en rettferdig geografisk fordeling.

Artikkel 27 fastsetter at det skal finne sted en statspartskonferanse for å vurdere hvordan komiteen for tvungne forsvinninger fungerer. (En slik statspartskonferanse ble avholdt 19. desember 2016. Konferansen besluttet at komiteen for tvungne forsvinninger skal fortsette å overvåke konvensjonen i samsvar med artiklene 28 til 36.)

Artikkel 28 gir komiteen for tvungne forsvinninger mandat til å samarbeide med andre relevante internasjonale organer.

Artikkel 29 pålegger den enkelte statspart å rapportere til komiteen for tvungne forsvinninger om tiltak truffet for å gjennomføre konvensjonen senest to år etter at konvensjonen trådte i kraft for staten. Komiteen kan be statspartene om ytterligere opplysninger om gjennomføringen av konvensjonen.

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

Artikkel 30 gir komiteen for tvungne forsvinninger kompetanse til å motta og behandle anmodninger fra slektninger eller andre med berettiget interesse om at det haster å søke etter og lokalisere en forvunnet person (omtalt av komiteen som «urgent action procedure» eller «hasteprosedyre»). Komiteen skal anmode den berørte statspart om å fremlegge opplysninger om situasjonen til personen det søkes etter. På grunnlag av de fremlagte opplysninger, kan komiteen oversende statsparten anbefalinger, herunder anmodning om å treffe alle nødvendige tiltak, for å lokalisere og beskytte vedkommende i samsvar med konvensjonen og å underrette komiteen om de tiltak som er truffet. Komiteen skal underrette den som fremmet anmodningen for komiteen, om sine anbefalinger og om de opplysninger komiteen har mottatt fra staten, etter hvert som de foreligger.

Artikkel 31 gir statspartene anledning til, ved ratifikasjon eller på ethvert senere tidspunkt, å erklære at de anerkjenner den kompetanse som er tillagt komiteen for tvungne forsvinninger til å ta imot og behandle henvendelser fra individer under statens jurisdiksjon som hevder å være offer for brudd på konvensjonen fra statspartens side («individual communications» eller «individsklager»). Komiteen skal ikke behandle individsklager mot en statspart som ikke har avgitt en slik erklæring. Komiteen har i denne forbindelse myndighet til å treffe beslutninger om midlertidige tiltak som er nødvendige for å unngå at ofre for påståtte konvensjonsbrudd utsettes for uopprettelig skade.

Artikkel 32 gir på samme måte statspartene anledning til å erklære, ved ratifikasjon eller på ethvert senere tidspunkt, at de anerkjenner den kompetanse komiteen for tvungne forsvinninger er gitt til å behandle henvendelser fra en statspart om at en annen statspart ikke oppfyller sine forpliktelser etter konvensjonen («interstate communications» eller «statsklager»). Komiteen skal ikke behandle en statsklage mot en stat som ikke har avgitt en erklæring om at den anerkjenner komiteens kompetanse etter artikkel 32.

Artikkel 33 gir komiteen for tvungne forsvinninger mulighet til å besøke en statspart på

grunnlag av pålitelige opplysninger om alvorlige brudd på konvensjonen. Etter besøket skal komiteen meddele den berørte statspart sine merknader og anbefalinger.

Artikkel 34 gir komiteen for tvungne forsvinninger kompetanse til å rapportere til FNs generalsekretær om utstrakt eller systematisk praksis med tvungne forsvinninger på territoriet til en statspart dersom komiteen mottar opplysninger som gir velbegrunnede indikasjoner på dette.

Artikkel 35 avgrenser komiteens kompetanse til å gjelde tvungne forsvinninger som tok til etter konvensjonens ikrafttredelse.

Artikkel 36 pålegger komiteen for tvungen forsvinninger å avgi årlig rapport om sin virksomhet til FNs generalforsamling.

Artikkel 37 fastslår at konvensjonen ikke skal berøre andre bestemmelser som gir større grad av beskyttelses mot tvungne forsvinninger.

Artikkel 38 til 40 inneholder sluttbestemmelser som gir regler om undertegning og ratifikasjon av konvensjonen og om tiltredelse til konvensjonen, om konvensjonens ikrafttreden og om underretning om forannevnte. Det følger av artikkel 39 at konvensjonen trer i kraft for en stat den trettiende dagen etter at vedkommende stat har deponert sitt ratifikasjons- eller tiltredelsesdokument.

Artikkel 41 fastsetter at konvensjonen kommer til anvendelse for alle deler av en forbundsstat.

Artikkel 42 regulerer tvisteløsning gjennom forhandlinger, voldgift og stevning til Den internasjonale domstol. En statspart kan erklære at den ikke anser seg bundet til slik tvisteløsning.

Artikkel 43 fastsetter at konvensjonen ikke skal berøre bestemmelser i den internasjonale humanitærretten eller den adgang Den internasjonale røde kors komité har til å besøke steder for frihetsberøvelse.

Artikkel 44 fastsetter prosedyrene for konvensjonsendringer.

Artikkel 45 angir konvensjonens autentiske språk og fastsetter at FNs generalsekretær er depositar for konvensjonen.

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

4 Høringen

Forslaget om ratifikasjon av konvensjonen og om straffebud om tvungen forsvinning har vært gjenstand for en åpen, alminnelig høring. Utenriksdepartementet sendte 29. juni 2017 høringsbrevet til følgende instanser med frist 29. september 2017 for høringsuttalelse:

Departementene

Høyesterett
Lagmannsrettene
Tingrettene

Domstoladministrasjonen
Generaladvokaten
Krigsadvokatene for Nord-Norge
Krigsadvokatene for Sør-Norge
Kripos
Politidirektoratet
Politidistriktene
Politiets sikkerhetstjeneste (PST)
Regjeringsadvokaten
Riksadvokaten
Spesialenheten for politisaker
Statsadvokatembetene
ØKOKRIM

Barneombudet
Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir)
Datatilsynet
Erstatningsnemda for voldsofre
Folkehelseinstituttet (FHI)
Fylkesmennene
Helsedirektoratet
Kontoret for voldsoffererstatning
Kriminalomsorgsdirektoratet
Likestillings- og diskrimineringsombudet
Norsk rikskringkasting
Pasient- og brukerombudet i Oslo og Akershus
Sentralenheten for fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker
Statens helsetilsyn
Statens sivilrettsforvaltning
Støttesenteret for fornærmede i straffesaker
Tilsynsrådene for kriminalomsorgen
Utlendingsdirektoratet

Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter

Stortingets ombudsmann for forvaltningen
(Sivilombudsmannen)

Stortingets ombudsmann for Forsvaret

Sametinget

Akademikerne
Befalets Fellesorganisasjon
Den Norske Advokatforening
Den norske Dommerforening
Den norske legeforening
Juristforbundet
Kriminalomsorgens Yrkesforbund
Landsorganisasjonen i Norge (LO)
Norges Offisersforbund
Norges Politilederslag
Norsk barne- og ungdomspsykiatrisk forening
Norsk Fengsels- og Friomsorgsforbund
Norsk Psykologforening
Politiets fellesforbund
Politijuristene
Statsadvokatenes forening
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS)

Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)

Amnesty International Norge
Aurora Støtteforening
Barn av rusmisbrukere
Den internasjonale juristkommisjon – norsk avdeling
Den norske Helsingforskomité
For Fangers Pårørende (FFP)
Frelsesarmeen
Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO)
Hvite Ørn
Landsforbundet for utviklingshemmede og pårørende (LUPE)
Landsforeningen for pårørende innen psykisk helse
Landsforeningen We Shall Overcome
Landsforeningen for voldsofre
Mental Helse Norge
Norges Handikapforbund

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

Norges Røde Kors
Norsk Forbund for Utviklingshemmede
Norsk forening for kriminalreform (KROM)
Norsk Pasientforening
Redd Barna
Rettspolitisk forening
RIO Rusmisbrukernes Interesseorganisasjon
Straffedes organisasjon i Norge (SON)

Juridisk rådgivning for kvinner (JURK)

Juss-Buss
Jussformidlingen i Bergen
Jusshjelpa i Midt-Norge
Jusshjelpa i Nord-Norge

Det juridiske fakultet ved Universitetet i Bergen
Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo
Norsk senter for menneskerettigheter
Det juridiske fakultet ved Universitetet i Tromsø
Forsvarets forskningsinstitutt
Forsvarets høyskole
Politihøgskolen

Følgende instanser (i alfabetisk rekkefølge) avga høringsuttalelser:

Advokatforeningen
Barneombudet
Det nasjonale statsadvokatembetet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet

Forsvarsdepartementet
Generaladvokatembetet
Klima- og miljødepartementet
Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter
Norges Røde Kors
Oslo statsadvokatembeter
Politidirektoratet
Riksadvokaten

Følgende høringsinstanser (i alfabetisk rekkefølge) uttalte at de ikke hadde merknader eller at de ikke ville gi høringsuttalelse i saken:

Arbeids- og sosialdepartementet
Datatilsynet
Den norske Dommerforening
Domstolsadministrasjonen
Helse- og omsorgsdepartementet
Høyesterett
Justis- og beredskapsdepartementet
Kriminalomsorgsdirektoratet
Landbruks- og matdepartementet
Politihøgskolen
Samferdselsdepartementet

Høringsuttalelsene omtales nærmere nedenfor i forbindelse med behandlingen av de spørsmålene de gjelder.

5 Gjennomføring i norsk rett

For å gjennomføre kriminaliseringsforpliktelsen i konvensjonens artikkel 4, jf. artikkel 2, i norsk rett, anses det hensiktsmessig å vedta et eget straffebud om tvungen forsvinning i straffeloven. Det foreslås også en mindre endring i straffeprosessloven som vil legge avgjørelsen av tiltale til riksadvokaten. Dette er behandlet nærmere under kapittel 6 nedenfor.

For øvrig anses det ikke påkrevd med lovendringer i forbindelse med ratifikasjon.

Artikkel 3 pålegger statspartene å treffe passende tiltak for å etterforske og straffeforfølge ulovlige frihetsberøvelser som ikke oppfyller vilkårene for en tvungen forsvinning i artikkel 2 fordi frihetsberøvelsen ikke er skjedd med statens støtte eller tillatelse. Frihetsberøvelser som omfattes av konvensjonens artikkel 3, vil kunne etterforskes og straffeforfølges på tilfredsstillende måte etter eksisterende norsk straffelovgivning.

Det legges videre til grunn at norsk lovgivning oppfyller de krav som stilles i konvensjonen artikkel 17 nr. 1 og 2 for lovlig frihetsberøvelse. Hemmelige frihetsberøvelser skal ikke forekomme i Norge. Frihetsberøvelser foretas med grunnlag i lov og på de vilkår loven oppstiller og av den myndighet som er kompetent iht. loven. Videre skjer frihetsberøvelser bare på offentlig anerkjente steder og er underlagt offentlig tilsyn. Frihetsberøvede har i utgangspunktet adgang til å kommunisere med sin familie, rådgiver eller annen person som den frihetsberøvede velger. Kompetente og autoriserte myndigheter eller institusjoner har adgang til steder for frihetsberøvelser. Dette omfatter bl.a. Sivilombudsmannens forebyggingsenhet mot tortur og umenneskelig behandling ved frihetsberøvelse, som ble opprettet våren 2014 som følge av norsk ratifikasjon av tilleggsprotokollen til FNs torturkonvensjon. Frihetsberøvede, eller ved mistanke om en tvungen forsvinning, personer med rettslig interesse, vil også ha adgang til domstolene for å få prøvd frihetsberøvelsens lovlighet.

Det legges også til grunn at norsk lovgivning og praksis med hensyn til registrering og journalføring av frihetsberøvelser oppfyller konvensjo-

nens krav i artikkel 17 nr. 3 for alle typer frihetsberøvelser som forekommer i Norge. (For en oversikt over hvilke typer frihetsberøvelser som forekommer i Norge, se punkt 7.2.1.) Det legges til grunn at de opplysninger som i Norge registreres i forbindelse med frihetsberøvelser, sammenholdt med pasientjournalen, dødsårsaksregister og grav- og kremasjonsregistre, vil dekke de opplysninger som skal registreres i henhold til konvensjonens artikkel 17 nr. 3.

Artikkel 18 oppstiller en rett for slektninger og andre med berettiget interesse til innsyn i frihetsberøvelser, herunder også helseopplysninger. Artikkel 20 nr. 1 gir på nærmere vilkår adgang til å gjøre unntak fra denne innsynsretten. Om norske taushetspliktsregler er forenlige med konvensjonens artikkel 18, sammenholdt med artikkel 20 nr. 1, er drøftet under kapittel 7 nedenfor. Det legges der til grunn at norske regler om taushetsplikt er forenlige med konvensjonen, samtidig som det foreslås at det avgis en norsk tolkningserklæring til artikkel 20 nr. 1, jf. artikkel 18.

Det legges til grunn at konvensjonens artikkel 24 nr. 4 og nr. 5, som gir ofre for tvungne forsvinninger rett til erstatning, ikke krever lovendringer. Ofre for tvungne forsvinninger kan fremme erstatningskrav mot staten etter alminnelige erstatningsrettslige regler.

Konvensjonens artikkel 25, som særlig gjelder beskyttelse av barn mot, og i forbindelse med, tvungen forsvinning, anses heller ikke å kreve lovendringer. I henhold til konvensjonens artikkel 25 nr. 1 skal statspartene treffe nødvendige tiltak for å forhindre og straffe i sin straffelovgivning urettmessig forflytning av barn som er utsatt for en tvungen forsvinning, eller urettmessig forflytning av barn som har en forelder eller verge som er utsatt for en tvungen forsvinning. Videre skal det treffes tiltak for å forhindre og straffe forfalskning, hemmeligholdelse og tilintetgjøring av dokumenter som bekrefter barnets egentlige identitet. Norsk straffelovgivning anses å oppfylle konvensjonens krav på dette punktet, jf. bl.a. straffeloven § 261 om omsorgsunndragelse og straffeloven §§ 361 og 362 om dokumentfalsk og § 363 om dokumentødeleggelse mv.

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

Konvensjonens artikkel 25 nr. 4 pålegger statspartene å ha rettslige prosedyrer for å revurdere prosedyrer for adopsjon eller annen plassering av barn, og for eventuelt å oppheve vedtak om adopsjon eller plassering av barn med opphav i en tvungen forsvinning. Konvensjonens artikkel 25 nr. 4 kan ikke forstås slik at adopsjonsvedtak med opphav i en tvungen forsvinning i ethvert tilfelle må oppheves, bare at det må være adgang til en fornyet vurdering av adopsjonsvedtaket, hvor det skal tas hensyn til barnets beste. Det følger av adopsjonsloven § 48 at en utenlandsk avgjørelse om opphevelse eller omgjøring av en adopsjon, i tilfeller hvor en av adoptivforeldrene eller adoptivbarnet har sitt vanlige bosted i Norge på opphevelses- eller omgjøringstiden, anerkjennes i Norge dersom adopsjonsmyndigheten samtykker, og det ikke følger noe annet av overenskomst med en annen stat. Det legges til grunn at denne bestemmelsen gir adgang til en fornyet prøving av et vedtak om adopsjon truffet i utlandet i de tilfeller der det foreligger en utenlandsk avgjørelse om opphevelse av vedtaket. Bestemmelsen vil derfor kunne gjelde ved et tilfelle der det utenlandske

vedtaket om adopsjon har opphav i en tvungen forsvinning, og det foreligger en utenlandsk avgjørelse om opphevelse av vedtaket. Ved avgjørelsen vil prinsippet om hensynet til barnets beste etter adopsjonsloven § 4 legges til grunn.

Der et vedtak om adopsjon er truffet her i landet, legges det til grunn at en slik sak vil kunne prøves etter forvaltningsloven § 35 om omgjøring av vedtak uten klage. Det gjelder en frist på 10 år fra vedtaksdato for å omgjøre adopsjonsvedtak, jf. adopsjonsloven § 40. Det vil imidlertid fortsatt kunne reises sak for domstolene om gyldigheten av adopsjonsvedtaket. Det antas at dette sikrer at det foreligger rettslige prosedyrer for å få en fornyet vurdering av adopsjonsvedtaket slik konvensjonen krever.

For øvrig vises det til at Norge samarbeider med andre stater om internasjonale adopsjoner på grunnlag av de forpliktelser som er nedfelt i barnekonvensjonen og Haag-konvensjonen om adopsjon fra 1993. Alle vedtak om adopsjon skal skje med respekt for barnets grunnleggende rettigheter og på en måte som hindrer at det kan forekomme bortføring av eller handel med barn.

6 Forslag om straffebud om tvungen forsvinning i straffeloven

6.1 Konvensjonens artikkel 4, jf. artikkel 2, 6, 7, 8 og 9

Som nærmere beskrevet under kapittel 3 ovenfor, pålegger konvensjonens artikkel 4 statspartene å treffe nødvendige tiltak for å sikre at tvungen forsvinning, slik dette er definert i konvensjonens artikkel 2, er et straffbart forhold i henhold til statens straffelovgivning. Det vises også til beskrivelsen i kapittel 3 ovenfor av konvensjonens artikkel 6 om strafferettslig medvirkningsansvar og straffeansvar for overordnede, konvensjonens artikkel 7 om passende strafferammer, artikkel 8 om passende foreldelsesfrister og artikkel 9 om plikt til å etablere jurisdiksjon over forbrytelsen tvungen forsvinning.

6.2 Gjeldende rett

6.2.1 Straffebud

Straffeloven har ikke et eget straffebud om tvungen forsvinning. En tvungen forsvinning som inngår i et utbredt eller systematisk angrep rettet mot en sivilbefolkning, er imidlertid straffbar som en forbrytelse mot menneskeheten etter straffeloven § 102 første ledd bokstav i.

Tvungen forsvinning kan straffes som (grov) frihetsberøvelse, jf. straffeloven §§ 254 og 255. Forbund om grov frihetsberøvelse etter straffeloven § 256 er også aktuelt. Tvungen forsvinning kan videre straffes som misbruk av offentlig myndighet, jf. straffeloven § 173 bokstav c, som rammer den som ved utøving av offentlig myndighet bryter sin tjenesteplikt med alvorlig ulempe, skade eller urettmessig frihetsberøvelse som følge. Straffelovens bestemmelser om tvang, trusler, tortur, vold og hensettelse i hjelpeløs tilstand kan etter omstendighetene også være aktuelle.

6.2.2 Strafferammer

Frihetsberøvelse har en strafferamme på bot eller fengsel inntil 3 år. Grov frihetsberøvelse straffes med fengsel inntil 10 år. Forbund om grov frihetsberøvelse har en strafferamme på fengsel inntil

6 år (straffeloven §§ 254 til 256). Misbruk av offentlig myndighet straffes med fengsel inntil 6 år (straffeloven § 173). Hvis flere straffebestemmelser kan anvendes i konkurrans, kan fengselsstraffen forhøyes inntil det dobbelte, men ikke i noe tilfelle med mer enn 6 år og aldri ut over 21 år, jf. straffeloven § 79 bokstav a. Straffen for forbrytelse mot menneskeheten er fengsel inntil 30 år (straffeloven § 102 annet ledd).

6.2.3 Medvirkning og forsøk

Etter straffeloven § 15 rammer et straffebud også den som medvirker til overtredelsen, når ikke annet er bestemt. Denne bestemmelsen vil også ramme overordnede medvirkning, herunder etter omstendighetene også overordnede passivitet, jf. Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) punkt 30.1 side 412.

Etter straffeloven § 16 straffes for forsøk den som har forsett om å fullbyrde et lovbrudd som kan medføre fengsel i ett år eller mer, og som foretar noe som leder direkte mot utføringen.

6.2.4 Foreldelse

Foreldelse av straffeansvar er regulert i straffelovens kapittel 15. Straffeloven § 86 fastsetter foreldelsesfristen. Fristen for foreldelse av straffansvar regnes fra den dag det straffbare forholdet opphørte, jf. straffeloven § 87. Straffansvaret foreldes ikke for nærmere bestemte alvorlige lovbrudd, jf. straffeloven § 91. Dette gjelder blant annet for tvungen forsvinning som ledd i en forbrytelse mot menneskeheten.

6.2.5 Jurisdiksjon

Etter straffeloven § 5 første ledd nr. 1 gjelder norsk straffelovgivning for handlinger foretatt i utlandet av en norsk borger eller av en person med bosted i Norge når handlingene også er straffbare etter loven i landet der de er foretatt, eller det er tale om nærmere oppregnede forbrytelser, herunder folkemord, forbrytelse mot menneskeheten og krigsforbrytelser. Etter straffe-

loven § 5 tredje ledd gjelder tilsvarende for handlinger foretatt av utlendinger som oppholder seg i Norge, dersom handlingen har en lengstestraff på fengsel i mer enn ett år.

Etter straffeloven § 5 femte ledd gjelder straffeloven også hvor den som har foretatt handlingen verken er norsk statsborger, bosatt i Norge eller oppholder seg i Norge, dersom handlingen har en lengstestraff på fengsel i seks år eller mer og er rettet mot noen som er norsk statsborger eller som er bosatt i Norge.

I henhold til straffeloven § 6 gjelder i tillegg norsk straffelovgivning for handlinger som Norge etter overenskomster med fremmede stater eller etter folkeretten for øvrig har rett eller plikt til å straffefølge.

6.3 Internasjonal praksis

6.3.1 Generelt

Det følger av statspartenes rapporter til komiteen for tvungne forsvinnings, jf. konvensjonens artikkel 29, at statspartene har lagt til grunn ulike syn på om konvensjonen gjør det påkrevd med et eget straffebud. Nederland, Frankrike, Østerrike og Litauen er blant statene som har sett behov for å vedta et eget straffebud, og Belgia har rapportert om planer om å vedta et slikt straffebud.

Tyskland la i forbindelse med sin tilslutning til konvensjonen til grunn at de relevante forholdene rammes av gjeldende straffebud med passende strafferammer, og at det derfor ikke var nødvendig å vedta et eget straffebud. Senere har Tyskland vurdert spørsmålet på nytt, men et eget straffebud er så langt ikke vedtatt. Heller ikke Spania eller Portugal vedtok egne straffebud i forbindelse med tilslutning til konvensjonen.

Komiteen for tvungne forsvinnings har lagt til grunn at konvensjonen i utgangspunktet krever et eget straffebud som i tilstrekkelig grad dekker alle elementene ved en tvungen forsvinning slik forbrytelsen er definert i konvensjonen. Komiteen uttalte følgende i april 2014 i sine konkluderende merknader til Tysklands rapport av 25. mars 2013:

«Komiteen merker seg at statsparten, noe dens delegasjon også bekrefter, anser at 'de gjeldende normene er tilstrekkelige til å straffefølge og sanksjonere tilfeller av tvungen forsvinning'. Komiteen merker seg imidlertid at statsparten har vist seg åpen for å undersøke om det kan være nødvendig å endre straffeloven på dette punktet. Etter å ha gjennomgått de straffbare forholdene som er omtalt av

statsparten, anser komiteen at de, etter komiteens syn, ikke er tilstrekkelige til å omfatte på tilfredsstillende vis alle elementene og modalitetene forbundet med forbrytelsen tvungen forsvinning, som definert i konvensjonens artikkel 2, og dermed oppfylle den forpliktelsen som følger av artikkel 4. Som hovedregel anser komiteen at en henvisning til en rekke eksisterende straffbare forhold ikke er tilstrekkelig til å oppfylle denne forpliktelsen, ettersom det straffbare forholdet tvungen forsvinning ikke utgjør en serie forskjellige forbrytelser, men snarere er et komplekst og enkeltstående straffbart forhold, som begås av representanter for staten eller av personer eller grupper av personer som handler med statens tillatelse, støtte eller stilltiende samtykke gjennom flere forhold, og som krenker ulike rettigheter. I denne sammenhengen anser komiteen at dersom tvungen forsvinning kriminaliseres og defineres som et eget straffbart forhold, vil det bli mulig for statsparten å oppfylle forpliktelsen i henhold til artikkel 4, som er nært forbundet med andre traktatforpliktelser som gjelder lovgivning, for eksempel forpliktelsene som omhandles i artikkel 6, 7 og 8» (departementets oversettelse).

Nedenfor redegjøres det for den strafferettslige reguleringen av tvungen forsvinning i Nederland, Frankrike og Østerrike.

6.3.2 Nederland

I forbindelse med tilslutning til konvensjonen innførte Nederland et straffebud om tvungen forsvinning i lov om internasjonale forbrytelser, jf. loven § 8 a. Denne bestemmelsen kommer i tillegg til tvungen forsvinning som ledd i forbrytelse mot menneskeheten, som er regulert i samme lov § 4 første ledd bokstav i.

Nederland har i sin rapport av 11. juni 2013 til komiteen for tvungne forsvinnings uttalt at straffebudet ble inntatt i loven om internasjonale forbrytelser blant annet fordi tvungen forsvinning allerede var omfattet av denne loven som en forbrytelse mot menneskeheten. Nederland fant det hensiktsmessig å bygge så langt som mulig på den eksisterende lovbestemmelsen om tvungen forsvinning. Videre mente Nederland at forbrytelsen tvungen forsvinning av natur og alvorlighetsgrad er sammenlignbar med de andre forbrytelsene i den nederlandske loven om internasjonale forbrytelser, som omfatter folkemord, forbrytelse mot menneskeheten, krigsforbrytelser og tortur.

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

Nederland la også vekt på at loven om internasjonale forbrytelser allerede inneholdt en bestemmelse om straffeansvar for overordnede.

Nederland har en strafferamme på inntil 15 års fengsel for tvungen forsvinning. Dersom nærmere bestemte vilkår er oppfylt, kan overtredelsen straffes med fengsel på livstid eller med fengsel inntil 30 år. Dette gjelder dersom den tvungne forsvinningen:

- «a. medfører død eller alvorlig kroppsskade på person eller involverer voldtekt,
- b. involverer vold begått i forbund mot en person eller vold mot en syk eller såret person,
- c. har som fornærmet en gravid kvinne, en mindreårig, en person med nedsatt funksjonsevne eller en annen særlig sårbar person,
- d. involverer en gruppe personer» (oversatt av departementet til norsk basert på en engelsk oversettelse).

Straffansvaret foreldes ikke, jf. lov om internasjonale forbrytelser § 13.

Loven om internasjonale forbrytelser inneholder også en bestemmelse om overordnede ansvar i § 9. Etter denne bestemmelsen kan en overordnet straffes på samme måte som en underordnet for tvungen forsvinning dersom den overordnede:

- «a) forsettlig tillater at en underordnet begår et slikt straffbart forhold,
- b) forsettlig unnlater å treffe tiltak, som er nødvendige og kan forventes av vedkommende, dersom en av hans underordnede har begått eller har til hensikt å begå et slikt straffbart forhold» (oversatt av departementet til norsk basert på en engelsk oversettelse).

Etter lovens § 9 annet og tredje ledd kan også en overordnet som uaktsomt bidrar til en tvungen forsvinning, straffes med inntil to tredjedeler av strafferammen for tvungen forsvinning, men slik at fengselsstraffen ikke skal overstige 15 år:

- «2. Enhver som uaktsomt unnlater å treffe tiltak som er nødvendige og kan forventes av vedkommende, kan straffes med inntil to tredjedeler av høyeste straff fastsatt for [tvungen forsvinning] dersom det er rimelig grunn til å mistenke at en underordnet har begått eller har til hensikt å begå et slikt straffbart forhold.

- 3. Dersom de straffbare forholdene nevnt i nr. 2 kan straffes med fengsel på livstid, skal fengselsstraffen ikke overstige 15 år» (oversatt av departementet til norsk basert på en engelsk oversettelse).

Samtidig som Nederland vedtok ny § 8 a, ble definisjonen av tvungen forsvinning i § 4 annet ledd bokstav d om forbrytelse mot menneskeheten endret slik at den samsvarer med konvensjonens definisjon. Denne er noe videre enn definisjonen i vedtektene av 17. juli 1998 for Den internasjonale straffedomstolen (Roma-vedtektene), som tidligere var reflektert i bestemmelsen. Loven om internasjonale forbrytelser § 4 annet ledd bokstav d definerer tvungen forsvinning på følgende måte, med virkning også for § 8 a:

- «d. Med 'tvungen forsvinning av en person' menes pågripelse, fengsling, bortføring eller enhver annen form for berøvelse av en persons frihet, begått av eller med tillatelse, støtte eller stilltiende samtykke fra en stat eller en politisk organisasjon, og hvor frihetsberøvelsen deretter nektes vedgått, eller hvor det deretter nektes å gi opplysninger om hva som har skjedd med personen eller hvor vedkommende befinner seg, med den følge at han eller hun unndras fra lovens beskyttelse» (oversatt av departementet til norsk basert på en engelsk oversettelse).

6.3.3 Frankrike

I forbindelse med tilslutning til konvensjonen inntok Frankrike i sin straffelov et straffebud om tvungen forsvinning i et nytt underkapittel I *bis* om krenkelse av person i form av tvungen forsvinning (artiklene 221-12 til 221-18), plassert i bok II om forbrytelser og forseelser mot personer, kapittel II krenkelse av mennesket. I samme bok finnes det også et kapittel om folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser mv. som omfatter tvungen forsvinning som ledd i forbrytelse mot menneskeheten.

Den franske straffeloven artikkel 221-12 første ledd definerer tvungen forsvinning og lyder slik:

- «En tvungen forsvinning er en pågripelse, fengsling, bortføring eller enhver annen form for berøvelse av en persons frihet, under forhold som unndrar vedkommende fra lovens beskyttelse, begått av en eller flere representanter for staten eller av en person eller gruppe

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

som handler med tillatelse, støtte eller stilltiende samtykke fra statlige myndigheter, når handlingen etterfølges av at personen forsvinner, samtidig som det enten nektes at det har skjedd en frihetsberøvelse, eller at det holdes skjult hva som er skjedd med personen eller hvor vedkommende befinner seg» (oversatt av departementet fra fransk).

Frankrike understreker i sin rapport av 7. februar 2013 til komiteen for tvungne forsvinninger at definisjonen av tvungen forsvinning i den franske straffeloven samsvarer med konvensjonens definisjon, men slik at det er gjort noen stilistiske endringer uten rettslig virkning. Definisjonen får også virkning for den franske straffelovens artikkel 212-1 første ledd nummer 9 om tvungen forsvinning som ledd i forbrytelse mot menneskeheten, som tidligere var i samsvar med Roma-vedtektenes definisjon av tvungen forsvinning.

Tvungen forsvinning straffes i Frankrike med fengsel på livstid, jf. straffeloven artikkel 221-12 annet ledd, i tillegg til visse tilleggsstraffer, herunder blant annet tap av visse sivile rettigheter og mulighet til å inneha visse stillinger og utøve visse aktiviteter, jf. straffeloven artiklene 221-14 til 221-17. Foreldelsesfristen for tvungen forsvinning er 30 år, jf. artikkel 221-18.

Frankrike anså det ikke nødvendig med noen egen bestemmelse for å følge opp konvensjonen artikkel 6 nr. 1 bokstav a om at «enhver som begår eller beordrer, som oppfordrer eller tilskynder andre til å begå, som forsøker å begå, medvirker til eller deltar i» en tvungen forsvinning også skal holdes strafferettslig ansvarlig. Frankrike har vist til at dette enten er den forbryterske handlingen eller dekkes av franske alminnelige strafferettslige regler om medvirkning og forsøk.

Frankrike har imidlertid som oppfølging av konvensjonens artikkel 6 nr. 1 bokstav b inntatt i straffelovens kapittel om tvungen forsvinning en bestemmelse om overordnede ansvar, se lovens artikkel 221-13, som lyder:

«Uten at det berører bestemmelsene i artikkel 121-7, anses en overordnet medskyldig i en tvungen forsvinning nevnt i artikkel 221-12 som er begått av underordnede under hans eller hennes myndighet og faktiske kontroll, dersom den overordnede visste eller forsettlig unnlot å ta til følge opplysninger som klart tydet på at underordnede begikk eller hadde til hensikt å begå forbrytelsen tvungen forsvinning, og som ikke traff alle nødvendige og

rimelige tiltak som var innenfor vedkommendes myndighet for å forhindre eller stanse gjennomføringen av forbrytelsen, eller ikke meldte fra om den til kompetente myndigheter med sikte på etterforskning og straffefølgning, selv om forbrytelsen var knyttet til aktiviteter underlagt vedkommendes ansvar og faktiske kontroll» (oversatt av departementet fra fransk).

En tilsvarende bestemmelse om overordnede ansvar finnes i den franske straffelovens artikkel 213-4-1 for så vidt gjelder folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser.

6.3.4 Østerrike

Østerrike har inntatt et eget straffebud om tvungen forsvinning i sin straffelov § 312b, som lyder:

«Tvungen forsvinning

§ 312b. Enhver som bortfører en annen person, eller som på annen måte fratar en person vedkommendes personlige frihet på vegne av eller med stilltiende samtykke fra en stat eller en politisk organisasjon, og som hemmeligholder hva som er skjedd med vedkommende eller hvor vedkommende befinner seg, skal straffes med fengsel fra ett til ti år» (oversatt av departementet til norsk basert på en engelsk oversettelse).

Strafferammen er fra ett til ti års fengsel, og foreldelsesfristen er ti år fra den dagen den tvungne forsvinningen opphørte. Straffebudet kommer i tillegg til straffeloven § 321a, som omfatter tvungen forsvinning som ledd i forbrytelse mot menneskeheten.

Det følger av Østerrikes rapport av 31. mai 2016 til komiteen for tvungne forsvinninger at Østerrike ikke har ansett det nødvendig med en egen bestemmelse for å følge opp konvensjonens artikkel 6 nr. 1 bokstav a om at «enhver som begår eller beordrer, som oppfordrer eller tilskynder andre til å begå, som forsøker å begå, medvirker til eller deltar i» en tvungen forsvinning, også skal holdes strafferettslig ansvarlig. Østerrike har vist til at dette dekkes av alminnelige strafferettslige regler om medvirkning og forsøk. Østerrike synes heller ikke å ha sett behov for en egen bestemmelse om overordnede strafferettslige ansvar for tvungen forsvinning, jf. konvensjonens artikkel 6 nr. 1 bokstav b.

6.4 Behovet for straffebud om tvungen forsvinning

6.4.1 Forslaget i høringsnotatet

Departementet, i samråd med Justis- og beredskapsdepartementet, fant det i høringsnotatet hensiktsmessig å foreslå å innta i straffeloven et eget straffebud om tvungen forsvinning. Følgende vurderinger ble gjort av dette spørsmålet i høringsnotatet:

Elementer av forbrytelsen tvungen forsvinning, slik denne er definert i konvensjonen, er allerede straffbare etter ulike straffebestemmelser. Justis- og politidepartementet redegjorde i Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) punkt 3.4 side 29–31 for de hensyn som bør tas i betraktning i vurderingen av om det skal gis et eget, spesialisert straffebud ved gjennomføring av en folkerettslig kriminaliseringsforpliktelse, eller om forpliktelsen bør kunne anses gjennomført ved å konstatere at plikten til å ta i bruk straff allerede er oppfylt gjennom ett eller flere generelle straffebud (passiv transformasjon).

Justis- og politidepartementet viste i den nevnte proposisjonen til at fordelene med passiv transformasjon først og fremst er at straffelovgivningen blir mindre fragmentarisk, ikke så omfattende og mer oversiktlig. En mer utstrakt bruk av spesialiserte straffebud kan videre lede til at flere straffebestemmelser overlapper hverandre, noe som reiser spørsmål om de alle kan anvendes samtidig på samme straffbare forhold (konkurrens).

Samtidig pekte Justis- og politidepartementet i proposisjonen på følgende ulemper ved passiv transformasjon:

«Etter hvert som omfanget av de folkerettslige forpliktelsene til å ta i bruk straff har økt de siste tiårene, har imidlertid også ulempene med denne gjennomføringsmåten blitt tydeligere. Passiv transformasjon gjør at gjennomføringen av den internasjonale forpliktelsen blir mindre synlig. Etter hvert som det blir stadig vanligere at det opprettes overvåkningsorganer for å undersøke om den enkelte stat har gjennomført forpliktelsene på en dekkende måte, har det vist seg vanskeligere å få aksept for at en folkerettslig forpliktelse til å strafflegge en bestemt handling er godt nok gjennomført ved å vise til en generell bestemmelse som også rammer en rekke andre handlinger. (...) Det er uheldig, og kan bidra til å undergrave formålet med den internasjonale forplik-

telsen, om det festner seg et inntrykk av at Norge ikke har tatt våre forpliktelser tilstrekkelig på alvor. I verste fall kan det lede til at vi mister muligheten til selv å iverksette svært alvorlige straffbare handlinger i det norske rettsvesenet, og i stedet må overlate strafforfølgingen til internasjonale domstoler, går glipp av muligheten til å bistå internasjonale domstoler ved å overta strafforfølgingen i en sak, eller blir forpliktet til å utlevere den siktede (hvis vedkommende ikke er norsk statsborger) til strafforfølging i andre stater.»

Videre uttalte Justis- og politidepartementet i proposisjonen:

«Et siste argument for i større grad å gjennomføre folkerettslige forpliktelser med mindre syntetiske straffebestemmelser, er at en slik tilnærming kan lette internasjonalt rettslig samarbeid i straffesaker, for eksempel i form av utlevering og annen gjensidig bistand til og fra Norge. I mange sammenhenger stilles det som vilkår for å samarbeide at det dreier seg om forhold som er straffbare i begge stater, eventuelt også at det dreier seg om en nærmere bestemt type straffbar handling med en viss øvre strafferamme. At vi lettere kan vise hvordan vi har gjennomført folkerettslige forpliktelser, gjør det lettere å vurdere om vilkårene for samarbeid er oppfylt. Dette kan bidra til at domstolene og påtalemyndigheten får bedre og raske bistand fra myndighetene i andre stater, og lette norsk politis og andre rettshandhevende myndigheters operative samarbeid med deres utenlandske motparter.»

Justis- og politidepartementet konkluderte i proposisjonen med at passiv transformasjon ikke prinsipielt bør forlates som metode, men at gode grunner taler for at det i større grad bør treffes bevisste og begrunnede valg av hvilken metode som er best egnet til å gjennomføre den aktuelle internasjonale forpliktelsen. Justis- og politidepartementet fremhevet særlig fordelene med spesialiserte straffebud når det dreier seg om folkerettslige forpliktelser som det er særlig viktig å kunne dokumentere at er gjennomført på en dekkende og lojal måte i Norge.

For å fange opp de spesielle og særlig straffverdige elementene ved tvungen forsvinning, slik forbrytelsen er definert i konvensjonen, foreslo departementet i høringsnotatet et eget, spesialisert straffebud. Det ble vist til at dette vil tillate en særskilt tilpasset strafferamme og foreldelsesregler. Det ble

også vist til at et eget straffebud vil legge bedre til rette for internasjonalt samarbeid om strafforfølgning av tvungen forsvinning.

6.4.2 Høringsinstansenes syn

De fleste høringsinstansene som har uttalt seg, har uttrykkelig støttet innføringen av et eget straffebud om tvungen forsvinning. Dette gjelder *Advokatforeningen*, *Barneombudet*, *Det nasjonale statsadvokatembetet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet (NAST)*, *Generaladvokaten*, *Kripos*, *Norges Røde Kors*, *Oslo statsadvokatembeter*, *Politidirektoratet* og *Riksadvokaten*. Ingen av høringsinstansene har hatt innvendinger mot å innføre et slikt straffebud.

6.4.3 Departementets vurdering

Departementet opprettholder sitt syn i høringsnotatet om at for å fange opp de spesielle og særlig straffverdige elementene ved tvungen forsvinning, slik forbrytelsen er definert i konvensjonen, bør det vedtas et eget, spesialisert straffebud. Dette vil tillate en særskilt tilpasset strafferamme og foreldelsesregler. Et eget straffebud vil også legge bedre til rette for internasjonalt samarbeid om strafforfølgning av tvungen forsvinning. Se nærmere ovenfor under punkt 6.4.1. Det vises også til at det var bred støtte til forslaget blant de høringsinstansene som uttalte seg.

6.5 Plasseringen av straffebud om tvungen forsvinning

6.5.1 Forslaget i høringsnotatet

Det ble i høringsnotatet vist til at et straffebud om tvungen forsvinning enten kan plasseres i straffeloven kapittel 16 (folkemord, forbrytelse mot menneskeheten og krigsforbrytelse) eller i kapittel 19 (vern av offentlig myndighet og tilliten til den). Departementet, i samråd med Justis- og beredskapsdepartementet, fant det mest nærliggende å plassere et straffebud om tvungen forsvinning i kapittel 19. Følgende ble uttalt om dette i høringsnotatet:

«Et straffebud om tvungen forsvinning kan plasseres i straffeloven kapittel 16 (folkemord, forbrytelse mot menneskeheten og krigsforbrytelse) eller kapittel 19 (vern av offentlig myndighet og tilliten til den).

Kapittel 16 er en aktuell plassering på grunn av forbrytelsens internasjonale og alvorlige

karakter. I Nederland er straffebudet om tvungen forsvinning plassert i loven om internasjonale forbrytelser, som også omfatter folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser. Plasseringen ble blant annet begrunnet med forbrytelsens alvorlige karakter, at tvungen forsvinning som ledd i forbrytelse mot menneskeheten allerede var omfattet av denne loven, og at det allerede var inntatt bestemmelser om overordnede ansvar der. De samme argumentene kan tale for å plassere vårt straffebud i straffeloven kapittel 16. Blant annet er det i straffeloven § 109 gitt en særbestemmelse om overordnede ansvar for lovbruddene i kapittel 16. På den andre siden inneholder den nederlandske loven om internasjonale forbrytelser også et straffebud om tortur, og den favner dermed videre enn straffeloven kapittel 16, som er begrenset til folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser.

Straffebudet kan alternativt plasseres i kapittel 19 om vern av offentlig myndighet og tilliten til den. Forbrytelsens karakter av misbruk av offentlig myndighet taler for en slik plassering. Kapittel 19 rommer allerede bestemmelser om blant annet misbruk av offentlig myndighet (§ 173) og tortur (§§ 174 og 175). Straffebudene om tortur ble vedtatt for å gjennomføre i norsk rett FNs torturkonvensjon artikkel 4, som inneholder en kriminaliseringsforpliktelse på samme måte som konvensjonen om beskyttelse mot tvungen forsvinning. Både tortur og tvungen forsvinning er alvorlige internasjonale forbrytelser som rammer handlinger begått på vegne av staten. Det kan dermed være mest nærliggende å plassere straffebudet om tvungen forsvinning i kapittel 19, som ny § 175 a.»

6.5.2 Høringsinstansenes syn

Riksadvokaten har ikke sterke synspunkter på hvor bestemmelsen(e) eventuelt skal plasseres og mener forslaget om å innta eventuelle nye straffebud om tvungen forsvinning i straffeloven kapittel 19 virker fornuftig.

Kripos uttaler at plasseringen av straffebudet om tvungen forsvinning ikke er avgjørende, men anfører følgende til støtte for en plassering i straffeloven kapittel 16:

«[Det vises] til at forbrytelsene i straffeloven kap. 16 som nevnt er mandatsaker for Kripos etter påtaleinstruksen. Lovforslaget har i denne sammenheng et grensesnitt mot tvun-

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

gen forsvinning som en forbrytelse mot menneskeheten. Spørsmålet om lovanvendelse vil typisk kunne oppstå i tilknytning til slike saker. Først ved nærmere etterforskning og påtalevurdering vil en kunne klarlegge om en tvungen forsvinning også har skjedd som ledd i et utbredt eller systematisk angrep rettet mot en sivilbefolkning, og om gjerningspersonen har utvist nødvendig forsett. I tillegg er det i straffeloven kapittel 16 allerede inntatt en bestemmelse om overordnede straffansvar. Samlet sett kan dette underbygge at både plassering og mandat for å etterforske slike lovbrudd bør korrespondere.»

Politidirektoratet støtter Kripos sine kommentarer om plassering av straffebestemmelsen i kapittel 16.

Generaladvokaten er derimot enig med departementet i at de foreslåtte straffebudene om tvungen forsvinning ikke bør plasseres i kapittel 16 og anfører følgende til støtte for sitt syn:

«I tillegg til departementets begrunnelse i høringsnotatet, mener vi en plassering i kapittel 16 ville innebære at det kommer inn en bestemmelse av en annen karakter enn de bestemmelser kapittel 16 allerede inneholder. Rett nok kan forbrytelser mot menneskeheten og folkemord finne sted i fredstid, men fokus i kapittel 16 er forbrytelser som normalt finner sted i væpnet konflikt, slik tilfellet er for krigsforbrytelser. De foreslåtte bestemmelser om tvungen forsvinning derimot, er i praksis like aktuelle i fred som under væpnet konflikt. Et ytterligere argument for å holde den foreslåtte bestemmelsen utenfor kapittel 16, er at det som følge av konvensjonens ordlyd foreslås et ansvar for overordnet som ikke samsvarer med bestemmelsen om overordnede ansvar i kapittel 19 (§ 109).»

Forsvarsdepartementet støtter også at straffebud om tvungen forsvinning plasseres i straffeloven kapittel 19, fremfor kapittel 16. Forsvarsdepartementet viser til at forbrytelsen tvungen forsvinning er like aktuell i fredstid som i væpnet konflikt, noe som vil komme tydeligere frem ved en plassering i kapittel 19 om vern av offentlig myndighet og tilliten til den.

6.5.3 Departementets vurdering

I tråd med forslaget i høringsnotatet foreslås det at straffebudet plasseres i straffeloven kapittel 19 om vern av offentlig myndighet og tilliten til den.

Lovbruddets karakter av misbruk av offentlig myndighet tilsier en slik plassering. Et flertall av høringsinstansene som har uttalt seg, støtter forslaget. Kripos, støttet av Politidirektoratet, mener derimot at en plassering i kapittel 16 kan være hensiktsmessig fordi straffebudet har et grensesnitt mot forbrytelser mot menneskeheten, som Kripos i henhold til påtaleinstruksen har ansvaret for å etterforske og straffeforfølge. Departementet har forståelse for dette synspunktet, men en plassering i kapittel 16 er ikke nødvendig for at etterforskning og straffeforfølgning av tvungne forsvinninger kan legges til Kripos og Det nasjonale statsadvokatembetet for organisert og annen alvorlig kriminalitet. Departementet viser til at riksadvokaten i sin høringsuttalelse uttaler at en slik sentralisering kan være aktuell.

6.6 Utformingen av straffebud om tvungen forsvinning

6.6.1 Forslaget til ny § 175 a og § 175 b i høringsnotatet

Departementet, i samråd med Justis- og beredskapsdepartementet, foreslo i høringsnotatet en ny § 175 a om tvungen forsvinning og en ny § 175 b om grov tvungen forsvinning i straffeloven. Følgende vurderinger ble gjort i høringsnotatet med hensyn til utformingen av straffebestemmelsene:

Utformingen av et straffebud om tvungen forsvinning

Ved utformingen av forslag til ny § 175 a om tvungen forsvinning ble det på den ene siden sett hen til utformingen av straffeloven § 102 første ledd bokstav i om tvungen forsvinning som forbrytelse mot menneskeheten og på den annen side søkt å innta i straffebudet en definisjon av tvungen forsvinning som ligger tettest mulig opp til konvensjonens definisjon av tvungen forsvinning. Følgende ble uttalt om dette i høringsnotatet:

«Tvungen forsvinning som forbrytelse mot menneskeheten er kriminalisert i straffeloven § 102 første ledd bokstav i. Bestemmelsen rammer den som «på vegne av, eller med samtykke, støtte eller tillatelse av en stat eller en politisk organisasjon bidrar til at en person forsvinner ufrivillig, med det forsett å unndra vedkommende fra lovens beskyttelse for et lengre tidsrom». Straffansvar etter § 102 forutsetter at den tvungne forsvinningen skjer som ledd i et utbredt eller systematisk angrep rettet mot en sivilbefolkning. Første ledd bokstav i gjennom-

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

fører Roma-vedtektene for Den internasjonale straffedomstol artikkel 7 nr. 1 bokstav i og nr. 2 bokstav i, jf. Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) punkt 5.9.6 side 84.

Konvensjonens definisjon av tvungen forsvinning skiller seg på noen punkter fra definisjonen i Roma-vedtektene. For det første omfatter konvensjonens definisjon ikke tvungne forsvinninger begått på vegne av en politisk organisasjon. For det andre er det ikke et krav at den frihetsberøvede unndras fra lovens beskyttelse for et lengre tidsrom.

Hensynene som taler for å gi et straffebud om tvungen forsvinning, taler langt på vei også for å legge straffebudets gjerningsbeskrivelse så tett opp til konvensjonens definisjon som mulig. Det er likevel nødvendig med noen tilpasninger til norsk lovgivningstradisjon på strafferettens område, spesielt med tanke på at gjerningsbeskrivelsen bør være så klar som mulig.

Etter (...) forslag til straffeloven ny § 175 a (...) vil straffebudet ramme den som på vegne av en stat mv. *bidrar til* en tvungen forsvinning. Utformingen av første ledd er utformet etter mønster av straffeloven § 102 første ledd bokstav i. I forslaget til annet ledd gis en definisjon av tvungen forsvinning som ligger tett opp mot konvensjonens definisjon, og som dermed er mer utførlig enn – og på noen punkter skiller seg fra – gjerningsbeskrivelsen i § 102 første ledd bokstav i.»

Det ble i høringsnotatet lagt til grunn at forslaget til gjerningsbeskrivelse i forslaget til ny § 175 a vil oppfylle kravene etter konvensjonen artikkel 6 nr. 1 bokstav a, som bestemmer at straffansvaret skal omfatte både den som «begår eller beordrer, som oppfordrer eller tilskynder andre til å begå, som forsøker å begå, medvirker til eller deltar i» en tvungen forsvinning. Det ble vist til at vilkåret «*bidrar til*» vil rekke vidt, og at det vil ramme (som hovedgjerning) ulike fysiske og psykiske bidrag til lovbruddet, herunder også handlinger som naturlig karakteriseres som medvirkningshandling. Det blir dermed liten plass igjen til den generelle medvirkningsregelen i straffeloven § 15. Det ble imidlertid i høringsnotatet også foreslått en særregulering av overordnedes ansvar, se nedenfor.

I høringsnotatet ble som praktisk viktige tilfeller nevnt at gjerningsbeskrivelsen i forslaget til straffeloven ny § 175 a rammer både den som forestår frihetsberøvelsen, og den som senere nekter å vedgå den eller fortier skjebnen til den frihetsberøvede eller hvor vedkommende

befinner seg. Det ble vist til at forutsetningen for straffansvar er henholdsvis forsett om den etterfølgende hemmeligholdelsen eller kjennskap til den forutgående frihetsberøvelsen.

Det ble lagt til grunn at straffansvaret for forsøk vil følge av den generelle regelen i straffeloven § 16.

Det ble foreslått en egen bestemmelse om grov tvungen forsvinning i straffeloven ny § 175 b. Forslaget til omstendigheter som det særlig skal legges vekt på i vurderingen av om forbrytelsen er grov, har blant annet bakgrunn i konvensjonen artikkel 7 nr. 2 bokstav b.

Strafferammen for tvungen forsvinning

I lys av forbrytelsens ytterst alvorlige karakter, ble det i høringsnotatet foreslått en strafferamme på fengsel inntil 15 år for tvungen forsvinning og 21 år for grov tvungen forsvinning. Strafferammene er tilsvarende som for tortur og grov tortur.

Særlig om overordnedes straffansvar

Slik gjerningsbeskrivelsen er foreslått utformet i forslaget til straffeloven ny § 175 a, vil overordnede kunne straffes ved at deres handlemåte regnes som bidrag til den tvungne forsvinningen. Det ble likevel i høringsnotatet foreslått at overordnedes straffansvar reguleres særskilt, slik som i kapittel 16 om folkemord, forbrytelse mot menneskeheten og krigsforbrytelser. Det ble vist til at også Nederland og Frankrike har valgt en slik løsning. Det ble gjort følgende vurdering av dette spørsmålet i høringsnotatet:

Konvensjonen artikkel 6 nr. 1 bokstav b angir når en overordnet skal være strafferettslig ansvarlig for en tvungen forsvinning. Bestemmelsen er innholdsmessig identisk med bestemmelsen om overordnedes ansvar for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser i vedtektene av 17. juli 1998 for Den internasjonale straffedomstolen (Roma-vedtektene) artikkel 28 bokstav b. Sistnevnte bestemmelse er gjennomført i straffeloven § 109. Det vises i denne forbindelse til Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) punkt 5.12.2 side 96, hvor Justis- og politidepartementet gjenga begrunnelsen i høringsnotat 3. april 2007 for å foreslå en egen bestemmelse i straffeloven kapittel 16 om overordnedes ansvar for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser. Drøftelsen knyttet seg til straffeloven § 15, men gjelder langt på vei tilsvarende når en som i forslaget i den foreliggende saken velger å kriminalisere bidrag til en tvungen forsvinning. Justis-

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

og politidepartementet uttalte i den nevnte proposisjonen:

«Straffeloven 2005 § 15 fastsetter at et straffebud også rammer den som medvirker til at straffebudet brytes, når ikke annet er bestemt. Hvorvidt det er behov for å ta inn i straffeloven kapittel 16 en bestemmelse basert på Roma-vedtektene artikkel 28, henger sammen med sannsynligheten for at artikkel 28 dekker forhold som ikke er omfattet av straffeloven 2005 § 15 (...)

Det fremgår av motivene til straffeloven at det er meningen å videreføre i gjeldende rett de nærmere vilkårene for når medvirkning kan straffes, jf. Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) kapittel 30.1 på side 410. Det synes å herske en viss uklarhet om hvorvidt straffansvar for en overordnet på grunn av passivitet bare kan komme på tale der den underordnede oppfatter passiviteten som et samtykke.

På side 412 i nevnte proposisjon legges dette til grunn. Det heter blant annet:

«Om passivitet skal bedømmes som straffbar medvirkning, beror på en tolking av det enkelte straffebud og de nærmere omstendighetene i saken. Hvis en person har en spesiell plikt til å hindre at en straffbar handling blir begått, skal det mindre til for at passivitet bedømmes som straffbar medvirkning. Ren passivitet vil heller ikke her normalt være tilstrekkelig som grunnlag for et medvirkningsansvar. Blir passiviteten derimot oppfattet som et samtykke til at hovedgjerningen blir begått, vil kravene til straffbar medvirkning være oppfylt. Et eksempel fremgår av Rt. 1947 side 69. En overordnet politimann ble dømt for medvirkning til legemsbeskadigelse, fordi han under et avhør ikke grep inn overfor den underordnede som mishandlet den avhørte. Den domfelte hadde «tillatt meget som det var hans ubetingede plikt å forhindre, og som han kunne ha forebygget om han hadde villet» (Rt. side 73). Det hører også med at retten fant det bevist at den overordnede i sitt arbeid dro nytte av voldshandlingene ved at de fremmet «de etterforskninger forhørene gjaldt».

Husabø mener straffansvar for den overordnede forutsetter at det foreligger en slik situasjon at den underordnede forventer at den overordnede sier fra dersom han eller hun har noe å innvende. Skulle den underordnede være uvitende om den overordnedes kunnskap om den straffbare handlingen, vil et krav om at passivitet oppfattes som et stilltiende samtykke, imidlertid

ikke kunne være oppfylt. Husabøs oppfatning er at det ikke vil være rimelig å legge avgjørende vekt på hva den underordnede vet. Lederens ansvar bør være knyttet til det lederen vet, ikke til hva andre tror lederen vet (Husabø: Straffansvarets periferi, side 192). Som det fremgår over, delte Straffelovkommisjonen dette synet. Likevel kan det være usikkert om medvirkningsansvaret går like langt som Roma-vedtektene artikkel 28. Samtidig viser rettspraksis fra Rwanda-domstolen og Jugoslavia-domstolen hvor viktig dette ansvaret kan være, jf. Utenriksdepartementets høringsuttalelse som er sitert over. Departementet foreslår derfor at straffeloven kapittel 16 får en egen bestemmelse basert på Roma-vedtektene artikkel 28.»

I lys av ovennevnte mente departementet, i samråd med Justis- og beredskapsdepartementet, at overordnedes ansvar for tvungen forsvinning burde reguleres særskilt i straffebudet, jf. forslag til straffeloven ny § 175 a tredje ledd.

Foreldelse av straffansvaret for tvungen forsvinning

Med de foreslåtte strafferammene vil tvungen forsvinning foreldes etter 15 år, mens grov tvungen forsvinning vil foreldes etter 25 år, jf. straffeloven § 86 første ledd bokstav d og e. Dette er de samme foreldelsesfristene som for tortur og grov tortur. Det ble i høringsnotatet lagt til grunn at disse fristene er tilstrekkelige til å oppfylle konvensjonens krav i artikkel 8, som pålegger statspartene å ha foreldelsesfrister som er lang og står i forhold til forbrytelsens ytterst alvorlige karakter.

Jurisdiksjon over tvungen forsvinning

Det ble i høringsnotatet lagt til grunn at konvensjonen artikkel 9 om etablering av jurisdiksjon over forbrytelsen tvungen forsvinning ikke gjør det påkrevd med endringer i straffelovens jurisdiksjonsbestemmelser. Som redegjort for ovenfor, gir straffeloven § 5 norsk straffelovgivning vid anvendelse på handlinger foretatt i utlandet. Skulle Norge ratifisere konvensjonen, vil i tillegg straffeloven § 6 etablere jurisdiksjon over forbrytelsen tvungen forsvinning i samsvar med konvensjonen.

6.6.2 Høringsinstansenes syn

Ingen av høringsinstansene har hatt innvendinger til utformingen av forslagene til ny straffelov § 175 a og 175 b.

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

Det nasjonale statsadvokatembetet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet (NAST) støtter uttrykkelig forslagene til ny §§ 175 a og § 175 b.

Riksadvokaten bemerker følgende:

«Nevnte forslag er utformet etter mønster av gjeldende straffelov (2005) § 102 første ledd bokstav i. De foreslåtte bestemmelser vil skille seg fra nevnte paragraf, som rammer forbrytelser mot menneskeheten (i straffeloven kapittel 16), ved at det ikke kreves at eventuell overtredelse er «ledd i et utbredt eller systematisk angrep rettet mot en sivilbefolkning». Alternativet «politisk organisasjon» (til staten) omfattes ikke, og det stilles, som kjent, ikke krav om at fornærmede unndras fra lovens beskyttelse for et «lengre tidsrom». For øvrig skal en ha lagt seg så tett opp til konvensjonens definisjon som mulig. Departementet har i likhet med nevnte ledd i § 102 valgt å benytte uttrykket «bidrar til» det som i bestemmelsen er angitt som «tvungen forsvinning». Det må være uten betydning at ordet «ufrivillig» ikke inngår i definisjonen, slik tilfellet er i § 102 første ledd bokstav i. Objektivt sett vil det være et krav at frihetsberøvelsen er ulovlig i den forstand at den frihetsberøvede unndras lovens beskyttelse. Det er også angitt at de frihetsberøvelser som rammes, vil måtte være hemmelig(e) ved at staten, eller den aktuelle bidragsyter med dennes tillatelse, nekter å vedgå at frihetsberøvelsen har funnet sted, eller fortier fornærmedes «skjebne» eller hvor vedkommende befinner seg.

I forslaget til ny bestemmelse § 175 a tredje ledd foreslås overordnede ansvar særskilt regulert. Det er i den forbindelse vist til Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) side 96, hvor departementet har gjengitt begrunnelsen i høringsnotat av 3. april 2007 om å foreslå en egen bestemmelse i straffeloven kapittel 16 om overordnede ansvar for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser. Drøftelsen knytter seg til straffeloven § 15, men det er antatt at den gjelder langt på vei tilsvarende når en som i forslaget her har valgt å foreslå å kriminalisere bidrag til tvungen forsvinning. En har ikke innvendinger mot forslaget.

I forslaget til ny § 175 b er det angitt hva som skal til for at en aktuelle frihetsberøvelse skal anses som grov. En kan i det vesentlige slutte seg til denne delen av departementets forslag.»

Politidirektoratet viser til at Kripos har stilt spørsmål ved om den nedre grense for straffeansvaret

blir for uklar og om det derfor kan være hensiktsmessig om rekkevidden av straffeansvaret kommer klarere frem i forarbeidene. *Kripos* uttaler følgende om dette:

«Lovforslaget er generelt utformet og etter mønster av straffeloven § 102 første ledd bokstav i), ved at bestemmelsen rammer den som «bidrar til» tvungen forsvinning. Etter vår vurdering kan det likevel stilles spørsmål ved om nedre grense for straffeansvar blir for uklart. Både ordlyd og forbrytelselementene i konvensjonen gir et noe begrenset grunnlag for nærmere avgrensning. Departementet uttaler at bestemmelsen rammer vidt, og etterlater lite plass til den generelle medvirkningsregelen.

Etter Kripos' syn kunne det kanskje være hensiktsmessig om rekkevidden av straffeansvaret kom noe klarere frem i forarbeidene. Forbrytelsen omfatter en sekvens av handlinger, og kan involvere en rekke personer i ulike sammenhenger. Kripos legger til grunn at skyldkravet gjennomgående skal være forsett som ved straffeloven § 102 første ledd bokstav i), og at den konkrete anvendelsen etter omstendighetene også vil basere seg på vanlig medvirkningsansvar etter norsk rett. Kanskje særlig kan det oppstå grensetilfeller der spørsmål om straffeansvar knytter seg til etterfølgende nektelse av å vedgå frihetsberøvelsen eller fortieelse av den videre skjebne til fornærmede. Eksempelvis nevnes kort at det kan være uklart hvilke krav som skal stilles for at en handlemåte rettslig sett utgjør en straffbar fortieelse, herunder i hvilken grad kunnskap om en pågående frihetsberøvelse kan etablere et ansvar for å meddele dette.»

Oslo statsadvokatembeter stiller spørsmål ved rekkevidden av medvirkningsansvaret:

«Konvensjonens art. 6 gjør en rekke medvirkningshandlingstraffbare, noe som i vesentlig grad kan utvide plikten til å straffeforfølge. Det savnes også en nærmere vurdering av hvilke type saker det vil kunne være aktuelt å straffeforfølge her, og i hvilken grad slik medvirkning vil kunne grense opp mot EMK art. 10 og Grunnloven § 100.»

Generaladvokaten uttaler følgende om eventuelt medvirkningsansvar ved overlevering av frihetsberøvede personer til andre lands myndigheter ved norsk deltakelse i internasjonale operasjoner:

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

«Ved deltakelse i internasjonale operasjoner er det ikke usannsynlig at norske styrker blir involvert i frihetsberøvelse. Så lenge norske styrker har det hele og fulle ansvar for – og kontroll med – personellet som er berøvet friheten, oppstår det etter mitt syn ingen særskilte spørsmål som trenger kommentar. Det vil i en slik situasjon foreligge et strafferettslig ansvar for de involverte på samme måte som om frihetsberøvelsen fant sted i Norge, selvfølgelig med reservasjon for de særegenheter som måtte følge av at handlingen eller unnlatelsen finner sted i en internasjonale militæroperasjon.

Dersom norske styrker deltar i en multinasjonal operasjon, eller samarbeider med lokale sikkerhetsstyrker, kan det være aktuelt å overføre en frihetsberøvet person til andre lands myndighetsorganisasjoner. Slik overføring kan tenkes å medføre spørsmål om ansvar for medvirkning dersom det etter overlevering blir kjent at den overleverte er utsatt for tvungen forsvinning. Medvirkningsansvaret, slik dette følger av straffeloven § 15, vil fortsatt gjelde i forbindelse med en slik overføring. Medvirkningsansvaret stiller seg etter min mening ikke noe annerledes ved tvungen forsvinning enn for eksempel tortur eller drap, som også kan tenkes å være en risiko ved overlevering i visse operasjoner. Jeg kan derfor ikke se at det er behov for å avgi en tolkningserklæring om dette i forbindelse med ratifikasjon, ei heller gjøre endringer i den foreslåtte strafferettslige regulering.»

Forsvarsdepartementet finner det uklart av høringsnotatet hvilke elementer i gjerningsbeskrivelsen skyldkravet vil dekke:

«Forsvarsdepartementet forstår forslag til ny § 175 annet ledd, jf. første ledd, slik at straffebudet inneholder tre kumulative objektive vilkår; en form for frihetsberøvelse, etterfulgt av alternative former for hemmeligholdelse, som har til følge at den frihetsberøvede unndras fra lovens beskyttelse. Av høringsnotatet (s. 19) fremstår det som noe uklart hvilke elementer i gjerningsbeskrivelsen skyldkravet må dekke. Forsvarsdepartementet legger til grunn at kravet til forsett også må dekke følgen av handlingen (at den frihetsberøvede unndras fra lovens beskyttelse) i henhold til det alminnelige dekningsprinsippet.»

Oslo statsadvokatembeter legger til grunn at ordinære straffbarhetsvilkår må foreligge for strafforfølging og at uaktsomhet ikke rammes.

Ingen av høringsinstansene har innvendinger til de foreslåtte strafferammene. *Riksadvokaten* støtter uttrykkelig de foreslåtte strafferammene i forslaget til ny § 175 a og § 175 b på henholdsvis 15 og 21 år.

Både *riksadvokaten* og *Politidirektoratet* er enige i at den norske straffeloven § 6 vil etablere jurisdiksjon over forbrytelsen tvungen forsvinning i samsvar med konvensjonen.

Riksadvokaten bemerker at straffeprosessuelt har forslaget den konsekvens at tiltale spørsmålet etter § 175 a hører under statsadvokaten, og etter § 175 b under riksadvokaten, jf. straffeprosessloven § 65. På bakgrunn av den type straffbare forhold det er tale om, foreslår riksadvokaten at påtalekompetansen legges til Riksadvokatembetet også for så vidt gjelder § 175 a, for eksempel ved en tilføyelse i straffeprosessloven § 65 første ledd nr. 3.

6.6.3 Departementets vurdering

Ingen av høringsinstansene har hatt innvendinger mot utformingen av straffebudene om tvungen forsvinning, herunder til de foreslåtte strafferammene. Noen høringsinstanser har likevel reist spørsmål om hvor grensen for straffansvar etter bestemmelsen går, samt forholdet til dekningsprinsippet. Blant annet på denne bakgrunn har departementet, i samråd med Justis- og beredskapsdepartementet, omredigert bestemmelsen med sikte på å gjøre den enklere å forstå. Det vises også til merknadene til lovforslaget i kapittel 11.

Oslo statsadvokatembeter har reist spørsmål om forholdet til Grunnloven § 100 og EMK artikkel 10. Departementet kan ikke se at straffebudet reiser særlige problemstillinger knyttet til ytringsfriheten. Handlinger som er vernet av ytringsfriheten, vil ikke kunne straffes.

Riksadvokaten har pekt på at forslaget i høringsnotatet har den konsekvens at tiltale spørsmålet etter § 175 a vil høre under statsadvokaten og etter § 175 b under riksadvokaten, jf. straffeprosessloven § 65. Departementet er enig med riksadvokaten i at påtalekompetansen bør legges til Riksadvokatembetet også for så vidt gjelder § 175 a. Det foreslås på denne bakgrunn at det i straffeprosessloven § 65 første ledd nr. 3 inntas en henvisning til straffeloven § 175 a, som legger avgjørelsen av om det skal tas ut tiltale for forbrytelsen tvungen forsvinning til riksadvokaten.

Når det gjelder utformingen av straffebestemmelsene, vises det for øvrig til kapittel 11 nedenfor med merknader til lovforslaget.

7 Rett til innsyn i frihetsberøvelser

7.1 Konvensjonens artikkel 18, jf. artikkel 20 nr. 1

Konvensjonens artikkel 18 nr. 1 oppstiller en hovedregel om at enhver med berettiget interesse, slik som slektninger av den frihetsberøvede eller deres representanter eller advokater, skal sikres innsyn i frihetsberøvelsen og følgende opplysninger vedrørende denne:

- «a) hvilken myndighet som beordret frihetsberøvelsen,
- b) dato, klokkeslett og sted da vedkommende ble berøvet friheten og ankom stedet for frihetsberøvelse,
- c) hvilken myndighet som har ansvar for å føre tilsyn med frihetsberøvelsen,
- d) hvor den frihetsberøvede befinner seg, herunder i tilfelle overføring til et annet sted for frihetsberøvelse, bestemmelsesstedet og hvilken myndighet som har ansvar for overføringen,
- e) dato, klokkeslett og sted for løslatelse,
- f) forhold som gjelder helsetilstanden til den frihetsberøvede,
- g) i tilfelle dødsfall under frihetsberøvelsen: omstendighetene rundt dødsfallet, dødsårsaken og hvor levningene befinner seg».

Etter konvensjonens artikkel 20 nr. 1 første setning kan retten til innsyn unntaksvis, på nærmere vilkår, begrenses, forutsatt at den frihetsberøvede er under lovens beskyttelse og frihetsberøvelsen er underlagt domstolskontroll. Bestemmelsen lyder:

- «1. Bare dersom en person er under lovens beskyttelse og frihetsberøvelsen er underlagt domstolskontroll, kan retten til innsyn som nevnt i artikkel 18 unntaksvis begrenses når det er strengt nødvendig og hjemlet i lov, og dersom utlevering av opplysningene vil ha negativ virkning på vedkommendes privatliv eller sikkerhet, være til hinder for etterforskningen i en straffesak eller av andre tilsvarende grun-

ner i henhold til lov og i samsvar med gjeldende folkerett og med denne konvensjons formål.»

I henhold til konvensjonens artikkel 20 nr. 1 siste setning skal det ikke under noen omstendigheter gjøres begrensninger i retten til innsyn når dette kan innebære atferd som definert i artikkel 2 (tvungen forsvinning) eller være i strid med artikkel 17 nr. 1 (forbud mot hemmelig frihetsberøvelse).

7.2 Norske regler om underretning og rett til innsyn for pårørende i ulike typer frihetsberøvelser

7.2.1 Innledning

Departementet ser i lys av høringen (se punkt 7.4 nedenfor) behov for å redegjøre mer inngående enn i høringsnotatet for norske regler om taushetsplikt om noens personlige forhold og for i hvilken grad pårørende har rett til underretning eller innsyn i frihetsberøvelser etter norsk rett, særlig i de tilfeller der den frihetsberøvede selv ikke ønsker at de pårørende skal underrettes eller få innsyn.

Følgende typer frihetsberøvelser finner sted i Norge: politiarrest, varetektsfengsling, soning av fengselsstraff og forvaring, dom til tvungent psykisk helsevern eller tvungen omsorg, frihetsberøvelse av mennesker med alvorlige sinnslidelser eller rusmiddelproblemer, tilbakeholdelse i helseinstitusjon av personer uten samtykkekompetanse som motsetter seg nødvendig somatisk helsehjelp, tvangsinnleggelse og -isolering av personer for å forbygge eller unngå overføring av en allmennfarlig smittsom sykdom, plassering og tilbakeholdelse uten eget samtykke i institusjon av barn med alvorlige atferdsvansker eller midlertidig plassering av barn i institusjon uten eget samtykke ved fare for utnyttelse av barnet til menneskehandel, internering av utlendinger samt frihetsberøvelser innen Forsvaret (arrest som refsesmiddel, foreløpig arrest og arrest som straff). Nedenfor redegjøres det for de relevante norske

reglene om taushetsplikt og for i hvilken grad pårørende etter norsk rett vil bli underrettet om eller ha adgang til innsyn i de nevnte typene frihetsberøvelser.

7.2.2 Politiarrest og varetektsfengsling

Politoloven §§ 8 og 9 gir hjemmel for *kortere innbringelser og politiarrest* ved ordensforstyrrelser mv. Videre gir straffeprosessloven §§ 171-173 a hjemmel for å *på gripe* en person som er mistenkt for en straffbar handling. Dersom den mistenkte skal holdes mer enn to døgn, skal han overføres fra politiarrest til fengsel, med mindre dette av praktiske grunner ikke er mulig, jf. forskrift om bruk av politiarrest § 3-1. Senest den tredje dagen etter pågripelse skal den mistenkte fremstilles for tingretten med begjæring om videre fengsling (varetektsfengsling), jf. straffeprosessloven § 183 første ledd.

Spørsmålet er så i hvilken grad pårørende vil få eller kunne få informasjon om denne frihetsberøvelsen.

Etter en pågripelse har påtalemyndigheten *en plikt til å underrette* den pågrepnes husstand, eller en annen person som den pågrepne utpeker, om pågripelsen, så fremt den pågrepne ønsker dette, jf. straffeprosessloven § 182 første ledd første punktum. I riksadvokatens rundskriv 2006/4 «Varetekt» av 29. desember 2006 s. 6 punkt IX 1 a er det fastsatt at melding skal gis snarest mulig og vanligvis innen to timer etter at den sikede er tatt inn til politistasjon eller lensmannskontor. Underretning kan bare unnlates dersom det antas at den vil være til vesentlig skade for etterforskningen, jf. straffeprosessloven § 182 andre ledd første punktum. Etter straffeprosessloven § 182 andre ledd andre punktum skal spørsmålet i så fall forelegges for retten første gang den pågrepne fremstilles for fengsling. I riksadvokatens rundskriv 2006/4 s. 7 punkt IX 1 e er det fastsatt strengere regler, som sier at politiet skal vurdere spørsmålet på nytt senest hver gang det har gått 12 timer etter at den første avgjørelsen ble tatt.

En siktet skal også «så vidt mulig ha forsvarer straks det er klart at han ikke vil bli løslatt innen 24 timer etter pågripelsen», jf. straffeprosessloven § 98 første ledd første punktum. Forbeholdet «så vidt mulig» gjelder for de tilfeller hvor det er praktisk vanskelig å skaffe forsvarer straks det er klart at pågripelsen vil vare utover 24 timer. Den pågrepne eller fengslede har rett til å ha ukontrollert kontakt med sin oppnevnte forsvarer, jf. straffeprosessloven § 186 første ledd. Forsvareren har etter straffeprosessloven § 106 a første ledd nr. 1

taushetsplikt om det han i straffesaken får vite om «noens personlige forhold». Dette omfatter opplysningen at klienten er i politiarrest eller er varetektsfengslet. Klienten kan oppheve taushetsplikten slik at forsvareren kan informere den pågrepne eller fengslede pårørende om arresten eller varetektsfengslingen.

Personer som er varetektsfengslet, skal i utgangspunktet selv kunne kontakte sine pårørende per telefon eller post i samsvar med de reguleringer som følger av straffeprosessloven og straffegjennomføringsloven. Retten kan av etterforskningshensyn begrense den fengslede adgang til å kontakte andre personer enn forsvareren, jf. straffeprosessloven § 186 andre ledd og § 186 a.

Dersom pårørende ikke får underretning etter straffeprosessloven § 182 (fordi den pågrepne ikke ønsket slik underretning eller fordi vedkommende er utenfor personkretsen som ble informert) og heller ikke får informasjon om frihetsberøvelsen fra den pågrepne eller fengslede selv eller vedkommendes forsvarer, oppstår spørsmålet om pårørende av eget tiltak kan få tak i informasjon om frihetsberøvelsen fra offentlige etater.

Ansatte i politiet, påtalemyndigheten og kriminalomsorgen har taushetsplikt om at en person er eller har vært i politiarrest eller varetektsfengsel. For ansatte i politiet og påtalemyndigheten følger dette av politiregisterloven § 23 første ledd nr. 1, som fastsetter at enhver som er ansatt i eller utfører tjeneste eller arbeid for politiet eller påtalemyndigheten, plikter å hindre at andre får tilgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om «noens personlige forhold». At en person er eller har vært i politiarrest eller varetektsfengsel faller inn under uttrykket «noens personlige forhold». For ansatte i kriminalomsorgen følger dette av straffegjennomføringsloven § 7, som fastsetter at forvaltningslovens alminnelige regler om taushetsplikt gjelder. Etter forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1 plikter enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om «noens personlige forhold». At en person er eller har vært i politiarrest eller varetektsfengsel, faller også inn under uttrykket «noens personlige forhold» etter forvaltningsloven.

Både politiet, påtalemyndigheten og kriminalomsorgen har likevel adgang til å gjøre opplysningen om at en person er eller har vært i politiarrest eller i varetektsfengsel kjent for andre i den utstrekning den pågrepne eller varetektsfengs-

lede *samtykker*, jf. forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1, jf. straffegjennomføringsloven § 7, og politiregisterloven § 24 nr. 1. I praksis vil den pågrepne eller fengslede få beskjed om at pårørende har tatt kontakt, slik at han eller hun kan samtykke til at informasjon gis ut, eller slik at han eller hun selv kan ta kontakt. Etter politiregisterloven § 23 andre ledd kan politiet og påtalemyndigheten imidlertid ikke gi ut opplysninger som det er nødvendig å holde hemmelig ut fra hensynet til etterforskningen i den enkelte sak, hensynet til spanings- og etterretningsvirksomhet eller hensynet til politiets operative virksomhet og organisering.

Spørsmålet er så hvilken adgang offentlige etater har til å gi ut informasjon til pårørende dersom den pågrepne eller fengslede *ikke samtykker* til at informasjonen gis ut.

For det første, etter straffeprosessloven § 182 første ledd andre punktum kan politiet og påtalemyndighet etter en pågrep underrette den pågrepnes husstand *mot den pågrepnes ønske* dersom «særlige grunner» taler for det. I praksis er det grunn til å tro at underretning mot den pågrepnes ønske kun skjer der den pågrepne er mindreårig eller der det foreligger andre lignende grunner.

For det andre, pårørende vil også kunne få noe informasjon om varetektsfengslinger gjennom reglene om offentlighet i rettspleien. Enhver har krav på at domstolen på forespørsel forteller *tid og sted for et rettsmøte* om varetektsfengsling, såfremt forespørselen gjelder «en bestemt sak», se forskrift om offentlighet i rettspleien § 2. Det vil normalt være tilstrekkelig å angi partenes navn, se Justis- og politidepartementets rundskriv 16. september 2001 G-2001-22, merknader til forskrift om offentlighet i rettspleien § 2. Før saken er berammet, har ikke domstolen plikt til å gi allmennheten opplysninger om hvorvidt saken har kommet inn til rettens kontor, jf. forskrift om offentlighet i rettspleien § 1. Etter forskriften §§ 4 og 5 skal domstolen også utarbeide lister over berammede rettsmøter, og disse skal være tilgjengelige i domstolen. I fengslingssaker skal ikke partenes navn fremgå av disse listene, se forskriften § 4 tredje ledd andre punktum.

Dertil er rettsmøter i utgangspunktet *offentlige*, jf. domstolloven § 124 første ledd. Pårørende kan altså overvære rettsmøter om varetektsfengsling. Publikums adgang til rettsmøtet kan imidlertid være begrenset etter domstolloven §§ 125-127. Det følger av domstolloven § 124 fjerde ledd første punktum at der dommen avsies ved opplesning, må opplesning av domsslutningen alltid foregå

offentlig. I Anders Bøhn, Kommentaarutgave til domstolloven, 2. utgave, 2013, s. 544, er det lagt til grunn at den samme regelen antagelig også gjelder for slutningen i andre rettsavgjørelser enn dommer. Personopplysninger kan utelates fra opplesningen når hensynet til privatlivets fred tilsier det, jf. domstolloven § 124 fjerde ledd andre punktum. Dette kan medføre at slutningen må leses opp i anonymisert form.

Allmenheten har ikke *en rett* til *innsyn* i og *utskrift* av avgjørelsen eller slutningen om varetektsfengsling. Retten til innsyn i avgjørelser etter straffeprosessloven § 28 tredje ledd gjelder bare dommer (første punktum) og «kjennelser som avgjør anker og kjennelser om habilitet, avvisning, gjenopptakelse, erstatning i anledning forfølgning og heving» (andre punktum). Domstolen kan likevel etter en konkret vurdering gi utskrift av avgjørelsen eller slutningen om varetektsfengsling, se Justis- og politidepartementets rundskriv G-2001-22, merknader til forskrift om offentlighet i rettspleien § 8, om hvilke vurderinger domstolen da bør ta.

For det tredje, både politiet, påtalemyndigheten og kriminalomsorgen har adgang til, selv om personen som sitter i arrest eller varetekt ikke ønsker det, å gjøre opplysningene kjent for andre *dersom ingen berettiget interesse tilsier at de holdes hemmelig*, f.eks. når de er alminnelig kjent eller alminnelig tilgjengelig andre steder, jf. politiregisterloven § 24 nr. 3 og forvaltningsloven § 13 a nr. 3, jf. straffegjennomføringsloven § 7. Er det for eksempel alminnelig kjent gjennom media at en person er varetektsfengslet, antas det at offentlige etater normalt kan bekrefte dette og kan si hvor vedkommende sitter. Det nevnes i denne forbindelse at når tiltalebeslutningen er forkynt for tiltalte, skal pressen på anmodning gis kopi av tiltalebeslutningen, med mindre det er sannsynlig at saken helt eller delvis vil bli ført for lukkede dører, jf. påtaleinstruksen § 22-7. Se også forskrift om offentlighet i rettspleien § 7 om tilsvarende adgang for pressen til innsyn i tiltalebeslutninger hos domstolen.

I praksis er offentlige etater svært forsiktige med å gi ut informasjon om at en person sitter i varetekt, og hvor vedkommende sitter, dersom vedkommende ikke samtykker til at informasjonen gis ut.

For det fjerde, påtalemyndigheten har etter påtaleinstruksen § 16-5 også adgang til å gi innsyn i straffesaksdokumenter dersom det foreligger «særlige grunner», og det anses «ubetenkelig av hensyn til sakens videre behandling», se Riksadvokatens veileder «Innsyn i straffesaksdoku-

menter for andre enn sakens parter» av 3. oktober 2017 punkt 6.4 om praktiseringen av bestemmelsen. Den opplysning at en person er eller har vært i politiarrest eller varetektsfengsel, vil kunne fremkomme av disse dokumentene. Unntaksbestemmelsen benyttes imidlertid i praksis først og fremst til å gi pressen og andre med spesielle oppgaver innsyn i straffesaksdokumenter.

Til slutt nevnes at ansatte i politiet, påtalemyndigheten og kriminalomsorgen har taushetsplikt om den fengsledes helseopplysninger, da dette faller inn under «noens personlige forhold» i forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1, jf. straffegjennomføringsloven § 7, og i politiregisterloven § 23 første ledd nr. 1. De ordinære unntakene fra taushetsplikten gjelder imidlertid også her, slik at opplysningene kan gis ut dersom den fengslede samtykker til det, eller når ingen berettiget interesse tilsier at de holdes hemmelige, jf. forvaltningsloven § 13 a nr. 1 og 3, jf. straffegjennomføringsloven § 7, og politiregisterloven § 24 nr. 1 og nr. 3. Til slutt, i Retningslinjer til straffegjennomføringsloven fra kriminalomsorgens sentrale forvaltning, revidert 27. oktober 2008, punkt VI nr. 1 er det fastsatt at dersom en person dør under frihetsberøvelse, skal avdødes nærmeste underrettes.

7.2.3 Soning av fengselsstraff og forvaring

Personer som soner en straff eller en forvaringsdom, skal i utgangspunktet selv kunne kontakte sine pårørende per telefon eller post i samsvar med de reguleringer som følger av straffegjennomføringsloven. Kriminalomsorgen kan nekte den innsatte å ringe eller sende brev «dersom det er grunn til å anta at telefonsamtalen vil bli misbrukt til planlegging eller gjennomføring av straffbar handling, unndragelse av gjennomføringen eller handlinger som vil forstyrre ro, orden og sikkerhet», jf. straffegjennomføringsloven § 30 fjerde ledd og § 32 fjerde ledd første punktum. Telefon eller postkontakt med advokat og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, kan ikke nektes, jf. straffegjennomføringsloven § 30 sjette ledd og § 32 sjette ledd.

Dersom pårørende ikke får informasjon om frihetsberøvelsen fra den innsatte selv eller hans eller hennes advokat, oppstår spørsmålet om den pårørende av eget tiltak kan få informasjon om frihetsberøvelsen fra offentlige etater.

Ansatte i politiet, påtalemyndigheten og kriminalomsorgen har taushetsplikt om at en person er eller har vært i fengsel eller under forvaring, da dette er den innsattes «personlige forhold», se

politiregisterloven § 23 første ledd nr. 1 og forvaltningsloven § 13 nr. 1, jf. straffegjennomføringsloven § 7.

Både politiet, påtalemyndigheten og kriminalomsorgen har likevel adgang til å gjøre opplysningen om at en person er eller har vært i fengsel eller i forvaring, kjent for andre i den utstrekning den fengslede *samtykker*, jf. politiregisterloven § 24 nr. 1 og forvaltningsloven § 13 a nr. 1, jf. straffegjennomføringsloven § 7. I praksis vil den fengslede få beskjed om at pårørende har tatt kontakt, slik at han eller hun kan samtykke til at informasjon gis ut, eller slik at han eller hun selv kan ta kontakt.

Spørsmålet er så hvilken adgang det offentlige har til å gi ut informasjon til pårørende dersom den frihetsberøvede ikke samtykker til at informasjonen gis ut.

For det første vil pårørende kunne få informasjon om at en person er dømt til fengsel eller forvaring gjennom reglene om offentlighet i rettspleien. Pårørende kan få informasjon om *tid og sted for en straffesak* hos domstolen. Enhver har krav på at domstolen på forespørsel forteller tid og sted for et rettsmøte, herunder rettsmøter om straffesak, så lenge forespørselen gjelder «en bestemt sak», se forskrift om offentlighet i rettspleien § 2, se omtalen av dette i punkt 7.2.2. Dertil, etter forskrift om offentlighet i rettspleien §§ 4 og 5 skal domstolen utarbeide lister over berammede rettsmøter som skal være tilgjengelige i domstolen. Siktedes navn skal fremgå av berammingslisten med mindre rettsmøtet gjelder forhold som nevnt i straffeloven §§ 312-314 (som omfatter nærmere bestemte seksuallovbrudd mellom nærstående). Rettsmøter er i utgangspunktet *offentlige*, slik at pårørende kan overvære straffesaken, jf. domstolloven § 124. Publikums adgang til rettsmøtet kan være begrenset etter domstolloven §§ 125-127, men der dommen avsies ved opplesning, må opplesning av domsslutningen alltid foregå offentlig, jf. domstolloven § 124 siste ledd. Personopplysninger kan i så fall utelates når hensynet til privatlivets fred tilsier det, jf. domstolloven § 124 fjerde ledd annet punktum, hvilket betyr at domsslutningen kan leses opp i anonymisert form.

Enhver har også krav på å få *utskrift av dommer i straffesaker*, jf. straffeprosessloven § 28 tredje ledd. Denne retten til utskrift gjelder likevel ikke for dommer som er eldre enn fem år eller dersom den som ber om utskrift kun identifiserer avgjørelsen med siktedes navn, jf. straffeprosessloven § 28 tredje ledd tredje punktum. Domstolen kan utvise meroffentlighet og likevel gi

utskrift selv om disse vilkårene ikke er oppfylt. Retten til utskrift gjelder heller ikke der det er nedlagt forbud mot offentlig gjengivelse av dommen etter domstolloven § 130 av hensyn til privatlivets fred, fornærmedes ettermæle eller etterforskningshensyn. Også i slike saker kan domstolen likevel velge å gi enkeltpersoner innsyn i avgjørelsen. I så fall skal det opplyses om forbudet mot offentlig gjengivelse, jf. Justis- og politidepartementets rundskriv G-2001-22 punkt 4.4 og punkt 4.5.2. Selv om det foreligger forbud mot offentlig gjengivelse etter domstolloven § 130, har allmenheten rett til innsyn i domsslutningen, se straffeprosessloven § 28 tredje ledd første punktum. Hvor retten har nedlagt forbud mot at en rettsavgjørelse gjengis offentlig av hensyn til privatlivets fred eller fordi fornærmedes ettermæle krever det, kan domsslutningen bare gjengis offentlig så langt det kan skje uten å røpe noens identitet, jf. domstolloven § 130 første ledd tredje punktum.

For det andre er det slik at både politiet, påtalemyndigheten og kriminalomsorgen har adgang til, selv om den fengslede ikke ønsker det, å gjøre opplysningene kjent for andre *dersom ingen berettiget interesse tilsier at de holdes hemmelig*, f.eks. når de er alminnelig kjent eller alminnelig tilgjengelig andre steder, jf. politiregisterloven § 24 nr. 3 og forvaltningsloven § 13 a nr. 3, jf. straffegjennomføringsloven § 7.

Som nevnt er det slik at enhver har rett til utskrift av dommen i straffesak hos politiet, påtalemyndigheten og domstolen (med mindre det er lagt ned forbud mot offentlig gjengivelse etter domstolloven § 130). De opplysningene som fremkommer av dommen, herunder at noen er ilagt fengselsstraff eller forvaring, er dermed i utgangspunktet en opplysning som er «alminnelig tilgjengelig andre steder», jf. forvaltningsloven § 13 a nr. 3 og politiregisterloven § 24 nr. 3. Kriminalomsorgen, politiet og påtalemyndigheten har dermed adgang, men ingen plikt, til å gi ut disse opplysningene dersom de blir kontakten av pårørende (se dog nedenfor om veiledningsplikten).

Den opplysning at personen soner en dom akkurat nå fremkommer ikke nødvendigvis av dommen. Det er også alminnelig antatt at dette er en taushetsbelagt opplysning. Det kan imidlertid argumenteres for at dette er en opplysning som kan gis ut etter forvaltningsloven § 13 a nr. 3 og politiregisterloven § 24 nr. 3, dersom straffedommen er alminnelig tilgjengelig. Det kan i alle tilfeller finnes andre grunner til at unntaket kommer til anvendelse. Er det for eksempel alminnelig kjent i media at en person soner en dom, antar departe-

mentet at offentlige etater normalt kan bekrefte dette og kan si hvor vedkommende sitter.

I praksis er offentlige etater svært forsiktige med å gi ut informasjon om at en person soner en dom, dersom vedkommende ikke samtykker til at informasjonen gis ut. Både politiet, påtalemyndigheten og kriminalomsorgen har imidlertid veiledningsplikt, så det må forutsettes at de ved behov veileder de pårørende om reglene om rett til innsyn i straffedommer.

For det tredje, etter politiregisterforskriften § 27-2 tredje ledd kan politiet og påtalemyndigheten gi personer med «saklig grunn» innsyn i avsluttede straffesaker. Pårørende vil kunne finne informasjon om at en person er eller har vært i fengsel eller under forvaring i disse dokumentene. Bestemmelsen gir ikke rett til innsyn, men åpner for å gi innsyn etter en meroffentlighetsvurdering, se riksadvokatens veileder «Innsyn i straffesaksdokumenter for andre enn sakens parter» av 3. oktober 2017 punkt 6.3 om praktiseringen av bestemmelsen. Denne unntaksbestemmelsen benyttes imidlertid i praksis først og fremst til å gi pressen og andre med spesielle oppgaver innsyn i straffesaksdokumenter.

Ansatte i politiet, påtalemyndigheten og kriminalomsorgen har i utgangspunktet taushetsplikt om den innsattes helseopplysninger, da dette faller inn under «noens personlige forhold» i forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1, jf. straffegjennomføringsloven § 7, og i politiregisterloven § 23 første ledd nr. 1. De ordinære unntakene fra taushetsplikten gjelder imidlertid også her, slik at opplysningene kan gis ut dersom den innsatte samtykker til det eller når ingen berettiget interesse tilsier at de holdes hemmelig, se forvaltningsloven § 13 a nr. 1 og 3, jf. straffegjennomføringsloven § 7 og politiregisterloven § 24 nr. 1 og nr. 3. Til slutt, i Retningslinjer til straffegjennomføringsloven, revidert 27. oktober 2008, punkt VI nr. 1 er det fastsatt at dersom en person dør under frihetsberøvelse, skal avdødes nærmeste underrettes.

7.2.4 Frihetsberøvelser på helse- og omsorgsområdet

I Norge forekommer følgende former for frihetsberøvelser på helse- og omsorgsområdet:

- Etter lov om psykisk helsevern kan personer med en alvorlig sinnslidelse på nærmere vilkår underlegges tvungen observasjon (§ 3-2) eller tvungen psykisk helsevern (§ 3-3).
- Etter straffeloven § 62 kan en person som er straffri på grunn av forhold som nevnt i straffe-

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

loven § 20 bokstav b eller bokstav d (psykotisk eller sterk bevissthetsforstyrrelse), på nærmere vilkår ved dom overføres til tvungen psykisk helsevern. Etter straffeloven § 63 kan en lovbrøyer som er straffri på grunnlag av forhold som nevnt i straffeloven § 20 bokstav c (psykisk utviklingshemmet i høy grad), idømmes tvungen omsorg.

- Etter pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 4 A er det adgang til å yte nødvendig somatisk helsehjelp til pasienter over 16 år uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelpen mv. Samtykkekompetansen kan være helt eller delvis bortfalt fordi pasienten på grunn av fysiske eller psykiske forstyrrelser, senil demens eller psykisk utviklingshemming åpenbart ikke er i stand til å forstå hva samtykket omfatter. Bestemmelsene gjelder i utgangspunktet all somatisk helsehjelp, også pleie og omsorg, og de gjelder i og utenfor institusjon, i spesialhelsetjenesten, den kommunale helse- og omsorgstjenesten og tannhelsetjenesten. Reglene åpner for bruk av tvang og tilbakeholdelse i helseinstitusjon dersom det er nødvendig for å hindre vesentlig helseskade og tiltakene står i forhold til behovet for helsehjelp.
- Etter smittevernloven § 5-2 annet ledd og 5-3 annet ledd kan det på nærmere bestemte vilkår treffes vedtak om henholdsvis tvungen innleggelse til undersøkelse og tvungen isolering i sykehus og medikamentell behandling når det er nødvendig for å forebygge eller unngå overføring av en allmennfarlig smittsom sykdom.
- Etter helse- og omsorgstjenesteloven kan rusmiddelavhengige på nærmere vilkår holdes tilbake i institusjon med tvang, jf. nærmere lovens § 10-2, § 10-3 og § 10-4.

Helsepersonell som yter tjenester etter helse- og omsorgstjenesteloven, har taushetsplikt om «folks legems- eller sykdomsforhold eller andre personlige forhold som de får vite om i egenskap av å være helsepersonell.», jf. helsepersonelloven § 21.

Slike opplysninger kan likevel gjøres kjent for andre i den utstrekning den som har krav på taushet samtykker, jf. helsepersonelloven 22. I henhold til lovens § 23 er taushetsplikten etter § 21 heller ikke til hinder for bl.a. at opplysninger gis den som fra før er kjent med opplysningene, at opplysninger gis når ingen berettiget interesse tilsier hemmelighold, at opplysninger gis videre når tungtveiende private eller offentlige interesser gjør det rettmessig å gi opplysningene videre, eller at opplysningene gis videre etter regler fastsatt i lov eller i medhold av lov når det er uttrykke-

lig fastsatt eller klart forutsatt at taushetsplikt ikke skal gjelde.

Dertil finnes det særskilt fastsatte regler om rett til innsyn, rett til underretning og rett til klage for pårørende i disse sakene.

Det finnes for det første særskilte *regler om underretning* for frihetsberøvelser på helse- og omsorgsområdet. Ved tvungen somatisk helsehjelp etter pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 4A, følger det av § 4A-6 første ledd første punktum at nærmeste pårørende skal underrettes om vedtak om helsehjelp til pasienter uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelpen. Ved tilbakeholdelse i rusinstitusjon følger det av forskrift om rettigheter og tvang i rusinstitusjon § 12 at underretning om vedtaket om tvang skal gis både til pasient og bruker og til pasientens og brukerens nærmeste pårørende dersom pasientene eller brukeren samtykker til dette. Ved tvunget psykisk helsevern etter lov om psykisk helsevern har pårørende krav på å bli underrettet dersom en pasient blir underlagt tvungen observasjon eller tvungen psykisk helsevern, jf. forskrift om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern m.m. (psykisk helsevernloven) § 10 tredje ledd.

Pasient- og brukerrettighetsloven gir bestemmelser om når pasientens eller brukerens nærmeste pårørende har *rett til informasjon (innsynsrett)*, herunder informasjon om frihetsberøvelser. Av denne lovens § 3-3 første ledd følger det at dersom pasienten eller brukeren samtykker til det eller forholdene tilsier det, skal pasientens eller brukerens nærmeste pårørende ha informasjon om pasientens eller brukerens helsetilstand og den helsehjelpen som ytes. Videre følger det av § 3-3 annet ledd at dersom pasienten åpenbart ikke kan ivareta sine interesser på grunn av fysiske eller psykiske forstyrrelser, demens eller psykisk utviklingshemming, har både pasienten og dennes nærmeste pårørende rett til den informasjonen som er nødvendig for å få innsikt i pasientens helsetilstand og innholdet i helsehjelpen, på lik linje med pasienten selv. I lov om psykisk helsevern § 1-5 er det særskilt fastsatt at pasient- og brukerrettighetsloven gjelder ved tvunget psykisk helsevern. Det er bare den frihetsberøvedes nærmeste pårørende som vil ha krav på innsyn etter pasient- og brukerrettighetsloven § 3-3 tredje ledd. Hvem som er nærmeste pårørende, er definert i pasient- og brukerrettighetsloven § 1-3 første ledd bokstav b. Dette er i utgangspunktet den pasienten eller brukeren selv oppgir som pårørende og nærmeste pårørende. De som har omsorg for en person med en allmenfarlig smitt-

som sykdom, vil også ha krav på informasjon om sykdommen etter smittevernloven § 2-1 uten hinder av legens taushetsplikt dersom den direkte berørte er mindreårig, eller dersom den direkte berørte på grunn av sinnslidelse, andre psykiske forstyrrelser, senil demens, psykisk utviklingshemming eller legemlig funksjonshemming ikke kan ivareta sine anliggender når det gjelder smittefaren.

Det finnes også særskilte regler om *uttalelser og klagerett* for pårørende ved frihetsberøvelser i helsevesenet. Ved tvunget psykisk helsevern har nærmest pårørende en rett til å uttale seg før det treffes tvangstiltak og har klagerett, jf. lov om psykisk helsevern § 3-9 og § 3-3 a. Ved dom på tvungen helsevern eller tvungen omsorg kan domfeltes nærmeste pårørende begjære opphør av reaksjonene etter § 62 og 63, jf. straffeloven § 65. Ved vedtak om tvungen helsehjelp til pasienter uten samtykkekompetanse etter pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 4 A har nærmest pårørende rett til å uttale seg og klagerett, jf. lovens § 4A-6 og § 4A-7. Vedtak om tvungen innleggelse eller isole-ring etter smittevernloven kan i henhold til smittevernloven § 5-9 bringes inn for domstolene av den vedtaket retter seg mot eller av vedkommendes nærmeste. Ved tilbakeholdelse av personer med rusproblemer fastsetter forskrift om rettigheter og tvang i rusinstitusjon § 13 at pasientens/brukerens nærmeste pårørende kan påklage vedtak og avgjørelse om kortvarig fastholding til Fylkesmannen.

Det følger også av helsepersonelloven § 24 at taushetsplikten etter lovens § 21 ikke er til hinder for at opplysninger om en avdød person gis videre dersom vektige grunner taler for dette. I vurderingen av om opplysninger skal gis, skal det tas hensyn til avdødes antatte vilje, opplysningenes art og de pårørende og samfunnets interesser. Etter helsepersonelloven § 24 annet ledd, jf. også pasient- og brukerrettighetsloven § 5-1 femte ledd, har nærmeste pårørende rett til innsyn i journal etter en persons død hvis ikke særlige grunner taler mot dette. Det følger også av pasient- og brukerrettighetsloven § 3-3 tredje ledd at dersom en pasient eller bruker dør, og utfallet er uventet ut fra påregnelig risiko, har pasientens eller brukerens nærmeste pårørende rett til informasjon, så langt taushetsplikten ikke er til hinder for dette.

7.2.5 Plassering og tilbakeholdelse av barn i institusjon

Barnevernloven §§ 4-24 til 4-26 gir hjemmel for plassering og tilbakeholdelse i institusjon uten eget samtykke av barn som har vist alvorlige

atferdsvansker, med eller uten samtykke fra den som har foreldreansvaret for barnet. Barnevernloven gir på nærmere bestemte vilkår også hjemmel til midlertidig plassering uten eget samtykke av barn i institusjon ved fare for menneskehandel, jf. barnevernloven § 4-29.

Barnevernets taushetsplikt er nærmere regulert i barnevernloven § 6-7. Med enkelte unntak er det de alminnelige reglene om taushetsplikt i forvaltningsloven §§ 13 til 13 e som gjelder. Dette innebærer bl.a. at bestemmelsen i forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 1 om at taushetsplikten ikke er til hinder for at opplysningene gis til sakens parter eller deres representanter, også gjelder for barnevernet. Det må avgjøres konkret for den enkelte sak om foreldre er parter etter forvaltningsloven første ledd § 2 bokstav e. De sentrale vurderingstemaene vil være personens tilknytning til barnet og hva saken gjelder. I følge rundskriv Retningslinjer til barneverntjenestens saksbehandling (01/2017) vil foreldre som barnet har fast bosted hos, alltid være part i saken. Tilsvarende gjelder normalt for foreldre som har del i foreldreansvaret, uavhengig av hvem barnet har fast bosted hos. En forelder som har samværsordning med barnet, vil normalt berøres direkte av et slikt vedtak. Vedkommende vil derfor også ha partsrettigheter uavhengig av foreldreansvar. Barnevernloven inneholder ikke egne regler om partsinnsyn. Dette innebærer at det er de alminnelige bestemmelsene om partsinnsyn i forvaltningsloven §§ 18 til 19 som gjelder. Med de begrensninger som følger av forvaltningsloven §§ 18 og 19, har foreldre som er part i saken, rett til alle dokumentene i saken, jf. forvaltningsloven § 18 første ledd.

7.2.6 Internering etter utlendingsloven

Utlendinger kan på nærmere vilkår pågripes og interneres i medhold av utlendingsloven § 106 flg. Utlendinger som pågripes og interneres etter § 106, skal som hovedregel anbringes i utlendingsinternat eller på annet særskilt tilrettelagt innkvarteringssted, jf. utlendingsloven § 107. Bestemmelsen åpner for at en utlending som er frihetsberøvet på utlendingsrettslig grunnlag, kan plasseres i politiarrest eller ordinært fengsel.

Når en utlending pågripes etter utlendingsloven § 106, følger det av lovens § 106 a sjette ledd første punktum at politiet skal sørge for underretning til den pågripes husstand eller annen person vedkommende utpeker. I praksis vil utlendingen ofte selv få anledning til å kontakte sine nærstående. Etter § 106 a sjette ledd andre punktum

kan underretning unnlates dersom den pågrepne ikke ønsker slik underretning, de nevnte personene befinner seg i utlandet, eller særlige grunner tilsier det. Når underretning unnlates mot utlendingens vilje, og det ikke skyldes at de aktuelle personene befinner seg i utlandet, skal spørsmålet forelegges for retten første gang utlendingen fremstilles.

Utlendingen må snarest mulig og senest den tredje dagen etter pågripelsen fremstilles for domstolene med begjæring om internering, jf. utlendingsloven § 106 a siste ledd. Retten skal oppnevne en advokat for utlendingen når den prøver spørsmålet om internering, jf. utlendingsloven § 92 fjerde ledd første punktum. Det skal så vidt mulig oppnevnes advokat straks det er klart at en pågrepet utlending ikke vil bli løslatt, uttransportert eller fremstilt for internering etter § 106 innen utløpet av den andre dagen etter pågripelsen, jf. utlendingsloven § 92 fjerde ledd andre punktum. Utenfor rettens åpningstider er det i praksis politiet som står for oppnevningen. Utlendingen har rett til å ha kontakt med sin oppnevnte advokat, jf. utlendingsloven § 92 fjerde ledd fjerde punktum. Advokaten har taushetsplikt om at klienten er pågrepet og/eller internert. Klienten kan oppheve taushetsplikten, slik at advokaten kan informere pårørende om dette.

En utlending som er internert, skal i utgangspunktet også selv kunne kontakte sine pårørende per telefon eller post i samsvar med de reguleringer som følger av utlendingsloven og for det tilfellet at vedkommende er internert i ordinært fengsel, straffegjennomføringsloven. Adgangen til å ringe og sende brev kan begrenses etter utlendingsloven § 107 fjerde ledd bokstav c og, for det tilfellet at vedkommende er internert i fengsel, etter straffegjennomføringsloven 30 fjerde ledd og 32 fjerde ledd første punktum.

Dersom pårørende ikke får informasjon om frihetsberøvelsen fra utlendingen selv, eller fra hans eller hennes advokat, oppstår spørsmålet om de pårørende av eget tiltak kan få tak i informasjon om frihetsberøvelsen fra offentlige etater.

Ansatte i utlendingsforvaltningen og politiet har taushetsplikt om at en utlending er pågrepet og internert etter utlendingsloven § 106, da dette regnes som et «personlig forhold». For ansatte i utlendingsforvaltningen følger dette av forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1, jf. utlendingsloven § 80 og utlendingsinternatforskriften § 11. For ansatte i politiet og påtalemyndigheten følger dette av politiregisterloven § 23 første ledd nr. 1.

Ansatte i utlendingsforvaltningen og politiet har likevel adgang til å gjøre opplysningen om at

utlendingen er pågrepet eller internert kjent for andre i den utstrekning utlendingen *samtykker*, jf. forvaltningsloven § 13 a nr. 1 og politiregisterloven § 24 nr. 1.

Spørsmålet er så hvilken adgang det offentlige har til å gi ut slik informasjon til pårørende dersom utlendingen *ikke samtykker* til at informasjonen gis ut. For det første og som nevnt over åpner utlendingsloven § 106 a sjette ledd annet punktum for at pårørende kan underrettes om pågripelsen selv om utlendingen ikke ønsker dette selv.

For det andre vil pårørende også kunne få noe informasjon om interneringen etter reglene om offentlighet i rettspleien. Det er imidlertid usikkert om det er tilsvarende regler som for avgjørelser om varetektsfengslinger som gjelder, eller om retten til innsyn reguleres av tvisteloven.

For det tredje har både ansatte i utlendingsforvaltningen og politiet adgang til å gjøre opplysningene kjent for andre, selv om utlendingen ikke ønsker det, *dersom ingen berettiget interesse tilsier at de holdes hemmelig*, f.eks. når de er alminnelig kjent eller alminnelig tilgjengelig andre steder, jf. politiregisterloven § 24 nr. 3 og forvaltningsloven § 13 a nr. 3. Er det for eksempel alminnelig kjent gjennom media at en utlending er internert, antar departementet at offentlige etater normalt kan bekrefte dette og kan si hvor vedkommende sitter.

I praksis er imidlertid offentlige etater svært forsiktige med å gi ut informasjon om at en utlending er internert dersom vedkommende ikke samtykker til at informasjonen gis ut.

7.2.7 Frihetsberøvelser i Forsvaret

Det forekommer tre typer frihetsberøvelse i Forsvarets arrestlokaler: arrest som refselsesmiddel med hjemmel i lov om militær disiplinærmyndighet (disiplinærloven), foreløpig arrest med hjemmel i lov om politimyndighet i forsvaret og arrest som straff med hjemmel i militærstraffeloven. Militær arrest gjennomføres i tråd med forskrift av 16. desember 1988 om disiplinærreglement for Forsvaret og militært arrestreglement.

Etter disiplinærloven § 1, jf. § 5, kan *arrest som refselsesmiddel* brukes inntil 20 dager overfor vernepliktige og militært tilsatte «som overtrer eller forsømmer militære tjenesteplikter», som «forsømmer seg mot militær skikk og orden», eller som «gjør seg skyldig i borgerlige straffbare forhold 1) på militært område 2) overfor vernepliktige i tjeneste og militært tilsatte eller 3) mot eller ved bruk av militært materiell».

Når det gjennomføres arrest som refselse, vil arrestanten tas ut til daglig tjeneste og vedkom-

mende vil ikke være ilagt vesentlig begrensinger i sin mulighet til å kommunisere med andre. Det følger av disiplinærloven § 49 at forvaltningsloven ikke kommer til anvendelse på saker etter disiplinærloven. Det betyr at forvaltningslovens taushetspliktsregler ikke gjelder for frihetsberøvelser innen Forsvaret med grunnlag i disiplinærloven. Loven inneholder heller ingen egne regler om taushetsplikt. Det nevnes også at Forsvarssjefen bestemte i 2017 at det på ubestemt tid ikke skal illegges refselsler med arrest som refselsesmiddel. Dette ble hovedsakelig begrunnet i hensyn til likebehandling som følge av ujevn tilgang på arrestlokaler i landet.

Foreløpig arrest kan etter lov om politimyndighet i forsvaret § 4 bare iverksettes for inntil 24 timer. Foreløpig arrest kan etter lovens § 3 brukes overfor enhver som omfattes av disiplinærloven og som enten 1) «forstyrrer den alminnelig ro og orden», 2) «har gjort seg skyldig i alvorlige pliktstridige forhold og det av tjenstlige grunner finnes nødvendig at vedkommende straks blir pågrepet», eller 3) «har gjort seg skyldig i refsbart forhold og det er særlig grunn til å frykte for at vedkommende vil øve vold eller skadeverk, eller fortsatt gjør seg skyldig i grovt disiplinærbrudd». Den mistenktes mulighet til å kommunisere med andre vil naturlig nok i denne perioden være begrenset. Den arrestertes militære foresatte vil bli varslet snarest mulig. Hvis det er aktuelt med arrest utover 24 timer, må den arresterte overleveres til politiet. Det vises til punkt 7.2.2. ovenfor.

Et viktig poeng knyttet til pårørendes mulighet til å få informasjon om arrestanten når det gjelder arrest som refselse og foreløpig arrest, er at vedkommende som soner i arresten er i tjeneste og således er under kontroll av militære myndigheter. Pårørende som tar kontakt med militære myndigheter, det vil si arrestantens militært foresatte, vil uavhengig av arrestantens ønsker, kunne dele informasjon om at vedkommende er gjort rede for og at vedkommende for tiden gjør tjeneste i deres avdeling. Som nevnt vil arrestanten uansett kunne kommunisere med pårørende under soning av arrest som refselse og umiddelbart etter soning hva angår foreløpig arrest.

Arrest som straff er som navnet tilsier en straff som kan ilegges ved forelegg eller dom. Fram til soningstidpunkt reguleres derfor mistenktes mulighet til kommunikasjon og pårørendes tilgang på informasjon etter de straffeprosessuelle reglene. Det vises her til punkt 7.2.2. Under soning gjelder arrestreglementet på samme måte som omtalt i avsnittet ovenfor.

7.3 Departementets vurdering i høringsnotatet

Departementet viste i høringsnotatet til at det har vært reist spørsmål om forenligheten mellom retten til innsyn for frihetsberøvedes slektninger etter konvensjonens artikkel 18, jf. artikkel 20 nr. 1, og norske regler om taushetsplikt om noens personlige forhold *for de tilfeller hvor den frihetsberøvede ikke vil samtykke i at slektninger gis innsyn*.

Departementet la i høringsnotatet til grunn at norsk rett er i samsvar med konvensjonen siden artikkel 20 nr. 1 tillater unntak fra innsynsretten bl.a. når det er strengt nødvendig for å unngå negativ virkning på den frihetsberøvedes privatliv. Samtidig viste departementet til uttalelser fra komiteen for tvungne forsvinninger som gjør at det ikke kan utelukkes at komiteen kan ha en snevrere forståelse av unntaksbestemmelsen i artikkel 20 nr. 1 enn departementet. (Dette er nærmere omtalt under punkt 7.5.3).

Departementet foreslo derfor i høringsnotatet at Norge i forbindelse med ratifikasjon av konvensjonen avgir en tolkningserklæring om norsk forståelse av konvensjonens artikkel 20 nr. 1, jf. artikkel 18. En slik erklæring vil ha som formål å tilkjenne at Norge anser at norske regler om taushetsplikt om noens personlige forhold, jf. bl.a. forvaltningsloven § 13, jf. § 13 a nr. 1, og politiregisterloven § 23, jf. § 24 nr. 1, er tillatt etter artikkel 20 nr. 1. Det ble vist til at Tyskland også så behov for å avgi en slik erklæring om forståelsen av artikkel 20 nr. 1 ved tilslutning til konvensjonen. Tysklands erklæring lyder i engelsk originaltekst og i norsk oversettelse:

«Under German law, all persons with a legitimate interest are entitled to obtain information from the court files. The restrictions provided for in German law for the protection of the interests of the person concerned or for safeguarding the criminal proceedings are permissible pursuant to Article 20 para. 1 of the Convention.»

«Etter tysk rett har alle personer med en berettiget interesse rett til å få informasjon fra rettsdokumenter. Begrensningene som følger av tysk rett for å beskytte interessene til den berørte personen eller for å sikre strafferettslige prosedyrer er tillatt etter konvensjonens artikkel 20 nr. 1.»

Departementet foreslo i høringsnotatet følgende erklæring ved ratifikasjon:

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

«Norge erklærer sin forståelse at den norske lovgivningen om taushetsplikt med sikte på å beskytte privatlivet til personer som er frihetsberøvet, er tillatt etter konvensjonens artikkel 20 nr. 1. Etter lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker og lov 28. mai 2016 nr. 16 om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten er opplysninger om «noens personlige forhold» taushetsbelagt. Forvaltningens, politiets og påtalemyndighetens taushetsplikt vil omfatte opplysninger om at en person er frihetsberøvet, med grunnlag i lov og underlagt rettslig kontroll, samt opplysninger om en persons helse. Slike opplysninger kan som hovedregel bare gis til slektninger eller andre i den grad personen som er beskyttet av taushetsplikten, samtykker til dette eller dette følger av andre unntak med grunnlag i lov. Regler om taushetsplikt for personlige forhold følger også av spesiallovgivningen på ulike områder.»

7.4 Høringsinstansenes syn

Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter (NIM) og Advokatforeningen har stilt spørsmål ved om departementets forslag til tolkningserklæring i høringsnotatet er i samsvar med konvensjonens artikkel 20, jf. artikkel 18.

NIM uttaler:

«NIM er usikker på holdbarheten av den foreslåtte tolkningserklæringen til CED art. 20 og 18. Den erklærte forståelsen er for det første vanskelig å harmonere med ordlyden i art. 20 nr. 1. Utgangspunktet der er at retten til informasjon som følger av art. 18 kun kan begrenses «on an exceptional basis», hvor det er «strictly necessary» og følger av lov. Dette kan vanskelig leses på annen måte enn at retten til informasjon kun kan begrenses hvis det unntaksvis er strengt nødvendig. Utover disse tilfellene skal det gis informasjon som foreskrevet i art. 18.

Forslaget til tolkningserklæring bygger på at det generelt ikke skal gis informasjon som er underlagt internrettslig taushetsplikt med mindre den frihetsberøvede samtykker. Taushetsplikten må antas å omfatte at noen er frihetsberøvet, og dermed de fleste informasjonstyper som er angitt i CED artikkel 18, samt helseopplysninger. Den erklærte forståelsen er altså at unntaket fra innsynsretten gjelder generelt, og ikke bare unntaksvis. Den medfører at perso-

ner med legitim interesse i informasjon som praktisk hovedregel ikke har rett til innsyn etter CED artikkel 18.

Dette passer mindre godt med ordlyden i CED artikkel 20 nr. 1, jf. artikkel 18, hvoretter den klare hovedregelen er at det skal gis informasjon, med mindre det i særlige unntakstilfeller er strengt nødvendig at informasjon ikke gis.

For det andre viser vi til konvensjonens formål. Et sentralt virkemiddel for å avdekke tvungne forsvinninger er at personer med legitim interesse, nærstående, advokater, mv. får informasjon om frihetsberøvelser. Den erklærte forståelsen innebærer en vesentlig svekking av dette virkemiddelet. Også dette kan tilsi at forslaget til tolkningserklæring står i et tvilsomt forhold til konvensjonen.

Det er uheldig hvis Norge med denne, eller en tilsvarende tolkningserklæring, bidrar til å etablere en internasjonal praksis som også kan påberopes av stater der tvungne forsvinninger er et reelt problem. Det vil kunne føre til en uthuling av et sentralt virkemiddel for realiseringen av konvensjonens formål.

– NIM mener at departementet bør revurdere forslaget til erklært forståelse av CED artikkel 20 nr. 1 jf. artikkel 18.

Hvis den foreslåtte tolkningserklæringen legges til grunn bør formålet med innsynsretten i artikkel 18 likevel ivaretas så langt som mulig. Innenfor rammen av tolkningserklæringen kan følgende prosessuelle virkemidler bidra til å opprettholde formålet:

- Den som er frihetsberøvet må forelegges innsynsbegjæringen på en måte som sikrer at vedkommende har grunnlag for å ta en informert beslutning om samtykke skal gis.
- Det må sikres notoritet rundt foreleggelsen av begjæringen overfor den frihetsberøvede, og vedkommendes beslutning om å gi samtykke eller ikke.

Disse forslagene kan ses i sammenheng med retten til effektivt rettsmiddel i CED artikkel 20, nr. 2. Hvis denne retten påberopes av noen med legitim interesse bør det kunne fremlegges dokumentasjon som viser at den frihetsberøvede frivillig har nektet samtykke. I motsatt fall bør innsynsbegjæringen etterkommes. Det vises til at det fremgår i CED artikkel 20 nr. 2 at retten til effektivt rettsmiddel «may not be suspended or restricted in any circumstances».

Advokatforeningen uttaler:

«Advokatforeningen er (...) i tvil om konvensjonen artikkel 20 åpner for en så generell innstrenkning av retten til informasjon etter artikkel 18 som den foreslåtte tolkningserklæringen gir uttrykk for. Artikkel 18 oppfattes som en sentral bestemmelse i konvensjonen, og vilkårene for å gjøre unntak er temmelig strenge. Slike brede unntak fra retten til å få informasjon om personer som er berøvet friheten kan bidra til å begrense konvensjonens effektivitet i jurisdiksjoner hvor tvungen forsvinninger er et reelt problem. Tolkningssuttalelsen kan derfor gi grunnlag for uheldig presendens, og i allefall gi uheldige signaler som kan redusere Norges muligheter til effektivt å arbeide for implementering av konvensjonen i land hvor det virkelig er behov for beskyttelse mot tvungen forsvinning.

Advokatforeningen mener derfor at det bør gjøres en grundig undersøkelse av de norske reglene om taushetsplikt og forholdet til konvensjonens regler om retten til informasjon om personer som er berøvet friheten. Det bør i denne forbindelse gjøres en vurdering av om det er behov for endringer i de norske reglene om taushetsplikt med sikte på å bedre fremme formålet med konvensjonen og dens effektivitet, samtidig som hensynet til privatlivet og vern om sensitive opplysninger ivaretas. Blant annet kan rett til bistand fra advokat spille en viktig rolle i dette. Norge har her mulighet til å bidra til løsning på et problem som synes å berøre flere konvensjonsparter.»

7.5 Departementets vurdering

7.5.1 Innledning

De norske reglene om taushetsplikt er grundig behandlet i proposisjonens punkt 7.2. ovenfor. I dette punktet vil departementet først redegjøre nærmere for sin forståelse av konvensjonens artikkel 20 nr. 1, jf. artikkel 18. Departementet legger til grunn at det ikke er tvil om at de norske reglene om taushetsplikt om frihetsberøvelser av hensyn til politiets og påtalemyndighetens arbeid med straffesaker er forenlig med konvensjonen, jf. konvensjonens artikkel 20 nr. 1 som tillater begrensinger i innsynsretten av hensyn til etterforskningen av en straffesak og av andre tilsvarende grunner. Departementet vil derfor nedenfor begrense seg til først å drøfte i hvilken grad konvensjonens artikkel 20 nr. 1 åpner for å begrense

pårørendes rett til innsyn i frihetsberøvelser av hensyn til den frihetsberøvedes privatliv i tilfeller *hvor den frihetsberøvede selv ikke ønsker at opplysninger om frihetsberøvelsen skal gis ut*. Det er i slike situasjoner at det har vært reist spørsmål om forenligheten mellom norsk lovgivning og konvensjonen. Deretter vil departementet vurdere om den norske lovgivningen om taushetsplikt om noens personlige forhold er i samsvar med departementets forståelse av konvensjonens artikkel 20 nr. 1.

7.5.2 Departementets tolkning av artikkel 20 nr. 1

To inngangsvilkår må være oppfylt for at unntaksregelen i artikkel 20 nr. 1 kan komme til anvendelse: den frihetsberøvede må være under lovens beskyttelse og frihetsberøvelsen må være gjenstand for domstolskontroll. Disse to vilkårene vil utvilsomt være oppfylt for frihetsberøvelser etter norsk rett. Det er derfor ikke behov for å gå nærmere inn på disse to vilkårene her.

Det følger videre av artikkel 20 nr. 1 at innsynsretten etter artikkel 18 bare skal kunne begrenses *unntaksvis* når dette er *strengt nødvendig* av hensyn til *en legitim grunn*, herunder dersom innsyn vil ha negativ virkning på den frihetsberøvedes privatliv eller sikkerhet, være til hinder for etterforskningen av en straffesak eller av andre tilsvarende grunner. Uttrykket «av andre tilsvarende grunner» viser at det i noen grad er overlatt til nasjonale myndigheters skjønn å definere hva som vil være legitime grunner for å gjøre inngrep i pårørendes innsynsrett etter artikkel 18 nr. 1.

Det er et vilkår etter artikkel 20 nr. 1 at det må være «*strengt nødvendig*» å nekte innsyn for å unngå negativ virkning på den frihetsberøvedes privatliv eller av tilsvarende grunner. Om det vil være «*strengt nødvendig*» å nekte innsyn for å unngå negativ virkning på den frihetsberøvedes privatliv, vil være en skjønnsmessig vurdering. I denne vurderingen bør man kunne legge vekt på den frihetsberøvedes egne subjektive vurdering og opplevelse av dette, så fremt opplysningene ut fra en objektiv vurdering kan anses som opplysninger av en sensitiv karakter eller som kan skade vedkommedes omdømme om de gis ut, og så fremt den frihetsberøvede har evne til å vurdere situasjonen.

Frihetsberøvelse på strafferettens, utlendingsrettens og på helse- og omsorgsområdet er forhold som man etter omstendighetene med god grunn vil kunne ønske å holde for seg selv, og

ikke ønske å dele selv med sine nærmeste slektninger av hensyn til opplysningenes sensitivitet eller for å beskytte sitt omdømme. På strafferettens område vil uskyldspresumsjonen gjelde under etterforskningen, og hensynet til at den straffedømte skal kunne legge forholdet bak seg vil gjelde etter soning.

Å gi slektninger innsyn i informasjon om personlige forhold uten vedkommendes samtykke vil også ut fra de nærmere omstendighetene kunne komme i konflikt med Norges folkerettslige forpliktelser etter andre menneskerettsinstrumenter, jf. retten til privatliv i den europeiske menneskerettskonvensjonen artikkel 8 og i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 17. Dette gjelder særlig med hensyn til helseopplysninger. Det vises i denne forbindelse til Den europeiske menneskerettsdomstolens avgjørelser i sakene Z. mot Finland av 25. februar 1997 og M.S. mot Sverige av 27. august 1997. I sistnevnte sak (avsnitt 41) uttalte Den europeiske menneskerettsdomstolen:

«Domstolen gjentar at beskyttelse av personopplysninger, særlig helseopplysninger, er av grunnleggende betydning for en persons rett til respekt for sitt privat- og familieliv etter konvensjonens artikkel 8. Å respektere konfidensialiteten til helseopplysninger er et grunnleggende prinsipp i rettssystemet til alle statspartene til konvensjonen. Det er ikke bare avgjørende å respektere en pasients privatliv, men også å sikre hans eller hennes tillit til helsepersonell og helsetjenester generelt. Nasjonal lovgivning må inneholde passende garantier for å forebygge at enhver meddelelse av og utgivelse av personlige helseopplysninger er i samsvar med garantiene som følger av konvensjonens artikkel 8 (se dom i Z mot Finland av 25 februar 1997 (...) avsnitt 95)» (departementets oversettelse).

Det vises også til FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 17 om at ingen må utsettes for vilkårlige eller ulovlige inngrep på sin ære eller omdømme. Den europeiske menneskerettsdomstolen har også lagt til grunn at en persons omdømme er beskyttet av den europeiske menneskerettskonvensjonen artikkel 8, selv om bestemmelsen ikke nevner omdømme spesifikt. Se f.eks. dommen Pfeifer mot Østerrike av 15. november 2007, hvor domstolen uttalte: «Det er allerede blitt akseptert i konvensjonsorganenes rettspraksis at en persons rett til beskyttelse av sitt omdømme er omfattet av artikkel 8 som en del

av retten til respekt for privatliv» (departementets oversettelse).

Det vises i denne forbindelse også til konvensjonen om beskyttelse mot tvungen forsvinning artikkel 19 som lyder: «Innhenting, behandling, bruk og oppbevaring av personopplysninger, herunder medisinske og genetiske data, skal ikke krenke en persons menneskerettigheter, grunnleggende friheter eller menneskeverd eller ha slik virkning».

En absolutt ytre ramme for statspartenes skjønn er trukket i konvensjonen om beskyttelse mot tvungen forsvinning artikkel 20 nr. 1 siste setning som sier at det ikke under noen omstendighet kan gjøres begrensninger i retten til innsyn når slike begrensninger kan innebære atferd som definert i artikkel 2 (tvungen forsvinning) eller være i strid med artikkel 17 nr. 1 (forbud mot hemmelig frihetsberøvelse). Så lenge det er tale om en frihetsberøvelse med hjemmel i lov som er gjenstand for domstolskontroll, vil en innskrenkning av pårørendes innsynsrett etter artikkel 18 i seg selv ikke kunne innebære en tvungen forsvinning. Vilåårene for en tvungen forsvinning vil i disse tilfellene per definisjon ikke være oppfylt (vedkommende er ikke unndratt fra lovens beskyttelse). Det å nekte pårørende opplysninger om frihetsberøvelsen, eller omstendighetene rundt den, vil heller ikke i seg selv kunne anses å innebære et brudd på forbudet mot hemmelige frihetsberøvelser i konvensjonens artikkel 17 nr. 1. Konvensjonen definerer ikke begrepet «hemmelig frihetsberøvelse». Artikkel 17 nr. 2 og 3 oppstiller imidlertid krav til gjennomføring av frihetsberøvelser. Det er naturlig å forstå bestemmelsen slik at så lenge disse kravene er oppfylt, vil en hemmelig frihetsberøvelse være utelukket.

En annen ytre ramme som er satt for statspartenes skjønnsutøvelse, er at begrensningen i innsynsretten må være forenlig med konvensjonens formål. Konvensjonens formål er å forebygge tvungne forsvinninger samt å styrke pårørendes rettigheter ved en tvungen forsvinning. Konvensjonen har derimot ikke som et selvstendig formål å styrke pårørendes rett til informasjon ved lovlig frihetsberøvelser, hvor det ikke er grunn til mistanke om tvungen forsvinning. Hensynet til pårørendes interesse i ikke å bli holdt i uvitenhet om hva som er skjedd med en av deres nærmeste, så lenge det ikke er grunn til mistanke om en tvungen forsvinning eller slik mistanke kan utelukkes på annen måte, er således ikke et viktig hensyn i seg selv ved tolkningen av konvensjonens bestemmelser dersom personvern hensyn gjør seg gjeldende. Dette følger allerede av det faktum at kon-

vensjonen inneholder en bestemmelse om adgang til å gjøre unntak fra innsynsretten av hensyn til den frihetsberøvedes privatliv.

7.5.3 Departements vurdering av om norske regler om taushetsplikt er tillatt etter artikkel 20 nr. 1

Det følger av gjennomgangen av norsk rett under punkt 7.2 at det går et skille mellom frihetsberøvelser på helse- og omsorgsområdet på den ene siden og frihetsberøvelser på strafferettens og utlendingsrettens område på den andre siden når det gjelder hvilken informasjon pårørende kan få uten samtykke fra den frihetsberøvede.

Ved frihetsberøvelser på helse- og omsorgsområdet vil nærmeste pårørende som den store hovedregel ha rett til underretning eller innsyn i frihetsberøvelsen i samsvar med artikkel 18 nr. 1, selv om den frihetsberøvede ikke samtykker til at informasjonen gis ut, se punkt 7.2.4. Dette gjelder ved etablering av tvungen observasjon eller tvungent psykisk helsevern overfor personer med alvorlige sinnslidelser etter psykisk helsevernlovgivningen eller ved dom på overføring til tvungent psykisk helsevern eller tvungen omsorg etter straffeloven. Det gjelder også ved helsehjelp til personer uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelpen, jf. pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 4 A, ved tilbakeholdelse i institusjon av personer med rusmiddelproblemer, jf. helse- og omsorgstjenestelovens kapittel 10, og ved plassering og tilbakeholdelse i institusjon av barn med alvorlige atferdsvansker eller ved fare for utnyttelse av barn til menneskehandel, jf. henholdsvis barnevernloven §§ 4-24 til 4-26 og § 4-29. Enhver slektning vil imidlertid ikke ha krav på innsyn etter disse reglene. Det er i utgangspunktet den frihetsberøvede selv som definerer hvem som skal anses som nærmest pårørende, med mindre det gjelder barn eller dersom vedkommende ikke er i stand til å vurdere spørsmålet. En slik begrensing i personkretsen som gis innsynsrett, anses å være forenlig med konvensjonen da det i disse tilfellene er tale om svært sensitive personopplysninger.

Ved frihetsberøvelser på strafferettens og utlendingsrettens område er hovedregelen at pårørende vil bli underrettet eller gitt innsyn i samsvar med konvensjonens artikkel 18 såfremt den frihetsberøvede ønsker dette. Underretning og innsyn vil her i utgangspunktet være avhengig av at den frihetsberøvede selv samtykker til at ansatte gir ut informasjonen eller at den frihetsberøvede selv kontakter de pårørende, enten selv eller via sin advokat. Det antas imidlertid at den frihetsbe-

røvede vanligvis vil samtykke til at pårørende gis innsyn i opplysningene nevnt i artikkel 18. I de tilfeller hvor den frihetsberøvede ikke ønsker at pårørende varsles om eller får innsyn i frihetsberøvelsen, er det først og fremst gjennom reglene om offentlighet i rettspleien at pårørende vil kunne få informasjon om frihetsberøvelsen. For fengslinger etter straffeprosessloven og internering etter utlendingsloven har allmenheten, og dermed også pårørende, i begrenset grad en rett til informasjon etter reglene om offentlighet i rettspleien. Domstolen vil imidlertid kunne utvise meroffentlighet. Reglene om offentlighet i rettspleien vil heller ikke gi informasjon om en innbringelse etter politiloven eller en pågripelse etter straffeprosessloven eller utlendingsloven, da det i slike tilfeller ennå ikke er truffet en avgjørelse om frihetsberøvelse av domstolene. Ved illeggelse av fengselsstraff og forvaring har allmenheten, og dermed også pårørende, noe større adgang til informasjon etter reglene om offentlighet i rettspleien. Spørsmålet er om vilkårene i unntaksregelen i artikkel 20 nr. 1 er oppfylt i de tilfellene hvor pårørende ikke får informasjon etter artikkel 18 nr. 1 eller hvor de ikke får all informasjon.

De to inngangsvilkårene i artikkel 20 nr. 1 om at den frihetsberøvede må være under lovens beskyttelse, og at frihetsberøvelsen må være gjenstand for domstolskontroll, er for det første klart nok oppfylt. Det nevnes i denne forbindelse at frihetsberøvelse etter norsk rett ikke bare er gjenstand for domstolskontroll. Norge har etablert en nasjonal forebyggende mekanisme som beskrevet i artikkel 3 i valgfri protokoll 18. desember 2002 til FNs internasjonale konvensjon 10. desember 1984 mot tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff. Forebyggingsmekanismen er lagt til Sivilombudsmannen. Under forebyggingsmandatet har Sivilombudsmannen adgang til alle steder i hele landet der mennesker er, eller kan være, fratatt friheten, og også rett til opplysninger om frihetsberøvede.

Etter departementets syn er også vilkårene om at innsyn etter artikkel 18 bare skal kunne begrenses *unntaksvis når dette er strengt nødvendig* av hensyn til *en legitim grunn*, oppfylt.

Det er viktig å understreke at hovedregelen etter norsk rett er at pårørende vil bli underrettet om eller få innsyn etter anmodning i frihetsberøvelser så lenge den frihetsberøvede selv ønsker det, og innsyn ikke vil være til hinder for etterforskningen av en straffesak. I praksis er det grunn til å tro at den frihetsberøvede vanligvis vil samtykke til at pårørende gis innsyn i opplysningene nevnt i artikkel 18. Spørsmålet om forenlig-

het med konvensjonen for Norges del er begrenset til de tilfeller hvor den frihetsberøvede selv ikke ønsker at slik underretning eller innsyn gis, og der det ikke er fastsatt en særskilt hjemmel for underretning til eller innsyn for pårørende uten samtykke fra den frihetsberøvede. Det legges til grunn at det norske regelverket om taushetsplikt om personlige forhold, som beskrevet ovenfor, balanserer pårørendes og offentlighetens behov for innsyn mot den frihetsberøvedes behov for personvern på en slik måte at det holder seg innenfor rammene av den skjønnsmargin statene er gitt etter artikkel 20 nr. 1 i en rettsstat som Norge. Konvensjonen kan ikke tolkes slik at man i en velfungerende rettsstat, hvor tvungne forsvinninger ikke forekommer, som hovedregel må sette viktige personvern hensyn til side.

Samtidig kan det ikke utelukkes at komiteen for tvungne forsvinninger vil kunne ha et annet syn enn departementet på interesseavveiningen mellom hensynet til slektningers rett til innsyn etter konvensjonens artikkel 18 og den frihetsberøvedes ønske om å bli beskyttet mot at det gis innsyn i opplysninger om frihetsberøvelsen etter unntaksbestemmelsen i artikkel 20 nr. 1 av hensyn til sitt privatliv. Komiteen har kritisert den nederlandske og franske lovgivningen på dette området i sine konkluderende merknader til Nederlands og Frankrikes rapporter til komiteen, jf. konvensjonens artikkel 29. Komiteen avga følgende uttalelse i sine konkluderende merknader til Nederlands rapport, og en nesten likelydende uttalelse i sine konkluderende merknader til Frankrikes rapport:

«Samtidig som komiteen anerkjenner den rettslige betydningen av respekt for privatlivet til personer som er frihetsberøvet, beklager komiteen uttalelsen fra statsparten om at opplysningene opplistet i konvensjonens artikkel 18 ikke automatisk vil bli gitt til den frihetsberøvedes slektninger. Gitt at 'det å nekte å vedgå frihetsberøvelsen eller... fortieelse av skjebnen' til den forsvunne personen, er komponenter av tvungen forsvinning, må man anerkjenne retten for enhver person med en legitim interesse til å innhente og motta informasjon om skjebnen til en antatt forsvunnet person (art. 18, 19 og 20).

Komiteen anbefaler at statsparten treffer nødvendige tiltak for å sikre at enhver person med en legitim interesse har rett til å få adgang til minst de opplysningene som er omfattet av konvensjonens artikkel 18 nr. 1, og en reell mulighet til å kunne få dette. Komiteen anmo-

der statsparten om å garantere at disse personene har adgang til raske og effektive rettsmidler for å få adgang uten opphold til informasjonen, slik som fastsatt i konvensjonens artikkel 20 nr. 2 og en mulighet for å klage på en nektelse av å gi ut denne informasjonen» (departementets oversettelse).

Uttalelsen fra komiteen kan kanskje antyde at komiteen tolker innsynsretten etter artikkel 18, sammenholdt med artikkel 20 nr. 1, mer vidtrekkelige enn departementet. Det fremkommer imidlertid ikke informasjon om den nederlandske og franske lovgivningen som er grunnlaget for komiteens uttalelse. Komiteens uttalelse er i alle tilfeller svært generelt formulert og bærer preg av å være en standardformulering som har vært brukt overfor mer enn en statspart. Komiteen nevner heller ikke artikkel 20 nr. 1 i uttalelsen og dens betydning. Det er derfor vanskelig å vite hva komiteen mer konkret gir uttrykk for her. Uttalelsen kan derfor ikke vektlegges. Komiteen har uansett ikke kompetanse til å avgjøre rettslig bindende uttalelser eller autoritativt å fastsette hvordan konvensjonen skal forstås.

Departementet holder på bakgrunn av ovenstående redegjørelse fast ved at norske taushetspliktsregler må anses å være tillatt etter unntaksbestemmelsen i artikkel 20 nr. 1.

7.5.4 Forslag til tolkningserklæring til artikkel 20 nr. 1, jf. artikkel 18

I lys av den tolkningstilstand som kan foreligge med hensyn til artikkel 20 nr. 1, mener departementet fortsatt at det vil være hensiktsmessig å avgjøre en tolkningserklæring hvor Norge tilkjenner sin forståelse av bestemmelsen, slik også Tyskland har gjort (se den tyske erklæringen under punkt 7.3 ovenfor). Samtidig er departementet kommet til at en norsk tolkningserklæring i større grad enn i forslaget i høringsnotatet bør knyttes opp til konvensjonsteksten og i mindre grad til norsk lovgivning. Dette er viktig for at bl.a. andre stater og komiteen for tvungne forsvinninger skal kunne forstå erklæringen. Det er også viktig at erklæringen formuleres på en måte som ikke gir inntrykk av at adgangen til innsyn for pårørende i frihetsberøvelser er mer begrenset enn det som er tilfellet etter norsk rett.

Departementet foreslår at følgende reviderte tolkningserklæring avgis ved ratifikasjon:

«Norge erklærer sin forståelse at når konvensjonens artikkel 20 nr. 1 unntaksvis tillater

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

begrensninger i innsynsretten etter konvensjonens artikkel 18 når dette er 'strengt nødvendig' og 'utlevering av opplysningene vil ha negativ virkning på privatlivet' til den frihetsberøvede, må det kunne legges vekt på den frihetsberøvedes egne vurdering av om disse vilkårene er oppfylt. Forutsetningen er at det objektivt sett er tale om sensitive personopplys-

ninger, samt at den frihetsberøvede er under lovens beskyttelse og frihetsberøvelsen er underlagt domstolskontroll. Dette innebærer at det er Norges forståelse at innsyn etter omstendighetene kan nektes dersom den frihetsberøvede selv ikke vil samtykke til at sensitive personopplysninger gis ut av hensyn til sitt privatliv.

8 Konvensjonens forhold til den internasjonale humanitærretten – forslag til erklæring og forbehold til artikkel 17 nr. 2

I likhet med andre menneskerettskonvensjoner som Norge allerede er bundet av, må det legges til grunn at konvensjonen om tvungen forsvinning vil kunne komme til anvendelse også ved frihetsberøvelser i væpnet konflikt. Dette synes klart forutsatt i konvensjonen, jf. bl.a. konvensjonens artikkel 1 nr. 2 og artikkel 43. Det anses også avgjørende for å oppfylle konvensjonens formål.

Dette innebærer samtidig at det vil kunne oppstå spørsmål om forholdet mellom konvensjonens bestemmelser og de regler som følger av den internasjonale humanitærretten. For eksempel inneholder humanitærretten en utførlig regulering av håndteringen av krigsfanger, som er utarbeidet særlig for situasjoner med væpnet konflikt.

Konvensjonen fastsetter i artikkel 43 at den ikke skal berøre bestemmelsene i internasjonal humanitærrett. Artikkel 17 nr. 2, som bl.a. oppstiller vilkår for og prosessgarantier knyttet til frihetsberøvelser, tar også forbehold for statspartenes øvrige internasjonale forpliktelser.

Departementet legger til grunn at spørsmålet om hvorvidt de enkelte konvensjonsbestemmelsene kommer til anvendelse i situasjoner med væpnet konflikt og i hvilken utstrekning, vil måtte bero på en konkret fortolkning av den enkelte konvensjonsbestemmelsen, der alminnelige tolkningsprinsipper som gjelder hvor flere folkerettsregimer kommer til anvendelse, som harmoniseringsprinsippet og prinsippet *lex specialis*, vil gjøre seg gjeldende.

Konvensjonen om tvungen forsvinning anses ikke materielt sett å reise særlige problemstillinger når det gjelder spørsmålet om behov for å treffe tiltak for å gjennomføre konvensjonen i norsk rett. Statspartenes forpliktelser etter konvensjonen gjenfinnes for øvrig i stor grad i andre konvensjoner som Norge allerede er bundet av, og som på tilsvarende måte vil kunne komme til anvendelse i væpnet konflikt.

Et særskilt spørsmål er forholdet mellom konvensjonens krav til innholdet i nasjonal lovgivning og den internasjonale humanitærretten. I henhold til konvensjonens artikkel 17 nr. 2 skal hver statspart i sin lovgivning fastsette vilkårene og

prosessgarantiene for frihetsberøvelser. Den internasjonale humanitærretten har ikke et tilsvarende krav til hvordan dens regler skal nedfelles i nasjonalt regelverk. Norge og de fleste andre like-sinnede stater, herunder stater som er part til konvensjonen, har ikke en slik nasjonal lovhjemmel for frihetsberøvelser i væpnet konflikt. I Norge er reglene som gjelder ved denne type frihetsberøvelser nedfelt i Forsvarets «Manual i krigens folkerett» og i de spesifikke reglene som er fastsatt for den enkelte operasjonen, herunder i engasjementsreglene. På grunn av den usikkerhet som foreligger med hensyn til om konvensjonens krav til nasjonal lovhjemmel også vil gjelde i væpnet konflikt, anses det hensiktsmessig at Norge ved ratifikasjon avgir en erklæring hvor Norge gir uttrykk for sin generelle forståelse av forholdet mellom konvensjonens bestemmelser og den internasjonale humanitærretten samt tar et forbehold mot kravet i artikkel 17 nr. 2 om at vilkårene og prosessgarantiene for frihetsberøvelse må fastsettes i den enkelte statsparts lovgivning når det gjelder frihetsberøvelser i væpnet konflikt.

Det foreslås at en slik erklæring og forbehold gis følgende formulering:

«Norge erklærer sin forståelse at hvorvidt de ulike konvensjonsbestemmelsene kommer til anvendelse i situasjoner med væpnet konflikt, og i hvilken utstrekning, vil måtte bero på en fortolkning av den aktuelle bestemmelsen i lys av den internasjonale humanitærretten, hvor det må sees hen til de alminnelige tolkningsprinsipper som gjelder hvor flere folkerettsregimer er relevante, som harmoniseringsprinsippet og prinsippet *lex specialis*.

I den grad konvensjonens artikkel 17 nr. 2 kan tolkes slik at den krever at hver statspart skal fastsette vilkårene for og garantiene ved frihetsberøvelse «i sin lovgivning» også i situasjoner med væpnet konflikt, tar Norge forbehold mot denne bestemmelsen. Frihetsberøvelser i væpnet konflikt er i dag ikke regulert i formell norsk lov. I Norge er reglene for frihetsberøvelser i væpnet konflikt nedfelt i Forsva-

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

rets «Manual i krigens folkerett» og i reglene som er fastsatt for den enkelte operasjonen, herunder engasjementsreglene.»

Samtidig vises det til Stortingets anmodningsvedtak nr. 576 av 18. april 2017. I vedtaket ba Stortinget regjeringen «utrede en egen lovhjemmel for å sikre at fanger som holdes av norske styrker i forbindelse med væpnet konflikt får ivaretatt sine rettigheter, samt hvordan rettighetene til personer

som holdes fanget av norske soldater kan ivaretas i våre internasjonale operasjoner». Det er på denne bakgrunn igangsatt et arbeid, ledet av Forsvarsdepartementet, for å vurdere om det med grunnlag i eksisterende menneskerettsforpliktelser er hensiktsmessig å lovfeste reglene om frihetsberøvelse i væpnet konflikt. Dersom dette arbeidet skulle munne ut i at Norge innfører en slik lovhjemmel, vil det foreslåtte forbeholdet til konvensjonen kunne trekkes.

9 Komiteen for tvungne forsvinninger, herunder om konvensjonens frivillige individ- og statsklageordning

9.1 Generelt

Etter artikkel 31 og 32 kan en statspart ved ratifikasjon, eller på ethvert senere tidspunkt, avgir en erklæring om at den anerkjenner komiteen for tvungne forsvinningers kompetanse til å behandle klager fra henholdsvis individer eller stater.

Uavhengig av om en statspart avgir en erklæring etter artikkel 31 og 32, vil komiteen for tvungne forsvinninger ha kompetanse til å motta og behandle anmodninger fra slektninger og andre med berettiget interesse om å søke etter og lokalisere en forsvunnet person (konvensjonens artikkel 30), til å avlegge en statspart besøk på grunnlag av pålitelige opplysninger om alvorlige brudd på konvensjonen (artikkel 33) samt til å rapportere til FNs generalsekretær om utstrakt eller systematisk praksis med tvungne forsvinninger på en statsparts territorium (artikkel 34). Statsparter skal også innen to år etter at konvensjonen trådte i kraft for staten, rapportere til komiteen om gjennomføringen av konvensjonen i nasjonal rett (artikkel 29). Se nærmere under kapittel 3 ovenfor om disse bestemmelsene.

9.2 Departementets forslag i høringsnotatet vedrørende konvensjonens individ- og statsklageordning

Departementet fremmet ikke i høringsnotatet forslag om at Norge ved ratifikasjon avgir en erklæring etter artikkel 31 og 32 om anerkjennelse av komiteen for tvungne forsvinningers kompetanse til å behandle klager fra henholdsvis individer eller stater. Det ble lagt opp til at spørsmålet om Norge skal slutte seg til konvensjonens individ- og statsklageordning vurderes etter og uavhengig av ratifikasjon av konvensjonen.

9.3 Andre stater

Av de 59 statene som har sluttet seg til konvensjonen, har 21 stater avgitt en erklæring etter konvensjonens artikkel 31 og 32 om at de anerkjenner komiteen for tvungne forsvinningers kompetanse til å behandle klager fra henholdsvis individer eller stater. I tillegg kommer to stater som bare har avgitt erklæring etter artikkel 32 (Japan og Sri Lanka) og én stat som bare har avgitt erklæring etter artikkel 31 (Peru).

Av de europeiske statene som har sluttet seg til konvensjonen, har følgende avgitt erklæringer etter artikkel 31 og 32: Albania, Belgia, Bosnia-Hercegovina, Frankrike, Litauen, Montenegro, Nederland, Portugal, Serbia, Slovakia, Spania, Sveits, Tsjekkia, Tyskland, Ukraina og Østerrike.

Av de europeiske statene som har sluttet seg til konvensjonen, har Hellas, Italia og Malta ikke avgitt erklæringer etter artikkel 31 og 32.

Samtidig har flere nærstående stater fortsatt ikke ratifisert konvensjonen. Dette gjelder bl.a. alle de øvrige nordiske statene.

9.4 Høringsinstansenes syn

Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter (NIM) oppfordrer departementet til å redegjøre for hvorfor det legger opp til ikke å behandle nå spørsmålet om Norge skal avgir en erklæring etter konvensjonens artikkel 31 og 32 om anerkjennelse av komiteen for tvungne forsvinningers kompetanse til å behandle klager fra henholdsvis individer og stater. NIM uttaler videre:

«Ved fremleggelse av proposisjon til Stortinget mener vi det er naturlig at departementet opplyser om hvordan spørsmålet skal følges opp.

Ettersom tvungne forsvinninger i hovedsak forstås av stater hvor den nasjonale rettighetsbeskyttelsen er lite effektiv, spiller internasjonale overvåkmekanismer en spesielt viktig rolle. For å effektivisere vernet mot tvungne

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

forsvinninger, mener NIM at Norge bør gi sin tilslutning til individklageordningen. Det vises også til at komiteen i en viss utstrekning uansett har kompetanse til å behandle enkeltsaker.»

9.5 Departementets vurdering

Departementet holder fast ved at spørsmålet om ratifikasjon av konvensjonen bør vurderes atskilt fra spørsmålet om tilslutning til konvensjonens individ- og statsklageordning, og at man derfor bør ta stilling til sistnevnte etter ratifikasjon.

Tilslutning til konvensjonens individklageordning reiser ikke alle de samme betenkelighetene som tilslutning til individklageordningene til FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, FNs barnekonvensjon og FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, jf. nærmere Meld. St. 39 (2015–2016). Konvensjonen om beskyttelse mot tvungen forsvinning omfatter langt mer begrensede og konkrete, sivile rettigheter og rettsikkerhets-

garantier. Konvensjonen skiller seg således fra de ovennevnte konvensjonene, som inneholder flere vage og målsettingspregde rettigheter, særlig på det økonomiske og sosiale området, som medfører vidtrekkende positive forpliktelser for statene, herunder plikt til å tilby tjenester og ytelser.

Samtidig er ikke konvensjonen om beskyttelse mot tvungen forsvinning uten betydning for norsk rett. Det er bl.a. et åpent spørsmål hvordan komiteen vil balansere slektingers rett til innsyn i frihetsberøvelser opp mot personvern hensyn i vel fungerende rettsstater som Norge, jf. drøftelsen under kapittel 7 ovenfor. Komiteen har så langt bare realitetsbehandlet én individklagesak. Det vil være en fordel å ha noe mer innsikt i hvordan komiteen vil tolke og anvende konvensjonen før Norge beslutter å slutte seg til konvensjonens individklageordning. Norge vil være det første nordiske landet som ratifiserer konvensjonen, forutsatt at Stortinget gir sitt samtykke. Det er derfor gode grunner for og anledning til å komme tilbake til spørsmålet om tilslutning til konvensjonens frivillige klageordninger.

10 Økonomiske og administrative konsekvenser

En statspart skal innen to år etter ratifikasjon utarbeide en rapport til komiteen for tvungne forsvinninger om gjennomføring av konvensjonen, jf. konvensjonens artikkel 29. I motsetning til hva som er tilfellet for de fleste av de øvrige konvensjonsorganene på menneskerettsområdet, inneholder konvensjonen ingen bestemmelse om regelmessig rapportering om gjennomføringen av konvensjonen til komiteen. Komiteen kan imidlertid be statene om ytterligere opplysninger. Etter artikkel 30 kan komiteen for tvungne forsvinninger videre innlede hasteprosedyrer mot en statspart basert på henvendelser fra personer med berettiget interesse om at det bør søkes etter en forsvunnet person. Det må kunne legges til grunn at det er lite sannsynlig at denne type prosedyre vil bli innledet mot Norge, og skulle det skje, vil det være tale om svært få saker. Det merarbeid ovenstående vil medføre, vil dekkes innenfor eksisterende budsjetttrammer.

Konvensjonens artikkel 15 pålegger statspartene å gi hverandre gjensidig bistand med sikte på å hjelpe ofre for tvungen forsvinning og med å ettersøke, lokalisere og løslate forsvunne personer og, dersom disse er døde, med å åpne graven, identifisere vedkommende og returnere levningene. *Norges Røde Kors* uttaler bl.a. at norske myndigheter etter bestemmelsen har en positiv plikt til å bistå andre som kan oppfylle konvensjonens forpliktelser, og at norske myndigheter således vil ha en plikt til å støtte oppsporingsarbeidet til bl.a. frivillige organisasjoner hvis ikke norske myndigheter selv utfører dette arbeidet. Departementet vil på denne bakgrunn understreke at konvensjonens artikkel 15 bare gir statspartene en plikt til å samarbeide med hverandre, og at det ikke av bestemmelsen kan utledes noen plikt til å yte økonomisk støtte til frivillige organisasjoner.

Oslo statsadvokatembeter etterlyser en vurdering av om konvensjonens artikkel 24 nr. 4 og nr. 5 om rett til erstatning for ofre for tvungen forsvinning vil medføre økonomiske konsekvenser for Norge. Til dette vil departementet bemerke at tvungen forsvinning er en alvorlig forbrytelse begått i forståelse med staten, som det legges til grunn at ikke forekommer i Norge. Konvensjo-

nens artikkel 24 fjerde og femte ledd skulle derfor i utgangspunktet ikke medfører økonomiske konsekvenser for Norge. Det er videre lagt til grunn at bestemmelsen ikke pålegger Norge plikt til å innføre nye erstatningsordninger, men at ofre for tvungen forsvinning allerede i dag vil kunne kreve erstatning med grunnlag i gjeldende rett (se nærmere under kapittel 5 ovenfor).

Når det gjelder etterforskning og strafforfølgning av tvungen forsvinning, viste departementet i høringsnotatet til at det er grunn til å tro at et straffebud om tvungen forsvinning vil bli lite brukt. Dessuten er det vanskelig å tenke seg handlinger som omfattes av forslaget til nytt straffebud, som ikke allerede er straffbare etter gjeldende rett. Høringsinstansene som har uttalt seg om spørsmålet, er enige med departementet i at ratifikasjon av konvensjonen og vedtak av straffebud om tvungen forsvinning neppe vil ha økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning for så vidt gjelder etterforskning og strafforfølgning av denne type handlinger begått i Norge. Både *Riksadvokaten*, *Kripas* og *Oslo Statsadvokatembeter* har imidlertid pekt på at i den grad det skulle bli aktuelt å etterforske denne type handlinger av noe omfang begått i utlandet med sikte på iretteføring i Norge, vil det være ressurskrevende.

Oslo statsadvokatembeter har også etterlyst en vurdering av økonomiske konsekvenser av konvensjonens artikkel 25 nr. 2. De uttaler:

«Konvensjonens art. 25 (2) flg. forplikter en stat til å treffe nødvendige tiltak for å ettersøke og identifisere barn som har vært utsatt for tvungen forsvinning eller hvis mor, far eller verge har vært utsatt for dette. I hvilken grad dette vil omfatte aktivitet fra norske myndigheter, formentlig i utlandet, er ikke nærmere estimert. Dersom slike undersøkelser skal foretas av norsk politi og påtalemyndighet, bør eventuelle økonomiske konsekvenser utredes.»

Departementet bemerker mer generelt til ovenstående at det kan være vanskelig på forhånd å

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

estimere fullt ut de økonomiske konsekvensene av å ratifisere konvensjonen og innføre straffebud om tvungen forsvinning. Det legges imidlertid til grunn at kostnadene i utgangspunktet kan dekkes

innenfor gjeldende budsjetttrammer og ikke vil være av en slik størrelse at det i seg selv bør medføre at Norge ikke ratifiserer konvensjonen eller vedtar straffebud om tvungen forsvinning.

11 Merknader til lovforslaget

Til straffeloven § 175 a

Straffebudet rammer den som på vegne av en stat, eller med statens tillatelse, støtte eller samtykke, bidrar til en tvungen forsvinning, jf. *første ledd første punktum*. Straffen er fengsel inntil 15 år.

Tvungen forsvinning er definert i *første ledd annet punktum*. Definisjonen består av tre elementer. For det første må det foreligge en frihetsberøvelse. For det andre må frihetsberøvelsen nektes vedgått eller det må forties hva som har skjedd med den frihetsberøvede eller hvor den frihetsberøvede befinner seg. For det tredje må den frihetsberøvede unndras fra lovens beskyttelse. Det siste vilkåret innebærer en rettsstridsreservasjon. Det må være tale om en ulovlig frihetsberøvelse hvor den frihetsberøvede ikke nyter godt av alminnelige rettssikkerhetsgarantier.

Bestemmelsen rammer den som «bidrar til» en tvungen forsvinning. Vilkalet rekker vidt og rammer ulike former for fysiske og psykiske bidrag til en tvungen forsvinning. Det kan for eksempel være tale om å forestå frihetsberøvelsen i form av å bortføre, transportere eller vokte over offeret. Det kan også være tale om å beordre eller på andre måter positivt tilskynde til frihetsberøvelsen. Et annet typisk bidrag til en tvungen forsvinning er en nektelse av å vedgå frihetsberøvelsen eller en fortielse av hva som har skjedd med den frihetsberøvede eller av hvor den frihetsberøvede befinner seg.

Siden vilkåret «bidrar til» rekker vidt, rammer bestemmelsen som hovedgjerning en del handlinger som ellers ville kunne ha vært straffet som medvirkning etter straffeloven § 15, og som det rent språklig kan være naturlig å karakterisere som medvirkningshandling.

Det er et vilkår for straffansvar at bidraget til den tvungne forsvinningen skjer på vegne av en stat eller med statens støtte, tillatelse eller samtykke. Ansvar for medvirkning etter straffeloven § 15 kan være aktuelt for medvirkere som ikke selv handler på vegne av eller i forståelse med staten.

Skyldkravet er forsett, jf. straffeloven §§ 21 og 22. Forsettet må i tråd med dekningsprinsippet

dekke alle elementene i gjerningsbeskrivelsen. Som praktisk viktige eksempler nevnes at den som forestår en frihetsberøvelse må ha forsett om at han eller hun handler på vegne av staten, at frihetsberøvelsen vil nektes vedgått eller at det vil forties hva som har skjedd med offeret eller hvor offeret befinner seg, og at den frihetsberøvede unndras fra lovens beskyttelse. Den som står for en nektelse eller fortielse, må ha forsett om at han eller hun handler på vegne av staten og at den frihetsberøvede unndras fra lovens beskyttelse.

Forsøk er straffbart, jf. straffeloven § 16.

Annet ledd regulerer lederes ansvar for å avverge straffbare tvungne forsvinninger. En leder vil kunne straffes etter første ledd ved at lederen har bidratt til en tvungen forsvinning. Blant annet av hensyn til å kunne vise til en lojal gjennomføring av konvensjonen artikkel 6 nr. 1 bokstav b er det likevel ansett hensiktsmessig med en særskilt bestemmelse om lederes plikt til å avverge straffbare tvungne forsvinninger. Bestemmelsen innebærer at det er tilstrekkelig med uaktsomhet for så vidt gjelder forholdene nevnt i bokstav a, og går på dette punktet noe lenger enn konvensjonen. Vilkårene i bestemmelsens annet ledd er kumulative.

Til straffeloven § 175 b

Bestemmelsen setter straff for grov tvungen forsvinning. Strafferammen er fengsel inntil 21 år. Opplistingen av omstendigheter som det skal legges vekt på ved vurderingen av om forbrytelsen er grov, har blant annet bakgrunn i konvensjonen artikkel 7 nr. 2 bokstav b.

Til straffeprosessloven § 65 første ledd nr. 3

I straffeprosessloven § 65 første ledd nr. 3 tilføyes en henvisning til § 175 a om tvungen forsvinning. Dette vil legge avgjørelsen av om det skal tas ut tiltale etter § 175 a til riksadvokaten, slik det også vil være for § 175 b om grov tvungen forsvinning.

12 Vurdering og tilråding

Tvungen forsvinning er et omfattende problem på verdensbasis. Det er derimot ikke et utbredt problem i velfungerende rettsstater med utpreget demokratisk kontroll. Det har imidlertid også vært eksempler på at hemmelige og ulovlige frihetsberøvelser har vært brukt av demokratiske stater i kampen mot terrorisme. (Se f.eks. Den europeiske menneskerettsdomstolens dommer i sakene El-Masri mot «Den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia» av 13. desember 2012, Al Nashiri og Husayn (Abu Zubaydah) mot Polen av 24. juli 2014 og Nasr og Ghali mot Italia av 23. februar 2016.)

Tvungen forsvinning er allerede i strid med Norges eksisterende menneskerettsforpliktelser. Konvensjonen om beskyttelse mot tvungen forsvinning bidrar imidlertid til å styrke det internasjonale menneskerettsvernet mot ulovlige og hemmelige frihetsberøvelser og til å bekjempe straffrihet for tvungne forsvinninger. Gjennom tilslutning til konvensjonen vil Norge slutte opp om konvensjonens målsetting om bekjempelse av tvungen forsvinning globalt, samtidig som vi bl.a. kan bidra til å gjennomføre konvensjonens bestemmelser dersom det skulle fremkomme opplysninger om at personer med opphold i Norge kan ha bidratt til tvungne forsvinninger i utlandet.

Norge rapporterte til FNs menneskerettighetsråd i september 2009 og januar 2014 at arbeidet med sikte på å ratifisere konvensjonen om beskyttelse mot tvungen forsvinning er en nasjonal menneskerettsprioritering.

Justis- og beredskapsdepartementet tilrår ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer, og tilrår at det vedtas straffebud om tvungen forsvinning i straffeloven samt at det gjøres endringer i straffeprosessloven som legger tiltale spørsmålet for forbrytelsen tvungen forsvinning til riksadvokaten. Utenriksdepartementet slutter seg til dette.

Utenriksdepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer.

Vi HARALD, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer, i samsvar med vedlagte forslag.

A

Forslag

til lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning)

I

I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff gjøres følgende endringer:

Ny § 175 a skal lyde:

§ 175 a *Tvungen forsvinning*

Den som på vegne av en stat eller med statens tillatelse, støtte eller samtykke bidrar til en tvungen forsvinning, straffes med fengsel inntil 15 år. Med tvungen forsvinning menes en pågrepelse, fengsling, bortføring eller annen frihetsberøvelse, når frihetsberøvelsen nektes vedgått, det forties hva som har skjedd med den frihetsberøvede eller det forties hvor den frihetsberøvede befinner seg, slik at den frihetsberøvede unndras fra lovens beskyttelse.

På samme måte straffes en leder som

- a) forsettlig eller uaktsomt overser opplysninger om at personer under lederens effektive myndighet og kontroll begår eller forbereder en straffbar tvungen forsvinning, og
- b) unnlater å iverksette nødvendige og rimelige tiltak for å hindre eller stanse en straffbar tvungen forsvinning, eller å rapportere forholdet til kompetente myndigheter.

Ny § 175 b skal lyde:

§ 175 b *Grov tvungen forsvinning*

Grov tvungen forsvinning straffes med fengsel inntil 21 år.

Ved avgjørelsen av om en tvungen forsvinning er grov, skal det særlig legges vekt på

- a) om den fornærmede som følge av forsvinningen dør eller får betydelig skade på kropp eller helse,
- b) om den fornærmede var syk eller såret, gravid, mindreårig, hadde nedsatt funksjonsevne eller på annen måte var særlig sårbar, eller
- c) om den fornærmede ble utsatt for kroppskrenkelse begått av flere i fellesskap eller voldtekt.

II

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker gjøres følgende endringer:

§ 65 første ledd nr. 3 skal lyde:

- 3) overtredelse av straffeloven kapittel 17 eller §§ 151 til 154, 175 a, 183 eller 211,

III

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

B

Forslag

til vedtak om samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

I

Stortinget samtykker i ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer.

Vedlegg 1

Forbehold og erklæringer som foreslås avgitt i forbindelse med ratifikasjon

Erklæring og forbehold til artikkel 17 nr. 2

«Norge erklærer sin forståelse at hvorvidt de ulike konvensjonsbestemmelsene kommer til anvendelse i situasjoner med væpnet konflikt, og i hvilken utstrekning, vil måtte bero på en fortolkning av den aktuelle bestemmelsen i lys av den internasjonale humanitærretten, hvor det må sees hen til de alminnelige tolkningsprinsipper som gjelder hvor flere folkerettsregimer er relevante, som harmoniseringsprinsippet og prinsippet *lex specialis*.

I den grad konvensjonens artikkel 17 nr. 2 kan tolkes slik at den krever at hver statspart skal fastsette vilkårene for og garantiene ved frihetsberøvelse «i sin lovgivning» også i situasjoner med væpnet konflikt, tar Norge forbehold mot denne bestemmelsen. Frihetsberøvelser i væpnet konflikt er i dag ikke regulert i formell norsk lov. I Norge er reglene for frihetsberøvelser i væpnet konflikt nedfelt i Forsvarets «Manual i krigens folkerett» og i reglene som er fastsatt for den enkelte operasjonen, herunder engasjementsreglene.»

Erklæring til artikkel 20 nr. 1, jf. artikkel 18

«Norge erklærer sin forståelse at når konvensjonens artikkel 20 nr. 1 unntaksvis tillater begrensninger i innsynsretten etter konvensjonens artikkel 18 når dette er 'strengt nødvendig' og 'utlevering av opplysningene vil ha negativ virkning på privatlivet' til den frihetsberøvede, må det kunne legges vekt på den frihetsberøvedes egne vurdering av om disse vilkårene er oppfylt. Forutsetningen er at det objektivt sett er tale om sensitive personopplysninger, samt at den frihetsberøvede er under lovens beskyttelse og frihetsberøvelsen er underlagt domstolskontroll. Dette innebærer at det er Norges forståelse at innsyn etter omstendighetene kan nektes dersom den frihetsberøvede selv ikke vil samtykke til at sensitive personopplysninger gis ut av hensyn til sitt privatliv.»

Vedlegg 2

International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance

Preamble

The States Parties to this Convention,

Considering the obligation of States under the Charter of the United Nations to promote universal respect for, and observance of, human rights and fundamental freedoms,

Having regard to the Universal Declaration of Human Rights,

Recalling the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights and the other relevant international instruments in the fields of human rights, humanitarian law and international criminal law,

Also recalling the Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance adopted by the General Assembly of the United Nations in its resolution 47/133 of 18 December 1992,

Aware of the extreme seriousness of enforced disappearance, which constitutes a crime and, in certain circumstances defined in international law, a crime against humanity,

Determined to prevent enforced disappearances and to combat impunity for the crime of enforced disappearance,

Considering the right of any person not to be subjected to enforced disappearance, the right of victims to justice and to reparation,

Affirming the right of any victim to know the truth about the circumstances of an enforced disappearance and the fate of the disappeared person, and the right to freedom to seek, receive and impart information to this end,

Have agreed on the following articles:

Internasjonal konvensjon om beskyttelse mot tvungen forsvinning

Innledning

De stater som er part i denne konvensjon,

som tar i betraktning statenes forpliktelse etter De forente nasjoners pakt til å fremme allmenn respekt for og overholdelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter,

som viser til Verdenserklæringen om menneskerettighetene,

som minner om den internasjonale konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, den internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter og andre relevante internasjonale instrumenter på områdene menneskerettigheter, humanitærrett og internasjonal strafferett,

som også minner om erklæringen om beskyttelse mot tvungen forsvinning, vedtatt av De forente nasjoners generalforsamling i resolusjon 47/133 av 18. desember 1992,

som er oppmerksom på at tvungen forsvinning er ytterst alvorlig og en forbrytelse og, under visse omstendigheter definert i folkeretten, også en forbrytelse mot menneskeheten,

som er fast bestemt på å hindre tvungne forsvinninger og å bekjempe straffrihet for forbrytelsen tvungen forsvinning,

som tar i betraktning den rett enhver har til ikke å utsettes for tvungen forsvinning, og den rett ofrene har til rettferd og til erstatning,

som bekrefter den rett ethvert offer har til å få vite sannheten om omstendighetene rundt en tvungen forsvinning og den forsvunne personens skjebne, og retten til fritt å søke, motta og dele opplysninger for dette formål,

er enige om følgende artikler:

Part I

Article 1

1. No one shall be subjected to enforced disappearance.
2. No exceptional circumstances whatsoever, whether a state of war or a threat of war, internal political instability or any other public emergency, may be invoked as a justification for enforced disappearance.

Article 2

For the purposes of this Convention, “enforced disappearance” is considered to be the arrest, detention, abduction or any other form of deprivation of liberty by agents of the State or by persons or groups of persons acting with the authorization, support or acquiescence of the State, followed by a refusal to acknowledge the deprivation of liberty or by concealment of the fate or whereabouts of the disappeared person, which place such a person outside the protection of the law.

Article 3

Each State Party shall take appropriate measures to investigate acts defined in article 2 committed by persons or groups of persons acting without the authorization, support or acquiescence of the State and to bring those responsible to justice.

Article 4

Each State Party shall take the necessary measures to ensure that enforced disappearance constitutes an offence under its criminal law.

Article 5

The widespread or systematic practice of enforced disappearance constitutes a crime against humanity as defined in applicable international law and shall attract the consequences provided for under such applicable international law.

Article 6

1. Each State Party shall take the necessary measures to hold criminally responsible at least:
 - (a) Any person who commits, orders, solicits or induces the commission of, attempts to

Del I

Artikkel 1

1. Ingen skal utsettes for tvungen forsvinning.
2. Overhodet ingen ekstraordinære omstendigheter, det være seg krig eller trussel om krig, indre politisk ustabilitet eller andre offentlige krisesituasjoner, kan påberopes for å rettferdiggjøre tvungen forsvinning.

Artikkel 2

I denne konvensjon menes med «tvungen forsvinning»: pågrepelse, fengsling, bortføring og enhver annen form for frihetsberøvelse begått av personer som handler på vegne av staten, eller av personer eller grupper av personer som handler med tillatelse, støtte eller stilltiende samtykke fra staten, og der frihetsberøvelsen nektes vedgått eller det forties hva som er skjedd med den forsvunne personen, eller hvor vedkommende befinner seg, slik at han eller hun unndras fra lovens beskyttelse.

Artikkel 3

Hver statspart skal treffe hensiktsmessige tiltak for å etterforske handlinger definert i artikkel 2 og begått av personer eller grupper av personer som handler uten tillatelse, støtte eller stilltiende samtykke fra staten, og for å stille de ansvarlige for retten.

Artikkel 4

Hver statspart skal treffe nødvendige tiltak for å sikre at tvungen forsvinning er et straffbart forhold i henhold til statens straffelovgivning.

Artikkel 5

En utstrakt eller systematisk praksis med tvungen forsvinning er en forbrytelse mot menneskeheten slik dette er definert i gjeldende folkerett, og skal få de følgene som er fastsatt i slik gjeldende folkerett.

Artikkel 6

1. Hver statspart skal treffe nødvendige tiltak for å holde strafferettslig ansvarlig minst
 - a) enhver som begår eller beordrer, som oppfordrer eller tilskynder andre til å begå,

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

commit, is an accomplice to or participates in an enforced disappearance;

(b) A superior who:

- (i) Knew, or consciously disregarded information which clearly indicated, that subordinates under his or her effective authority and control were committing or about to commit a crime of enforced disappearance;
- (ii) Exercised effective responsibility for and control over activities which were concerned with the crime of enforced disappearance; and
- (iii) Failed to take all necessary and reasonable measures within his or her power to prevent or repress the commission of an enforced disappearance or to submit the matter to the competent authorities for investigation and prosecution;

(c) Subparagraph (b) above is without prejudice to the higher standards of responsibility applicable under relevant international law to a military commander or to a person effectively acting as a military commander.

2. No order or instruction from any public authority, civilian, military or other, may be invoked to justify an offence of enforced disappearance.

Article 7

1. Each State Party shall make the offence of enforced disappearance punishable by appropriate penalties which take into account its extreme seriousness.
2. Each State Party may establish:
 - (a) Mitigating circumstances, in particular for persons who, having been implicated in the commission of an enforced disappearance, effectively contribute to bringing the disappeared person forward alive or make it possible to clarify cases of enforced disappearance or to identify the perpetrators of an enforced disappearance;
 - (b) Without prejudice to other criminal procedures, aggravating circumstances, in particular in the event of the death of the disappeared person or the commission of an enforced disappearance in respect of pregnant women, minors, persons with disabilities or other particularly vulnerable persons.

som forsøker å begå, medvirker til eller deltar i en tvungen forsvinning,

b) en overordnet

- i) som hadde kjennskap til eller bevisst overså opplysninger som tydelig indikerte at underordnede under hans eller hennes faktiske myndighet og kontroll begikk eller var i ferd med å begå forbrytelsen tvungen forsvinning,
- ii) som hadde faktisk ansvar for og kontroll over aktiviteter som angikk forbrytelsen tvungen forsvinning, og
- iii) som unnlot å treffe alle nødvendige og rimelige tiltak som var innenfor hans eller hennes myndighet, for å hindre eller stanse gjennomføringen av en tvungen forsvinning, eller for å forelegge saken for de kompetente myndigheter med henblikk på etterforskning og påtale.

c) Bokstav b) ovenfor berører ikke de strengere ansvarsnormene som i henhold til relevant folkerett gjelder for en militær leder eller en person som faktisk opptrer som militær leder.

2. Ingen ordre eller instruks fra en offentlig myndighet, det være seg sivil, militær eller annen, kan påberopes for å rettferdiggjøre det straffbare forholdet tvungen forsvinning.

Artikkel 7

1. Hver statspart skal fastsette passende straffesammener for det straffbare forholdet tvungen forsvinning som tar hensyn til at forholdet er svært alvorlig.
2. Hver statspart kan fastsette
 - a) formildende omstendigheter, særlig for personer som, etter å ha vært innblandet i gjennomføringen av en tvungen forsvinning, faktisk bidrar til at den forsvunne personen kommer til rette i live, eller gjør det mulig å oppklare saker om tvungen forsvinning eller å identifisere gjerningspersonene bak en tvungen forsvinning,
 - b) skjerpende omstendigheter, med forbehold for andre straffeprosesser, særlig dersom den forsvunne personen dør eller de som utsettes for en tvungen forsvinning, er gravide kvinner, mindreårige, personer med nedsatt funksjonsevne eller andre særlig sårbare personer.

Article 8

Without prejudice to article 5,

1. A State Party which applies a statute of limitations in respect of enforced disappearance shall take the necessary measures to ensure that the term of limitation for criminal proceedings:
 - (a) Is of long duration and is proportionate to the extreme seriousness of this offence;
 - (b) Commences from the moment when the offence of enforced disappearance ceases, taking into account its continuous nature.
2. Each State Party shall guarantee the right of victims of enforced disappearance to an effective remedy during the term of limitation.

Article 9

1. Each State Party shall take the necessary measures to establish its competence to exercise jurisdiction over the offence of enforced disappearance:
 - (a) When the offence is committed in any territory under its jurisdiction or on board a ship or aircraft registered in that State;
 - (b) When the alleged offender is one of its nationals;
 - (c) When the disappeared person is one of its nationals and the State Party considers it appropriate.
2. Each State Party shall likewise take such measures as may be necessary to establish its competence to exercise jurisdiction over the offence of enforced disappearance when the alleged offender is present in any territory under its jurisdiction, unless it extradites or surrenders him or her to another State in accordance with its international obligations or surrenders him or her to an international criminal tribunal whose jurisdiction it has recognized.
3. This Convention does not exclude any additional criminal jurisdiction exercised in accordance with national law.

Article 10

1. Upon being satisfied, after an examination of the information available to it, that the circumstances so warrant, any State Party in whose territory a person suspected of having committed an offence of enforced disappearance is

Artikkel 8

Uten at det berører artikkel 5

1. skal en statspart som anvender foreldelsesregler for tvungen forsvinning, treffe nødvendige tiltak for å sikre at foreldelsesfristen for straffeforfølgning
 - a) er lang og står i forhold til at dette er et ytterst alvorlig straffbart forhold,
 - b) løper fra det øyeblikk det straffbare forholdet tvungen forsvinning opphører, der det tas hensyn til forholdets vedvarende art,
2. Hver statspart skal garantere den rett et offer for tvungen forsvinning har til et effektivt rettsmiddel fram til foreldelsesfristen utløper.

Artikkel 9

1. Hver statspart skal treffe nødvendige tiltak for å skaffe seg myndighet til å utøve jurisdiksjon over det straffbare forholdet tvungen forsvinning
 - a) når det straffbare forholdet begås på et territorium som er underlagt dens jurisdiksjon eller om bord på et skip eller et luftfartøy som er registrert i staten,
 - b) når den antatte gjerningspersonen er en borger av staten,
 - c) når den forsvunne personen er en borger av staten og statsparten anser det som hensiktsmessig.
2. Hver statspart skal likeledes treffe de tiltak som måtte være nødvendig for å skaffe seg myndighet til å utøve jurisdiksjon over det straffbare forholdet tvungen forsvinning når den antatte gjerningspersonen befinner seg på et territorium som er underlagt dens jurisdiksjon, med mindre statsparten utleverer eller overleverer vedkommende til en annen stat i samsvar med sine internasjonale forpliktelser eller overleverer vedkommende til en internasjonal straffedomstol hvis jurisdiksjon staten har anerkjent.
3. Denne konvensjon utelukker ikke annen strafferettslig jurisdiksjon som utøves i samsvar med nasjonal rett.

Artikkel 10

1. Etter å ha vurdert alle tilgjengelige opplysninger og forsikret seg om at forholdene tilsier det, skal den statspart på hvis territorium en person som er mistenkt for det straffbare forholdet tvungen forsvinning, befinner seg, ta

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

present shall take him or her into custody or take such other legal measures as are necessary to ensure his or her presence. The custody and other legal measures shall be as provided for in the law of that State Party but may be maintained only for such time as is necessary to ensure the person's presence at criminal, surrender or extradition proceedings.

2. A State Party which has taken the measures referred to in paragraph 1 of this article shall immediately carry out a preliminary inquiry or investigations to establish the facts. It shall notify the States Parties referred to in article 9, paragraph 1, of the measures it has taken in pursuance of paragraph 1 of this article, including detention and the circumstances warranting detention, and of the findings of its preliminary inquiry or its investigations, indicating whether it intends to exercise its jurisdiction.
3. Any person in custody pursuant to paragraph 1 of this article may communicate immediately with the nearest appropriate representative of the State of which he or she is a national, or, if he or she is a stateless person, with the representative of the State where he or she usually resides.

Article 11

1. The State Party in the territory under whose jurisdiction a person alleged to have committed an offence of enforced disappearance is found shall, if it does not extradite that person or surrender him or her to another State in accordance with its international obligations or surrender him or her to an international criminal tribunal whose jurisdiction it has recognized, submit the case to its competent authorities for the purpose of prosecution.
2. These authorities shall take their decision in the same manner as in the case of any ordinary offence of a serious nature under the law of that State Party. In the cases referred to in article 9, paragraph 2, the standards of evidence required for prosecution and conviction shall in no way be less stringent than those which apply in the cases referred to in article 9, paragraph 1.
3. Any person against whom proceedings are brought in connection with an offence of enforced disappearance shall be guaranteed fair treatment at all stages of the proceedings.

ham eller henne i varetekt eller treffe andre rettslige tiltak som er nødvendig for å sikre hans eller hennes tilstedeværelse. Varetekt og andre rettslige tiltak skal skje i samsvar med vedkommende statsparts lovgivning, men kan opprettholdes bare så lenge det er nødvendig for å sikre personens tilstedeværelse under straffe-, overleverings- eller utleveringsprosessen.

2. En statspart som har truffet tiltak som nevnt i nr. 1 i denne artikkel, skal umiddelbart gjennomføre en forundersøkelse eller etterforskning for å fastslå de faktiske forhold. Den skal underrette statspartene nevnt i artikkel 9 nr. 1 om tiltak den har truffet i henhold til nr. 1 i denne artikkel, herunder frihetsberøvelse og hvilke forhold som tilsa frihetsberøvelsen, og om resultatene av forundersøkelsen eller etterforskningen, og skal angi om den har til hensikt å utøve sin jurisdiksjon.
3. Enhver person som er tatt i varetekt i henhold til nr. 1 i denne artikkel, kan umiddelbart sette seg i forbindelse med nærmeste rette representant for staten han eller hun er borger av, eller, dersom han eller hun er statsløs, med representanten for staten der han eller hun til vanlig er bosatt.

Artikkel 11

1. Den statspart som har jurisdiksjon over territoriet der en person som antas å ha begått det straffbare forholdet tvungen forsvinning, blir funnet, skal, dersom den ikke utleverer vedkommende eller overleverer ham eller henne til en annen stat i samsvar med sine internasjonale forpliktelser, eller overleverer ham eller henne til en internasjonal straffedomstol hvis jurisdiksjon den har anerkjent, forelegge saken for sine kompetente myndigheter med sikte på rettslig forfølgning.
2. Disse myndighetene skal treffe sin beslutning på samme måte som ved ethvert ordinært straffbart forhold av alvorlig art i henhold til vedkommende statsparts lovgivning. I tilfellene nevnt i artikkel 9 nr. 2 skal de bevisstandardene som kreves for rettslig forfølgning og domfellelse på ingen måte være mindre strenge enn dem som gjelder i tilfellene nevnt i artikkel 9 nr. 1.
3. Enhver person som det reises sak mot i forbindelse med det straffbare forholdet tvungen forsvinning, skal sikres rettfærdig behandling på alle trinn i prosessen. Enhver person som stil-

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

Any person tried for an offence of enforced disappearance shall benefit from a fair trial before a competent, independent and impartial court or tribunal established by law.

les for retten for det straffbare forholdet tvungen forsvinning, skal nyte godt av en rettfærdig rettergang ved en kompetent, uavhengig og upartisk domstol eller særdomstol opprettet ved lov.

Article 12

1. Each State Party shall ensure that any individual who alleges that a person has been subjected to enforced disappearance has the right to report the facts to the competent authorities, which shall examine the allegation promptly and impartially and, where necessary, undertake without delay a thorough and impartial investigation. Appropriate steps shall be taken, where necessary, to ensure that the complainant, witnesses, relatives of the disappeared person and their defence counsel, as well as persons participating in the investigation, are protected against all ill-treatment or intimidation as a consequence of the complaint or any evidence given.
2. Where there are reasonable grounds for believing that a person has been subjected to enforced disappearance, the authorities referred to in paragraph 1 of this article shall undertake an investigation, even if there has been no formal complaint.
3. Each State Party shall ensure that the authorities referred to in paragraph 1 of this article:
 - (a) Have the necessary powers and resources to conduct the investigation effectively, including access to the documentation and other information relevant to their investigation;
 - (b) Have access, if necessary with the prior authorization of a judicial authority, which shall rule promptly on the matter, to any place of detention or any other place where there are reasonable grounds to believe that the disappeared person may be present.
4. Each State Party shall take the necessary measures to prevent and sanction acts that hinder the conduct of an investigation. It shall ensure in particular that persons suspected of having committed an offence of enforced disappearance are not in a position to influence the progress of an investigation by means of pressure or acts of intimidation or reprisal aimed at the complainant, witnesses, relatives of the disappeared person or their defence counsel, or at persons participating in the investigation.

Artikkel 12

1. Hver statspart skal sikre at enhver enkeltperson som hevder at en person er blitt utsatt for tvungen forsvinning, har rett til å rapportere de faktiske forhold til de kompetente myndigheter, som skal undersøke påstanden raskt og upartisk, og når det er nødvendig, omgående iverksette en grundig og upartisk etterforskning. Om nødvendig skal det treffes hensiktsmessige tiltak for å sikre at klageren, vitner, slektninger av den forsvunne personen og deres forsvarere samt personer som deltar i etterforskningen, beskyttes mot enhver form for mishandling eller trusler som følge av klagen eller eventuelle fremlagte bevis.
2. Når det er rimelig grunn til å tro at en person er blitt utsatt for tvungen forsvinning, skal myndighetene nevnt i nr. 1 i denne artikkel iverksette etterforskning selv om det ikke er innlagt noen formell klage.
3. Hver statspart skal påse at myndighetene nevnt i nr. 1 i denne artikkel
 - a) har de nødvendige fullmakter og ressurser for å gjennomføre en effektiv etterforskning, herunder tilgang til dokumenter og andre opplysninger som har betydning for etterforskningen,
 - b) har tilgang til, om nødvendig med forhåndstillatelse fra en judisiell myndighet som raskt skal avsi kjennelse i saken, ethvert sted for frihetsberøvelse eller ethvert annet sted der det er rimelig grunn til å tro at den forsvunne personen kan befinne seg.
4. Hver statspart skal treffe nødvendige tiltak for å hindre og sanksjonere handlinger som er til hinder for at etterforskning kan gjennomføres. Den skal særlig påse at personer som er mistenkt for det straffbare forholdet tvungen forsvinning, ikke er i stand til å påvirke utviklingen i etterforskningen ved press, trusler eller represalier rettet mot klageren, vitner, slektninger av den forsvunne personen eller deres forsvarere, eller mot personer som deltar i etterforskningen.

Article 13

1. For the purposes of extradition between States Parties, the offence of enforced disappearance shall not be regarded as a political offence or as an offence connected with a political offence or as an offence inspired by political motives. Accordingly, a request for extradition based on such an offence may not be refused on these grounds alone.
2. The offence of enforced disappearance shall be deemed to be included as an extraditable offence in any extradition treaty existing between States Parties before the entry into force of this Convention.
3. States Parties undertake to include the offence of enforced disappearance as an extraditable offence in any extradition treaty subsequently to be concluded between them.
4. If a State Party which makes extradition conditional on the existence of a treaty receives a request for extradition from another State Party with which it has no extradition treaty, it may consider this Convention as the necessary legal basis for extradition in respect of the offence of enforced disappearance.
5. States Parties which do not make extradition conditional on the existence of a treaty shall recognize the offence of enforced disappearance as an extraditable offence between themselves.
6. Extradition shall, in all cases, be subject to the conditions provided for by the law of the requested State Party or by applicable extradition treaties, including, in particular, conditions relating to the minimum penalty requirement for extradition and the grounds upon which the requested State Party may refuse extradition or make it subject to certain conditions.
7. Nothing in this Convention shall be interpreted as imposing an obligation to extradite if the requested State Party has substantial grounds for believing that the request has been made for the purpose of prosecuting or punishing a person on account of that person's sex, race, religion, nationality, ethnic origin, political opinions or membership of a particular social group, or that compliance with the request would cause harm to that person for any one of these reasons.

Artikkel 13

1. Når det gjelder utlevering mellom statspartene, skal det straffbare forholdet tvungen forsvinning ikke anses som et politisk lovbrudd eller som et straffbart forhold som har tilknytning til et politisk lovbrudd eller som et straffbart forhold som er politisk motivert. En begjæring om utlevering basert på et slikt straffbart forhold kan derfor ikke avslås utelukkende på dette grunnlag.
2. Det straffbare forholdet tvungen forsvinning skal anses som et forhold som gir grunnlag for utlevering i henhold til utleveringsavtaler inngått mellom statspartene før denne konvensjon trådte i kraft.
3. Statspartene forplikter seg til å ta med det straffbare forholdet tvungen forsvinning som et forhold som gir grunnlag for utlevering, i enhver framtidig utleveringsavtale som inngås mellom dem.
4. Dersom en statspart som gjør utlevering betinget av at det foreligger en avtale, mottar en begjæring om utlevering fra en annen statspart som den ikke har utleveringsavtale med, kan den anse denne konvensjon som det nødvendige rettslige grunnlag for utlevering med hensyn til det straffbare forholdet tvungen forsvinning.
5. Statsparter som ikke gjør utlevering betinget av at det foreligger en avtale, skal seg imellom betrakte det straffbare forholdet tvungen forsvinning som et forhold som gir grunnlag for utlevering.
6. Utlevering skal, i alle tilfeller, skje i henhold til vilkår fastsatt i den anmodede statsparts lovgivning eller i gjeldende utleveringsavtaler, herunder særlig vilkår vedrørende krav om minstestraff for å kunne utlevere og på hvilket grunnlag den anmodede statspart kan nekte utlevering eller kreve at utleveringen skal skje på visse vilkår.
7. Ikke noe i denne konvensjon skal tolkes slik at det innebærer en forpliktelse til å utlevere dersom den anmodede statspart har skjellig grunn til å tro at begjæringen er framsatt for å straffeforfølge eller å straffe en person på grunn av hans eller hennes kjønn, rase, religion, nasjonalitet, etniske opprinnelse, politiske meninger eller tilhørighet til en bestemt sosial gruppe, eller at vedkommende av en av disse grunnene vil bli påført skade dersom begjæringen etterkommes.

Article 14

1. States Parties shall afford one another the greatest measure of mutual legal assistance in connection with criminal proceedings brought in respect of an offence of enforced disappearance, including the supply of all evidence at their disposal that is necessary for the proceedings.
2. Such mutual legal assistance shall be subject to the conditions provided for by the domestic law of the requested State Party or by applicable treaties on mutual legal assistance, including, in particular, the conditions in relation to the grounds upon which the requested State Party may refuse to grant mutual legal assistance or may make it subject to conditions.

Article 15

States Parties shall cooperate with each other and shall afford one another the greatest measure of mutual assistance with a view to assisting victims of enforced disappearance, and in searching for, locating and releasing disappeared persons and, in the event of death, in exhuming and identifying them and returning their remains.

Article 16

1. No State Party shall expel, return ("refouler"), surrender or extradite a person to another State where there are substantial grounds for believing that he or she would be in danger of being subjected to enforced disappearance.
2. For the purpose of determining whether there are such grounds, the competent authorities shall take into account all relevant considerations, including, where applicable, the existence in the State concerned of a consistent pattern of gross, flagrant or mass violations of human rights or of serious violations of international humanitarian law.

Article 17

1. No one shall be held in secret detention.
2. Without prejudice to other international obligations of the State Party with regard to the deprivation of liberty, each State Party shall, in its legislation:
 - (a) Establish the conditions under which orders of deprivation of liberty may be given;

Artikkel 14

1. Statspartene skal i størst mulig grad gi hverandre gjensidig rettslig bistand i forbindelse med straffesak for det straffbare forholdet tvungen forsvinning, herunder framlegge alle bevis som de har til rådighet, og som er nødvendig for saken.
2. Slik gjensidig rettslig bistand skal skje i henhold til vilkår fastsatt i den anmodede statsparts nasjonale lovgivning eller i gjeldende avtaler om gjensidig rettslig bistand, herunder særlig de gjeldende vilkår for at den anmodede stat kan nekte å yte gjensidig rettslig bistand eller kan bestemme at bistanden skal skje på visse vilkår.

Artikkel 15

Statspartene skal samarbeide med hverandre og skal i størst mulig grad gi hverandre gjensidig bistand med sikte på å hjelpe ofre for tvungen forsvinning, og med å ettersøke, lokalisere og løslate forsvunne personer og, dersom disse er døde, med å åpne graven, identifisere dem og returnere levningene.

Artikkel 16

1. Ingen statspart skal utvise, returnere («refouler»), overlevere eller utlevere en person til en annen stat dersom det er skjellig grunn til å tro at han eller hun vil stå i fare for å bli utsatt for tvungen forsvinning.
2. For å fastslå om det foreligger slike grunner, skal de kompetente myndigheter ta i betraktning alle relevante forhold, herunder om det i den aktuelle staten eventuelt finnes et vedvarende mønster av grove, åpenbare eller omfattende brudd på menneskerettighetene eller av alvorlige brudd på internasjonal humanitær rett.

Artikkel 17

1. Ingen skal i hemmelighet være berøvet friheten.
2. Uten at det berører statspartenes øvrige internasjonale forpliktelser når det gjelder frihetsberøvelse, skal hver statspart i sin lovgivning
 - a) fastsette på hvilke vilkår frihetsberøvelse kan beordres,

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

- (b) Indicate those authorities authorized to order the deprivation of liberty;
 - (c) Guarantee that any person deprived of liberty shall be held solely in officially recognized and supervised places of deprivation of liberty;
 - (d) Guarantee that any person deprived of liberty shall be authorized to communicate with and be visited by his or her family, counsel or any other person of his or her choice, subject only to the conditions established by law, or, if he or she is a foreigner, to communicate with his or her consular authorities, in accordance with applicable international law;
 - (e) Guarantee access by the competent and legally authorized authorities and institutions to the places where persons are deprived of liberty, if necessary with prior authorization from a judicial authority;
 - (f) Guarantee that any person deprived of liberty or, in the case of a suspected enforced disappearance, since the person deprived of liberty is not able to exercise this right, any persons with a legitimate interest, such as relatives of the person deprived of liberty, their representatives or their counsel, shall, in all circumstances, be entitled to take proceedings before a court, in order that the court may decide without delay on the lawfulness of the deprivation of liberty and order the person's release if such deprivation of liberty is not lawful.
3. Each State Party shall assure the compilation and maintenance of one or more up-to-date official registers and/or records of persons deprived of liberty, which shall be made promptly available, upon request, to any judicial or other competent authority or institution authorized for that purpose by the law of the State Party concerned or any relevant international legal instrument to which the State concerned is a party. The information contained therein shall include, as a minimum:
- (a) The identity of the person deprived of liberty;
 - (b) The date, time and place where the person was deprived of liberty and the identity of the authority that deprived the person of liberty;
 - (c) The authority that ordered the deprivation of liberty and the grounds for the deprivation of liberty;
- b) angi hvilke myndigheter som har fullmakt til å beordre frihetsberøvelse,
 - c) garantere at enhver som berøves friheten, skal holdes kun på offentlig anerkjente steder for frihetsberøvelse som er under offentlig tilsyn,
 - d) garantere at enhver som er berøvet friheten, skal ha adgang til å kommunisere med og få besøk av sin familie, advokat eller enhver annen person som han eller hun selv har valgt, og kun på vilkår fastsatt ved lov, eller dersom vedkommende er utlending, å stå i forbindelse med sine konsulære myndigheter, i samsvar med gjeldende folkerett,
 - e) garantere at kompetente og lovlig godkjente myndigheter og institusjoner har adgang til steder der personer er berøvet friheten, om nødvendig etter å ha innhentet tillatelse fra en judisiell myndighet,
 - f) garantere at enhver som er berøvet friheten, eller, når det er mistanke om en tvungen forsvinning, siden den frihetsberøvede selv ikke har mulighet til å benytte seg av denne retten, enhver som har en berettiget interesse, som slektninger av den frihetsberøvede, deres representanter eller advokater, under alle omstendigheter skal ha rett til å bringe saken inn for en domstol, slik at domstolen omgående kan avgjøre om frihetsberøvelsen er lovlig og beordre vedkommende løslatt dersom frihetsberøvelsen ikke er lovlig.
3. Hver statspart skal sørge for at det opprettes og vedlikeholdes ett eller flere ajourførte offentlige registre og/eller journaler over personer som er berøvet friheten, og disse skal på anmodning raskt gjøres tilgjengelig for enhver judisiell eller annen kompetent myndighet eller institusjon som er godkjent for dette formål i henhold til den berørte stats lovgivning eller relevante internasjonale rettslige instrumenter som den berørte stat er part i. Opplysningene i disse registrene eller journalene skal minst omfatte følgende:
- a) identiteten til personen som er berøvet friheten,
 - b) dato, klokkeslett og sted da vedkommende ble berøvet friheten, og identiteten til den myndighet som har berøvet vedkommende friheten,
 - c) hvilken myndighet som beordret frihetsberøvelsen og grunnene for frihetsberøvelsen,

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

- (d) The authority responsible for supervising the deprivation of liberty;
 - (e) The place of deprivation of liberty, the date and time of admission to the place of deprivation of liberty and the authority responsible for the place of deprivation of liberty;
 - (f) Elements relating to the state of health of the person deprived of liberty;
 - (g) In the event of death during the deprivation of liberty, the circumstances and cause of death and the destination of the remains;
 - (h) The date and time of release or transfer to another place of detention, the destination and the authority responsible for the transfer.
- d) hvilken myndighet som har ansvar for å føre tilsyn med frihetsberøvelsen,
 - e) stedet for frihetsberøvelsen, datoen og klokkeslettet da vedkommende ankom stedet for frihetsberøvelsen, og hvilken myndighet som har ansvar for stedet for frihetsberøvelsen,
 - f) forhold som gjelder helsetilstanden til den frihetsberøvede,
 - g) i tilfelle dødsfall under frihetsberøvelsen: omstendighetene rundt dødsfallet, dødsårsaken og hvor levningene befinner seg,
 - h) dato og klokkeslett for løslatelse eller overføring til et annet sted for frihetsberøvelse, bestemmelsesstedet og hvilken myndighet som har ansvar for overføringen.

Article 18

1. Subject to articles 19 and 20, each State Party shall guarantee to any person with a legitimate interest in this information, such as relatives of the person deprived of liberty, their representatives or their counsel, access to at least the following information:
 - (a) The authority that ordered the deprivation of liberty;
 - (b) The date, time and place where the person was deprived of liberty and admitted to the place of deprivation of liberty;
 - (c) The authority responsible for supervising the deprivation of liberty;
 - (d) The whereabouts of the person deprived of liberty, including, in the event of a transfer to another place of deprivation of liberty, the destination and the authority responsible for the transfer;
 - (e) The date, time and place of release;
 - (f) Elements relating to the state of health of the person deprived of liberty;
 - (g) In the event of death during the deprivation of liberty, the circumstances and cause of death and the destination of the remains.
2. Appropriate measures shall be taken, where necessary, to protect the persons referred to in paragraph 1 of this article, as well as persons participating in the investigation, from any ill-treatment, intimidation or sanction as a result of the search for information concerning a person deprived of liberty.

Article 19

1. Personal information, including medical and genetic data, which is collected and/or trans-

Artikkel 18

1. Med forbehold for artikkel 19 og 20 skal hver statspart garantere enhver som har en berettiget interesse i disse opplysningene, som slektninger av den frihetsberøvede, deres representanter eller advokater, innsyn i minst følgende opplysninger:
 - a) hvilken myndighet som beordret frihetsberøvelsen,
 - b) dato, klokkeslett og sted da vedkommende ble berøvet friheten og ankom stedet for frihetsberøvelse,
 - c) hvilken myndighet som har ansvar for å føre tilsyn med frihetsberøvelsen,
 - d) hvor den frihetsberøvede befinner seg, herunder i tilfelle overføring til et annet sted for frihetsberøvelse, bestemmelsesstedet og hvilken myndighet som har ansvar for overføringen,
 - e) dato, klokkeslett og sted for løslatelse,
 - f) forhold som gjelder helsetilstanden til den frihetsberøvede,
 - g) i tilfelle dødsfall under frihetsberøvelsen: omstendighetene rundt dødsfallet, dødsårsaken og hvor levningene befinner seg.
2. Om nødvendig skal det treffes hensiktsmessige tiltak for å beskytte personene nevnt i nr. 1 i denne artikkel samt personer som deltar i etterforskningen, mot enhver form for mishandling, trusler eller sanksjoner som følge av at de søker opplysninger om en person som er berøvet friheten.

Artikkel 19

1. Personopplysninger, herunder medisinske og genetiske data, som innhentes og/eller over-

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

mitted within the framework of the search for a disappeared person shall not be used or made available for purposes other than the search for the disappeared person. This is without prejudice to the use of such information in criminal proceedings relating to an offence of enforced disappearance or the exercise of the right to obtain reparation.

2. The collection, processing, use and storage of personal information, including medical and genetic data, shall not infringe or have the effect of infringing the human rights, fundamental freedoms or human dignity of an individual.

Article 20

1. Only where a person is under the protection of the law and the deprivation of liberty is subject to judicial control may the right to information referred to in article 18 be restricted, on an exceptional basis, where strictly necessary and where provided for by law, and if the transmission of the information would adversely affect the privacy or safety of the person, hinder a criminal investigation, or for other equivalent reasons in accordance with the law, and in conformity with applicable international law and with the objectives of this Convention. In no case shall there be restrictions on the right to information referred to in article 18 that could constitute conduct defined in article 2 or be in violation of article 17, paragraph 1.
2. Without prejudice to consideration of the lawfulness of the deprivation of a person's liberty, States Parties shall guarantee to the persons referred to in article 18, paragraph 1, the right to a prompt and effective judicial remedy as a means of obtaining without delay the information referred to in article 18, paragraph 1. This right to a remedy may not be suspended or restricted in any circumstances.

Article 21

Each State Party shall take the necessary measures to ensure that persons deprived of liberty are released in a manner permitting reliable verification that they have actually been released. Each State Party shall also take the necessary measures to assure the physical integrity of such persons and their ability to exercise fully their rights at the time of release, without prejudice to any obligations to which such persons may be subject under national law.

sendes i forbindelse med ettersøking etter en forsvunnet person, skal ikke benyttes til eller gjøres tilgjengelig for andre formål enn ettersøkingen etter den forsvunne personen. Dette er ikke til hinder for å benytte slike opplysninger i straffesaker i forbindelse med en tvungen forsvinning eller for å benytte seg av retten til erstatning.

2. Innhenting, behandling, bruk og oppbevaring av personopplysninger, herunder medisinske og genetiske data, skal ikke krenke en persons menneskerettigheter, grunnleggende friheter eller menneskeverd eller ha slik virkning.

Artikkel 20

1. Bare dersom en person er under lovens beskyttelse og frihetsberøvelsen er underlagt domstolskontroll, kan retten til innsyn som nevnt i artikkel 18 unntaksvis begrenses når det er strengt nødvendig og hjemlet i lov, og dersom utlevering av opplysningene vil ha negativ virkning på vedkommendes privatliv eller sikkerhet, være til hinder for etterforskningen i en straffesak eller av andre tilsvarende grunner i henhold til lov og i samsvar med gjeldende folkerett og med denne konvensjons formål. Ikke under noen omstendighet skal det være begrensninger i retten til innsyn som nevnt i artikkel 18 når slike begrensninger kan innebære atferd som definert i artikkel 2 eller være i strid med artikkel 17 nr. 1.
2. Uten at det berører vurderingen av lovligheten av å ha berøvet en person friheten, skal statspartene garantere personene nevnt i artikkel 18 nr. 1 rett til raskt og effektivt å få prøvet sin sak for en domstol for omgående å få innsyn i opplysningene nevnt i artikkel 18 nr. 1. Denne prøvingsretten kan ikke under noen omstendigheter oppheves eller begrenses.

Artikkel 21

Hver statspart skal treffe nødvendige tiltak for å sikre at personer som er berøvet friheten, løslates på en slik måte at det på pålitelig vis lar seg etterprøve at de faktisk er blitt løslatt. Hver statspart skal også treffe nødvendige tiltak for å sikre slike personers fysiske integritet og at de kan benytte seg fullt ut av sine rettigheter på det tidspunkt de løslates, uten at det berører eventuelle forpliktelser de måtte være pålagt etter nasjonal rett.

Article 22

Without prejudice to article 6, each State Party shall take the necessary measures to prevent and impose sanctions for the following conduct:

- (a) Delaying or obstructing the remedies referred to in article 17, paragraph 2 (f), and article 20, paragraph 2;
- (b) Failure to record the deprivation of liberty of any person, or the recording of any information which the official responsible for the official register knew or should have known to be inaccurate;
- (c) Refusal to provide information on the deprivation of liberty of a person, or the provision of inaccurate information, even though the legal requirements for providing such information have been met.

Article 23

1. Each State Party shall ensure that the training of law enforcement personnel, civil or military, medical personnel, public officials and other persons who may be involved in the custody or treatment of any person deprived of liberty includes the necessary education and information regarding the relevant provisions of this Convention, in order to:
 - (a) Prevent the involvement of such officials in enforced disappearances;
 - (b) Emphasize the importance of prevention and investigations in relation to enforced disappearances;
 - (c) Ensure that the urgent need to resolve cases of enforced disappearance is recognized.
2. Each State Party shall ensure that orders or instructions prescribing, authorizing or encouraging enforced disappearance are prohibited. Each State Party shall guarantee that a person who refuses to obey such an order will not be punished.
3. Each State Party shall take the necessary measures to ensure that the persons referred to in paragraph 1 of this article who have reason to believe that an enforced disappearance has occurred or is planned report the matter to their superiors and, where necessary, to the appropriate authorities or bodies vested with powers of review or remedy.

Artikkel 22

Med forbehold for artikkel 6 skal hver statspart treffe nødvendige tiltak for å hindre og ilegge sanksjoner for følgende atferd:

- a) å trenere eller legge hindringer i veien for rettsmidlene nevnt i artikkel 17 nr. 2 bokstav f) og artikkel 20 nr. 2,
- b) å unnlate å registrere at en person berøves friheten, eller å registrere opplysninger som tjenestemannen som har ansvar for det offentlige registeret, visste eller burde ha visst var feilaktige,
- c) å nekte å gi opplysninger om at en person er berøvet friheten, eller å gi feilaktige opplysninger, selv om de lovpålagte kravene med hensyn til å gi slike opplysninger, er oppfylt.

Artikkel 23

1. Hver statspart skal sikre at opplæringen av rettshåndhevende personell, det være seg sivilt eller militært, helsepersonell, offentlige tjenestemenn og andre som kan være involvert i varetekten eller behandlingen av en person som er berøvet friheten, omfatter nødvendig utdanning og informasjon vedrørende de relevante bestemmelsene i denne konvensjon, for å
 - a) hindre at slike tjenestemenn blir innblandet i tvungne forsvinninger,
 - b) framheve at det er viktig å forebygge og etterforske i forbindelse med tvungne forsvinninger,
 - c) påse at det påtrengende behovet for å løse saker som gjelder tvungen forsvinning, blir anerkjent.
2. Hver statspart skal sikre at det er forbudt å gi ordrer eller instruksjoner som foreskriver, tillater eller oppfordrer til tvungen forsvinning. Hver statspart skal garantere at en person som nekter å følge en slik ordre, ikke vil bli straffet.
3. Hver statspart skal treffe nødvendige tiltak for å sikre at personer nevnt i nr. 1 i denne artikkel som har grunn til å tro at en tvungen forsvinning har funnet sted eller er planlagt, rapporterer saken til sine overordnede og om nødvendig til vedkommende myndigheter eller organer som har myndighet til å granske eller overprøve saken.

Article 24

1. For the purposes of this Convention, “victim” means the disappeared person and any individual who has suffered harm as the direct result of an enforced disappearance.
2. Each victim has the right to know the truth regarding the circumstances of the enforced disappearance, the progress and results of the investigation and the fate of the disappeared person. Each State Party shall take appropriate measures in this regard.
3. Each State Party shall take all appropriate measures to search for, locate and release disappeared persons and, in the event of death, to locate, respect and return their remains.
4. Each State Party shall ensure in its legal system that the victims of enforced disappearance have the right to obtain reparation and prompt, fair and adequate compensation.
5. The right to obtain reparation referred to in paragraph 4 of this article covers material and moral damages and, where appropriate, other forms of reparation such as:
 - (a) Restitution;
 - (b) Rehabilitation;
 - (c) Satisfaction, including restoration of dignity and reputation;
 - (d) Guarantees of non-repetition.
6. Without prejudice to the obligation to continue the investigation until the fate of the disappeared person has been clarified, each State Party shall take the appropriate steps with regard to the legal situation of disappeared persons whose fate has not been clarified and that of their relatives, in fields such as social welfare, financial matters, family law and property rights.
7. Each State Party shall guarantee the right to form and participate freely in organizations and associations concerned with attempting to establish the circumstances of enforced disappearances and the fate of disappeared persons, and to assist victims of enforced disappearance.

Article 25

1. Each State Party shall take the necessary measures to prevent and punish under its criminal law:
 - (a) The wrongful removal of children who are subjected to enforced disappearance, children whose father, mother or legal guardian is subjected to enforced disappearance

Artikkel 24

1. I denne konvensjon menes med «offer»: den forsvunne personen og enhver som har lidd skade som en direkte følge av en tvungen forsvinning.
2. Hvert offer har rett til å få vite sannheten om omstendighetene rundt den tvungne forsvinningen, utviklingen i og resultatene av etterforskningen og hva som er skjedd med den forsvunne personen. Hver statspart skal i den anledning treffe hensiktsmessige tiltak.
3. Hver statspart skal treffe alle hensiktsmessige tiltak for å ettersøke, lokalisere og løslate forsvunne personer og i tilfelle dødsfall å lokalisere, vise respekt for og returnere levningene.
4. Hver statspart skal i sitt rettssystem sikre at de som er offer for tvungen forsvinning, har rett til oppreisning og til rask, rettferdig og tilstrekkelig erstatning.
5. Retten til oppreisning nevnt i nr. 4 i denne artikkel omfatter erstatning for økonomisk tap og oppreisning for ikke-økonomisk tap og eventuelt andre former for oppreisning, som:
 - a) restitusjon,
 - b) rehabilitering,
 - c) æresoppreisning, blant annet for å få gjenopprettet sin verdighet og sitt omdømme,
 - d) garanti mot gjentakelse.
6. Uten at det berører forpliktelsen til å fortsette etterforskningen til det er avklart hva som er skjedd med den forsvunne personen, skal hver statspart treffe hensiktsmessige tiltak med hensyn til den rettslige stillingen til forsvunne personer hvis skjebne ikke er avklart, og også til deres slektninger, på områder som sosiale tjenester, økonomiske forhold, familierett og eiendomsrett.
7. Hver statspart skal garantere retten til å danne og til fritt å delta i organisasjoner og sammenlutninger som beskjeftiger seg med å forsøke å fastslå omstendighetene rundt tvungne forsvinninger og skjebnen til forsvunne personer og med å hjelpe ofrene for tvungen forsvinning.

Artikkel 25

1. Hver statspart skal treffe nødvendige tiltak for å hindre og straffe følgende handlinger med grunnlag i sin straffelovgivning:
 - a) å urettmessig forflytte barn som er utsatt for tvungen forsvinning, barn som har en far, mor eller verge som er utsatt for tvungen forsvinning, eller barn som fødes i fan-

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

or children born during the captivity of a mother subjected to enforced disappearance;

- (b) The falsification, concealment or destruction of documents attesting to the true identity of the children referred to in subparagraph (a) above.
2. Each State Party shall take the necessary measures to search for and identify the children referred to in paragraph 1 (a) of this article and to return them to their families of origin, in accordance with legal procedures and applicable international agreements.
3. States Parties shall assist one another in searching for, identifying and locating the children referred to in paragraph 1 (a) of this article.
4. Given the need to protect the best interests of the children referred to in paragraph 1 (a) of this article and their right to preserve, or to have reestablished, their identity, including their nationality, name and family relations as recognized by law, States Parties which recognize a system of adoption or other form of placement of children shall have legal procedures in place to review the adoption or placement procedure, and, where appropriate, to annul any adoption or placement of children that originated in an enforced disappearance.
5. In all cases, and in particular in all matters relating to this article, the best interests of the child shall be a primary consideration, and a child who is capable of forming his or her own views shall have the right to express those views freely, the views of the child being given due weight in accordance with the age and maturity of the child.

genskap av en mor som er utsatt for tvungen forsvinning,

- b) å forfalske, skjule eller tilintetgjøre dokumenter som bekrefter den egentlige identiteten til barna nevnt i bokstav a) ovenfor.
2. Hver statspart skal treffe nødvendige tiltak for å ettersøke og identifisere barn nevnt i nr. 1 bokstav a) i denne artikkel, og for å returnere dem til sine opprinnelige familier, i samsvar med rettslige prosedyrer og gjeldende internasjonale avtaler.
3. Statspartene skal bistå hverandre med å ettersøke, identifisere og lokalisere barn nevnt i nr. 1 bokstav a) i denne artikkel.
4. Gitt behovet for å handle til beste for barn nevnt i nr. 1 bokstav a) i denne artikkel, og for å verne om deres rett til å beholde eller få tilbake sin identitet, herunder sin nasjonalitet, sitt navn og sine familieforhold som anerkjent ved lov, skal statsparter som anerkjenner en ordning for adopsjon eller annen form for plassering av barn, sørge for at de har rettslige prosedyrer for å revurdere adopsjons- og plasseringsprosedyren, og, der det er aktuelt, oppheve vedtak om adopsjon eller plassering av barn med opphav i en tvungen forsvinning.
5. I alle saker, og særlig i alle spørsmål som gjelder denne artikkel, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn, og et barn som er i stand til å gjøre seg opp sin egen mening, skal ha rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter, som skal tillegges behørig vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.

Part II

Article 26

1. A Committee on Enforced Disappearances (hereinafter referred to as "the Committee") shall be established to carry out the functions provided for under this Convention. The Committee shall consist of ten experts of high moral character and recognized competence in the field of human rights, who shall serve in their personal capacity and be independent and impartial. The members of the Committee shall be elected by the States Parties according to equitable geographical distribution. Due account shall be taken of the usefulness of the participation in the work of the Committee of persons having relevant

Del II

Artikkel 26

1. Det skal opprettes en komité for tvungne forsvinninger (heretter kalt «komiteen») som skal utføre oppgavene fastsatt i denne konvensjon. Komiteen skal bestå av ti eksperter med høy moralsk karakter og anerkjent kompetanse i menneskerettighetsspørsmål; de skal fungere i personlig egenskap og være uavhengige og upartiske. Komiteens medlemmer skal velges av statspartene etter en rettferdig geografisk fordeling. Det skal tas behørig hensyn til nytten av at personer med relevant juridisk erfaring deltar i komiteens arbeid, og til en balansert kjønnsrepresentasjon.

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

legal experience and of balanced gender representation.

2. The members of the Committee shall be elected by secret ballot from a list of persons nominated by States Parties from among their nationals, at biennial meetings of the States Parties convened by the Secretary-General of the United Nations for this purpose. At those meetings, for which two thirds of the States Parties shall constitute a quorum, the persons elected to the Committee shall be those who obtain the largest number of votes and an absolute majority of the votes of the representatives of States Parties present and voting.
 3. The initial election shall be held no later than six months after the date of entry into force of this Convention. Four months before the date of each election, the Secretary-General of the United Nations shall address a letter to the States Parties inviting them to submit nominations within three months. The Secretary-General shall prepare a list in alphabetical order of all persons thus nominated, indicating the State Party which nominated each candidate, and shall submit this list to all States Parties.
 4. The members of the Committee shall be elected for a term of four years. They shall be eligible for re-election once. However, the term of five of the members elected at the first election shall expire at the end of two years; immediately after the first election, the names of these five members shall be chosen by lot by the chairman of the meeting referred to in paragraph 2 of this article.
 5. If a member of the Committee dies or resigns or for any other reason can no longer perform his or her Committee duties, the State Party which nominated him or her shall, in accordance with the criteria set out in paragraph 1 of this article, appoint another candidate from among its nationals to serve out his or her term, subject to the approval of the majority of the States Parties. Such approval shall be considered to have been obtained unless half or more of the States Parties respond negatively within six weeks of having been informed by the Secretary-General of the United Nations of the proposed appointment.
 6. The Committee shall establish its own rules of procedure.
 7. The Secretary-General of the United Nations shall provide the Committee with the necessary means, staff and facilities for the effective performance of its functions. The Secretary-
2. Komiteens medlemmer skal velges ved hemmelig avstemning fra en liste over kandidater som statspartene har nominert blant sine egne borgere, på møter mellom statspartene sammenkalt for dette formål av De forente nasjoners generalsekretær annet hvert år. På disse møtene, som er beslutningsdyktige når to tredjedeler av statspartene er representert, skal de kandidater anses valgt som oppnår det høyeste antall stemmer og et absolutt flertall av stemmene fra de representanter for statspartene som er til stede og avgir stemme.
 3. Det første valget skal holdes senest seks måneder etter at denne konvensjon er trådt i kraft. Fire måneder før et valg finner sted, skal De forente nasjoners generalsekretær henvende seg skriftlig til statspartene og oppfordre dem til å sende inn sine forslag til kandidater innen tre måneder. Generalsekretæren skal utarbeide en liste i alfabetisk rekkefølge over alle personer som er nominert på denne måten, med angivelse av hvilke statsparter som har nominert dem, og skal oversende listen til statspartene.
 4. Komiteens medlemmer skal velges for en periode på fire år. De kan gjenvelges én gang. For fem av medlemmene som velges ved det første valget, skal mandatet imidlertid utløpe etter to år; umiddelbart etter det første valget skal navnene på disse fem medlemmene bestemmes ved loddtrekning foretatt av lederen for møtet nevnt i nr. 2 i denne artikkel.
 5. Dersom et komitémedlem dør eller trer tilbake eller av andre grunner ikke lenger kan utføre sine komitéoppgaver, skal statsparten som nominerte vedkommende, i samsvar med kriteriene angitt i nr. 1 i denne artikkel, oppnevne en annen kandidat blant sine borgere som skal sitte i komiteen ut perioden, så fremt et flertall av statspartene godkjenner det. Slik godkjenning skal anses å foreligge med mindre minst halvparten av statspartene innen seks uker etter at De forente nasjoners generalsekretær har underrettet dem om den foreslåtte oppnevningen har gitt til kjenne at de motsetter seg forslaget.
 6. Komiteen skal selv vedta sin forretningsorden.
 7. De forente nasjoners generalsekretær skal sørge for at komiteen har de midler, personale og utstyr den trenger for å kunne utføre sine oppgaver på en effektiv måte. De forente nasjo-

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

General of the United Nations shall convene the initial meeting of the Committee.

8. The members of the Committee shall be entitled to the facilities, privileges and immunities of experts on mission for the United Nations, as laid down in the relevant sections of the Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations.
9. Each State Party shall cooperate with the Committee and assist its members in the fulfilment of their mandate, to the extent of the Committee's functions that the State Party has accepted.

Article 27

A Conference of the States Parties will take place at the earliest four years and at the latest six years following the entry into force of this Convention to evaluate the functioning of the Committee and to decide, in accordance with the procedure described in article 44, paragraph 2, whether it is appropriate to transfer to another body – without excluding any possibility – the monitoring of this Convention, in accordance with the functions defined in articles 28 to 36.

Article 28

1. In the framework of the competencies granted by this Convention, the Committee shall cooperate with all relevant organs, offices and specialized agencies and funds of the United Nations, with the treaty bodies instituted by international instruments, with the special procedures of the United Nations and with the relevant regional intergovernmental organizations or bodies, as well as with all relevant State institutions, agencies or offices working towards the protection of all persons against enforced disappearances.
2. As it discharges its mandate, the Committee shall consult other treaty bodies instituted by relevant international human rights instruments, in particular the Human Rights Committee instituted by the International Covenant on Civil and Political Rights, with a view to ensuring the consistency of their respective observations and recommendations.

Article 29

1. Each State Party shall submit to the Committee, through the Secretary-General of the

ners generalsekretær skal kalle sammen til komiteens første møte.

8. Komiteens medlemmer skal ha krav på samme lettelser, privilegier og immunitet som eksperter på oppdrag for De forente nasjoner, som fastsatt i de relevante bestemmelser i konvensjonen om De forente nasjoners privilegier og immunitet.
9. Hver statspart skal samarbeide med komiteen og bistå komitémedlemmene med å oppfylle deres mandat, i den utstrekning statspartene har godtatt komiteens oppgaver.

Artikkel 27

Det skal finne sted en statspartskonferanse tidligst fire og senest seks år etter at denne konvensjon er trådt i kraft for å vurdere hvordan komiteen fungerer, og for å avgjøre, etter framgangsmåten angitt i artikkel 44 nr. 2, om det er hensiktsmessig å overføre overvåkingen av denne konvensjon, i samsvar med oppgavene definert i artikkel 28–36, til et annet organ – uten å utelukke noen muligheter.

Artikkel 28

1. Komiteen skal, innenfor rammen av den kompetanse denne konvensjon gir, samarbeide med alle relevante organer, kontorer og særorganisasjoner og fond innenfor De forente nasjoner, med de konvensjonsorganer som er opprettet ved internasjonale instrumenter, med De forente nasjoners særskilte prosedyrer og med relevante regionale mellomstatlige organisasjoner eller organer samt med alle relevante statlige institusjoner, etater eller kontorer som arbeider for at alle mennesker skal være beskyttet mot tvungen forsvinning.
2. Komiteen skal, når den utøver sitt mandat, rådføre seg med andre konvensjonsorganer opprettet ved relevante internasjonale menneskerettighetsinstrumenter, særlig Menneskerettighetskomiteen opprettet ved den internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter, med sikte på å sikre ensartet praksis med hensyn til deres respektive merknader og anbefalinger.

Artikkel 29

1. Hver statspart skal, gjennom De forente nasjoners generalsekretær og senest to år etter at

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

United Nations, a report on the measures taken to give effect to its obligations under this Convention, within two years after the entry into force of this Convention for the State Party concerned.

2. The Secretary-General of the United Nations shall make this report available to all States Parties.
3. Each report shall be considered by the Committee, which shall issue such comments, observations or recommendations as it may deem appropriate. The comments, observations or recommendations shall be communicated to the State Party concerned, which may respond to them, on its own initiative or at the request of the Committee.
4. The Committee may also request States Parties to provide additional information on the implementation of this Convention.

Article 30

1. A request that a disappeared person should be sought and found may be submitted to the Committee, as a matter of urgency, by relatives of the disappeared person or their legal representatives, their counsel or any person authorized by them, as well as by any other person having a legitimate interest.
2. If the Committee considers that a request for urgent action submitted in pursuance of paragraph 1 of this article:
 - (a) Is not manifestly unfounded;
 - (b) Does not constitute an abuse of the right of submission of such requests;
 - (c) Has already been duly presented to the competent bodies of the State Party concerned, such as those authorized to undertake investigations, where such a possibility exists;
 - (d) Is not incompatible with the provisions of this Convention; and
 - (e) The same matter is not being examined under another procedure of international investigation or settlement of the same nature;
 it shall request the State Party concerned to provide it with information on the situation of the persons sought, within a time limit set by the Committee.
3. In the light of the information provided by the State Party concerned in accordance with paragraph 2 of this article, the Committee may transmit recommendations to the State Party,

denne konvensjon er trådt i kraft for vedkommende statspart, legge fram en rapport for komiteen om de tiltak den har truffet for å oppfylle sine forpliktelser etter denne konvensjon.

2. De forente nasjoners generalsekretær skal sørge for at denne rapporten blir tilgjengelig for alle statspartene.
3. Komiteen skal gå igjennom hver rapport og legge fram de kommentarer, merknader og anbefalinger som den anser hensiktsmessig. Kommentarene, merknadene og anbefalingene skal meddeles vedkommende statspart, som på eget initiativ eller på komiteens anmodning kan svare på dem.
4. Komiteen kan også be statspartene om å gi ytterligere opplysninger om gjennomføringen av denne konvensjon.

Artikkel 30

1. En anmodning om å søke etter og lokalisere en forsvunnet person kan forelegges komiteen, som en hastesak, av slektninger av den forsvunne personen eller deres rettslige representanter, deres advokater eller en hvilken som helst annen person som har fullmakt fra dem, samt av enhver annen person med en berettiget interesse.
2. Dersom komiteen anser at en anmodning om å handle raskt, lagt fram i henhold til nr. 1 i denne artikkel,
 - a) ikke er åpenbart grunnløs,
 - b) ikke er et misbruk av retten til å legge fram slike anmodninger,
 - c) allerede er behørig forelagt den berørte statsparts kompetente organer, for eksempel de organer som har myndighet til å foreta undersøkelser, der det foreligger en slik mulighet,
 - d) ikke er uforenlig med bestemmelsene i denne konvensjon, og
 - e) ikke gjelder en sak som er gjenstand for annen internasjonal undersøkelse eller avgjørelse av samme art,
 skal den anmode den berørte statspart om å gi den opplysninger om situasjonen til personene det søkes etter, innen en tidsfrist som komiteen fastsetter.
3. På bakgrunn av opplysningene som den berørte statspart legger fram i samsvar med nr. 2 i denne artikkel, kan komiteen oversende statsparten anbefalinger, herunder en anmod-

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

including a request that the State Party should take all the necessary measures, including interim measures, to locate and protect the person concerned in accordance with this Convention and to inform the Committee, within a specified period of time, of measures taken, taking into account the urgency of the situation. The Committee shall inform the person submitting the urgent action request of its recommendations and of the information provided to it by the State as it becomes available.

4. The Committee shall continue its efforts to work with the State Party concerned for as long as the fate of the person sought remains unresolved. The person presenting the request shall be kept informed.

ning om at statsparten skal treffe alle nødvendige tiltak, herunder midlertidige tiltak, for å lokalisere og beskytte vedkommende i samsvare med denne konvensjon og å underrette komiteen innen en fastsatt tidsfrist om de tiltak som er truffet, tatt i betraktning at det er en hastesituasjon. Komiteen skal underrette vedkommende som la fram anmodningen om å handle raskt, om sine anbefalinger og om de opplysninger den mottar fra staten, etter hvert som de foreligger.

4. Komiteen skal fortsette å bestrebe seg på å samarbeide med den berørte statspart så lenge det fortsatt ikke er oppklart hva som er skjedd med personen det søkes etter. Vedkommende som la fram anmodningen, skal holdes underrettet.

Article 31

1. A State Party may at the time of ratification of this Convention or at any time afterwards declare that it recognizes the competence of the Committee to receive and consider communications from or on behalf of individuals subject to its jurisdiction claiming to be victims of a violation by this State Party of provisions of this Convention. The Committee shall not admit any communication concerning a State Party which has not made such a declaration.
2. The Committee shall consider a communication inadmissible where:
 - (a) The communication is anonymous;
 - (b) The communication constitutes an abuse of the right of submission of such communications or is incompatible with the provisions of this Convention;
 - (c) The same matter is being examined under another procedure of international investigation or settlement of the same nature; or where
 - (d) All effective available domestic remedies have not been exhausted. This rule shall not apply where the application of the remedies is unreasonably prolonged.
3. If the Committee considers that the communication meets the requirements set out in paragraph 2 of this article, it shall transmit the communication to the State Party concerned, requesting it to provide observations and comments within a time limit set by the Committee.
4. At any time after the receipt of a communication and before a determination on the merits

Artikkel 31

1. En statspart kan når denne konvensjon ratifiseres, eller på ethvert senere tidspunkt erklære at den anerkjenner den kompetanse som er tillagt komiteen til å motta og behandle henvendelser fra eller på vegne av enkeltpersoner under dens jurisdiksjon som hevder å være offer for et brudd på konvensjonens bestemmelser fra vedkommende statsparts side. Komiteen skal ikke behandle henvendelser som berører en statspart som ikke har avgitt en slik erklæring.
2. Komiteen skal avvise en henvendelse når
 - a) henvendelsen er anonym,
 - b) henvendelsen er et misbruk av retten til å fremsette slike henvendelser, eller er uforenlig med bestemmelsene i denne konvensjon,
 - c) samme sak er gjenstand for annen internasjonal undersøkelse eller avgjørelse av samme art, eller når
 - d) ikke alle effektive, tilgjengelige nasjonale rettsmidler er uttømt. Denne regelen gjelder ikke når anvendelse av slike rettsmidler tar urimelig lang tid.
3. Dersom komiteen anser at henvendelsen oppfyller kravene i nr. 2 i denne artikkel, skal den oversende henvendelsen til den berørte statspart og anmode den om å komme med merknader og kommentarer innen en tidsfrist som komiteen fastsetter.
4. Komiteen kan, når som helst etter å ha mottatt en henvendelse, og før den har truffet en

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

has been reached, the Committee may transmit to the State Party concerned for its urgent consideration a request that the State Party will take such interim measures as may be necessary to avoid possible irreparable damage to the victims of the alleged violation. Where the Committee exercises its discretion, this does not imply a determination on admissibility or on the merits of the communication.

5. The Committee shall hold closed meetings when examining communications under the present article. It shall inform the author of a communication of the responses provided by the State Party concerned. When the Committee decides to finalize the procedure, it shall communicate its views to the State Party and to the author of the communication.

Article 32

A State Party to this Convention may at any time declare that it recognizes the competence of the Committee to receive and consider communications in which a State Party claims that another State Party is not fulfilling its obligations under this Convention. The Committee shall not receive communications concerning a State Party which has not made such a declaration, nor communications from a State Party which has not made such a declaration.

Article 33

1. If the Committee receives reliable information indicating that a State Party is seriously violating the provisions of this Convention, it may, after consultation with the State Party concerned, request one or more of its members to undertake a visit and report back to it without delay.
2. The Committee shall notify the State Party concerned, in writing, of its intention to organize a visit, indicating the composition of the delegation and the purpose of the visit. The State Party shall answer the Committee within a reasonable time.
3. Upon a substantiated request by the State Party, the Committee may decide to postpone or cancel its visit.
4. If the State Party agrees to the visit, the Committee and the State Party concerned shall work together to define the modalities of the visit and the State Party shall provide the Committee with all the facilities needed for the successful completion of the visit.

beslutning om sakens gjenstand, oversende den berørte statspart en anmodning om umiddelbart å overveie å treffe de midlertidige tiltak som måtte være nødvendige for å unngå at ofrene for den påståtte krenkelsen utsettes for uopprettelig skade. Når komiteen utøver sitt skjønn, innebærer dette ingen avgjørelse av om henvendelsen kan tas til behandling, eller om sakens gjenstand.

5. Komiteen skal behandle henvendelser etter denne artikkel i lukkede møter. Den skal underrette klageren om svarene den har mottatt fra den berørte statspart. Når komiteen beslutter å slutføre prosedyren, skal den underrette statsparten og klageren om sitt synspunkt.

Artikkel 32

En statspart i denne konvensjonen kan på ethvert tidspunkt erklære at den anerkjenner den kompetanse som er tillagt komiteen til å motta og behandle henvendelser der en statspart hevder at en annen statspart ikke oppfyller sine forpliktelser etter denne konvensjon. Komiteen skal ikke motta henvendelser som berører en statspart som ikke har avgitt en slik erklæring, eller henvendelser fra en statspart som ikke har avgitt en slik erklæring.

Artikkel 33

1. Dersom komiteen mottar pålitelige opplysninger som tyder på at en statspart begår alvorlige brudd på bestemmelsene i denne konvensjon, kan den, etter å ha rådført seg med den berørte statspart, be en eller flere av komitémedlemmene om å avlegge et besøk og umiddelbart rapportere tilbake til komiteen.
2. Komiteen skal skriftlig underrette den berørte statspart om at den har til hensikt å arrangere et besøk, og angi delegasjonens sammensetning og formålet med besøket. Statsparten skal svare komiteen innen rimelig tid.
3. Etter en begrunnet anmodning fra statsparten kan komiteen avgjøre å utsette eller avlyse besøket.
4. Dersom statsparten samtykker til besøket, skal komiteen og vedkommende statspart samarbeide for å fastlegge de nærmere detaljene for besøket, og statsparten skal sørge for at komiteen får alle de hjelpemidler den trenger for at besøket skal bli vellykket.

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

5. Following its visit, the Committee shall communicate to the State Party concerned its observations and recommendations.

Article 34

If the Committee receives information which appears to it to contain wellfounded indications that enforced disappearance is being practised on a widespread or systematic basis in the territory under the jurisdiction of a State Party, it may, after seeking from the State Party concerned all relevant information on the situation, urgently bring the matter to the attention of the General Assembly of the United Nations, through the Secretary-General of the United Nations.

Article 35

1. The Committee shall have competence solely in respect of enforced disappearances which commenced after the entry into force of this Convention.
2. If a State becomes a party to this Convention after its entry into force, the obligations of that State vis-à-vis the Committee shall relate only to enforced disappearances which commenced after the entry into force of this Convention for the State concerned.

Article 36

1. The Committee shall submit an annual report on its activities under this Convention to the States Parties and to the General Assembly of the United Nations.
2. Before an observation on a State Party is published in the annual report, the State Party concerned shall be informed in advance and shall be given reasonable time to answer. This State Party may request the publication of its comments or observations in the report.

Part III

Article 37

Nothing in this Convention shall affect any provisions which are more conducive to the protection of all persons from enforced disappearance and which may be contained in:

- (a) The law of a State Party;
- (b) International law in force for that State.

5. Etter besøket skal komiteen meddele den berørte statspart sine merknader og anbefalinger.

Artikkel 34

Dersom komiteen mottar opplysninger som etter dens mening inneholder velbegrunnede indikasjoner på at det i utstrakt eller systematisk grad praktiseres tvungen forsvinning på territoriet som er underlagt en statsparts jurisdiksjon, kan den, etter å ha bedt den berørte statspart om all relevant informasjon om situasjonen, umiddelbart gjøre De forente nasjoners generalforsamling, gjennom Generalsekretæren, oppmerksom på saken.

Artikkel 35

1. Komiteen skal ha kompetanse utelukkende til å behandle tvungne forsvinninger som tok til etter at denne konvensjon trådte i kraft.
2. Dersom en stat blir part i denne konvensjon etter at konvensjonen er trådt i kraft, skal vedkommende stats forpliktelser overfor komiteen bare angå tvungne forsvinninger som tok til etter at denne konvensjon trådte i kraft for den berørte staten.

Artikkel 36

1. Komiteen skal legge fram for statspartene og for De forente nasjoners generalforsamling en årlig rapport om sin virksomhet etter denne konvensjon.
2. Før en merknad om en statspart offentliggjøres i den årlige rapporten, skal den berørte statspart underrettes og gis rimelig tid til å svare. Denne statspart kan anmode om at dens kommentarer eller merknader offentliggjøres i rapporten.

Del III

Artikkel 37

Ingen bestemmelse i denne konvensjon skal berøre bestemmelser som i større grad kan bidra til å beskytte alle mennesker mot tvungen forsvinning, og som kan inngå i

- a) en statsparts lovgivning,
- b) folkerett som er i kraft for vedkommende stat.

Article 38

1. This Convention is open for signature by all Member States of the United Nations.
2. This Convention is subject to ratification by all Member States of the United Nations. Instruments of ratification shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.
3. This Convention is open to accession by all Member States of the United Nations. Accession shall be effected by the deposit of an instrument of accession with the Secretary-General.

Article 39

1. This Convention shall enter into force on the thirtieth day after the date of deposit with the Secretary-General of the United Nations of the twentieth instrument of ratification or accession.
2. For each State ratifying or acceding to this Convention after the deposit of the twentieth instrument of ratification or accession, this Convention shall enter into force on the thirtieth day after the date of the deposit of that State's instrument of ratification or accession.

Article 40

The Secretary-General of the United Nations shall notify all States Members of the United Nations and all States which have signed or acceded to this Convention of the following:

- (a) Signatures, ratifications and accessions under article 38;
- (b) The date of entry into force of this Convention under article 39.

Article 41

The provisions of this Convention shall apply to all parts of federal States without any limitations or exceptions.

Article 42

1. Any dispute between two or more States Parties concerning the interpretation or application of this Convention which cannot be settled through negotiation or by the procedures expressly provided for in this Convention shall, at the request of one of them, be submitted to arbitration. If within six months from the date of the request for arbitration the Parties are unable

Artikkel 38

1. Denne konvensjon er åpen for undertegning av alle De forente nasjoners medlemsstater.
2. Denne konvensjon skal ratifiseres av alle De forente nasjoners medlemsstater. Ratifikasjonsdokumentene skal deponeres hos De forente nasjoners generalsekretær.
3. Denne konvensjon er åpen for tiltredelse av alle De forente nasjoners medlemsstater. Tiltredelse skal skje ved deponering av et tiltredelsesdokument hos Generalsekretæren.

Artikkel 39

1. Denne konvensjon skal tre i kraft den trettiende dagen etter den dag det tjuende ratifikasjons- eller tiltredelsesdokumentet er deponert hos De forente nasjoners generalsekretær.
2. For hver stat som ratifiserer eller tiltrer denne konvensjon etter at det tjuende ratifikasjons- eller tiltredelsesdokumentet er deponert, skal konvensjonen tre i kraft den trettiende dagen etter at vedkommende stat har deponert sitt ratifikasjons- eller tiltredelsesdokument.

Artikkel 40

De forente nasjoners generalsekretær skal underrette alle De forente nasjoners medlemsstater og alle stater som har undertegnet eller tiltrådt denne konvensjon, om følgende:

- a) undertegninger, ratifikasjoner og tiltredelser i henhold til artikkel 38,
- b) datoen for konvensjonens ikrafttredelse i henhold til artikkel 39.

Artikkel 41

Bestemmelsene i denne konvensjon skal uten begrensninger eller unntak få anvendelse for alle deler av en forbundsstat.

Artikkel 42

1. Enhver tvist mellom to eller flere statsparter om fortolkningen eller anvendelsen av denne konvensjon som ikke kan løses ved forhandlinger eller ved de framgangsmåter som er uttrykkelig fastsatt i denne konvensjon, skal på anmodning fra en av partene henvises til voldgift. Dersom partene ikke blir enige om organiseringen av voldgiften innen seks måneder

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

to agree on the organization of the arbitration, any one of those Parties may refer the dispute to the International Court of Justice by request in conformity with the Statute of the Court.

2. A State may, at the time of signature or ratification of this Convention or accession thereto, declare that it does not consider itself bound by paragraph 1 of this article. The other States Parties shall not be bound by paragraph 1 of this article with respect to any State Party having made such a declaration.
3. Any State Party having made a declaration in accordance with the provisions of paragraph 2 of this article may at any time withdraw this declaration by notification to the Secretary-General of the United Nations.

Article 43

This Convention is without prejudice to the provisions of international humanitarian law, including the obligations of the High Contracting Parties to the four Geneva Conventions of 12 August 1949 and the two Additional Protocols thereto of 8 June 1977, or to the opportunity available to any State Party to authorize the International Committee of the Red Cross to visit places of detention in situations not covered by international humanitarian law.

Article 44

1. Any State Party to this Convention may propose an amendment and file it with the Secretary-General of the United Nations. The Secretary-General shall thereupon communicate the proposed amendment to the States Parties to this Convention with a request that they indicate whether they favour a conference of States Parties for the purpose of considering and voting upon the proposal. In the event that within four months from the date of such communication at least one third of the States Parties favour such a conference, the Secretary-General shall convene the conference under the auspices of the United Nations.
2. Any amendment adopted by a majority of two thirds of the States Parties present and voting at the conference shall be submitted by the Secretary-General of the United Nations to all the States Parties for acceptance.
3. An amendment adopted in accordance with paragraph 1 of this article shall enter into force when two thirds of the States Parties to this Convention have accepted it in accordance with their respective constitutional processes.

regnet fra datoen for anmodningen om voldgift, kan hver av partene henvise tvisten til Den internasjonale domstol ved stevning i samsvar med Domstolens vedtekter.

2. En stat kan når den undertegner, ratifiserer eller tiltrer denne konvensjon, erklære at den ikke anser seg bundet av nr. 1 i denne artikkel. De øvrige statsparter skal ikke være bundet av nr. 1 i denne artikkel overfor en statspart som har avgitt en slik erklæring.
3. En statspart som har avgitt en erklæring i samsvar med bestemmelsene i nr. 2 i denne artikkel, kan når som helst trekke erklæringen tilbake ved underretning til De forente nasjoners generalsekretær.

Artikkel 43

Denne konvensjon berører ikke bestemmelsene i internasjonal humanitærrett, herunder forpliktelsene til de høye kontraherende parter i de fire Genèvekonvensjonene av 12. august 1949 og de to tilleggsprotokollene av 8. juni 1977, eller den mulighet alle statsparter har til å gi Den internasjonale Rød Kors-komité adgang til å besøke steder for frihetsberøvelse i situasjoner som ikke omfattes av internasjonal humanitærrett.

Artikkel 44

1. Enhver statspart i denne konvensjon kan foreslå en endring og forelegge endringsforslaget for De forente nasjoners generalsekretær. Generalsekretæren skal deretter meddele statspartene endringsforslaget med anmodning om å angi om de ønsker en statspartskonferanse for å behandle og stemme over forslaget. Dersom minst en tredjedel av statspartene, innen fire måneder regnet fra datoen for en slik meddelelse, ønsker en slik konferanse, skal Generalsekretæren kalle sammen til konferansen i regi av De forente nasjoner.
2. En endring som er vedtatt med to tredjedels flertall av de statsparter som er til stede på konferansen, og som avgir stemme, skal av De forente nasjoners generalsekretær forelegges samtlige statsparter til godkjenning.
3. En endring som er vedtatt i samsvar med nr. 1 i denne artikkel, skal tre i kraft når den er godtatt av to tredjedeler av konvensjonens statsparter i samsvar med deres forfatningsprosedyrer.

Endringer i straffeloven og straffeprosessloven (tvungen forsvinning) og samtykke til ratifikasjon av FNs internasjonale konvensjon av 20. desember 2006 om beskyttelse mot tvungen forsvinning, med forbehold og erklæringer

4. When amendments enter into force, they shall be binding on those States Parties which have accepted them, other States Parties still being bound by the provisions of this Convention and any earlier amendment which they have accepted.	4. Når endringer trer i kraft, er de bindende for de statsparter som har godtatt dem, mens de øvrige statsparter fortsatt er bundet av bestemmelsene i denne konvensjon og av eventuelle tidligere endringer de har godtatt.

Article 45

1. This Convention, of which the Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish texts are equally authentic, shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.
2. The Secretary-General of the United Nations shall transmit certified copies of this Convention to all States referred to in article 38.

Artikkel 45

1. Denne konvensjon, hvis arabiske, engelske, franske, kinesiske, russiske og spanske tekst har samme gyldighet, skal deponeres hos De forente nasjoners generalsekretær.
2. De forente nasjoners generalsekretær skal sende bekreftede kopier av denne konvensjon til alle stater som det henvises til i artikkel 38.

Bestilling av publikasjoner

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

www.publikasjoner.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: 07 Media AS – 12/2018

